

KÁRPÁTI BÉLA
DIÓSGYŐRI DOMINA

MISKOLC
2001

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	5
DIÓS GYŰRŰ VÁRA	7
A DIÓSGYŐRI DOMINA	67
ÖZVEGY DÉRYNÉ	131

ELŐSZÓ

Vannak városaink, melyek méltán lettek a magyar irodalom zarándokhelyei. Egyesek azért, mert valamelyik író-költő géniust adtak a hazának, mások az ott-tartózkodás és sikerművek szülőhelyeiként váltak azzá. semmi kétség azonban, hogy ezek az ún. emlékhelyek döntő többségükben az epikai és a lírai műnem kiemelkedő alkotóit örökítik meg. A szépirodalom dráma-tagozata sem a szerzők sokaságával, sem a színpadi művek mennyiségével nem kényeztet.

Talán Katona Józsefnek van igaza, aki legalább fél tucat okát látta annak, hogy „miért nem tud lábrakapni” a színpadírói mesterség mifelelén? Vagy kizárólag meghatározott történelmi-politikai közeg szükséges olyan gondolatok színpadra állításához, amelyek lelkesítenek, megtisztítanak esetleg derítanak? Netán a kultúra megváltozott arca, fokozódó áru-jellege és az elektronikus modernizáció elszívó hatása érvényesül?

Miskolcikként büszkélkedünk az ország első közházával, amely épp' a millenniumra lett sokhelyszínűvé és háromtagozatúvá, gyakran emlegetjük Déryné, a Latabárokat és azt a több mint félszáz vezető színészt, akik kezdőként itt indultak el a pályán.

A történelmi félműltből – szerencsére – arra is akad példa, hogy kizárólag a mi Nemzetünk mutatta be Darvas és Szakonyi drámáit, az ismert költő, szerző Simon darabját is műsorra tűzte.

Emlékezetem szerint azonban olyan alkotás, amely szűkebb pátriánkról, ennek a közösségnek a történelmi múltjáról vagy egy-egy kiemelkedő alakjáról szólna, nem volt még műsoron.

Remélhetőleg ennek is eljön az ideje. Esetleg itt is van!

Kárpáti Béla 3 színműve ízig-vérig „idevalósi”. A XIV. századot megidéző „Diós gyűrű vára” idegenforgalmi gyöngyszemünkben játszódik, és a feudális anarchia korát teszi számunkra hitelessé. Két évszázaddal később időben ugyanott rajzolja meg a Mohács utáni időszak hűbérurainak mesterkedéseit, felvillantva első magyarul író poétánk arcélét is.

A kiegyezés Miskolcáról kapunk képet és sokak számára újszerű adalékokat a vándorszínészet halhatatlanjáról, Dérynéről.

Mindhárom mű hatalmas forrásmunka feldolgozását igényelte. Az egyikben az archaikus nyelv, a másikban a dokumentumok pontossága, a harmadikban a női lélek lehetőleg finom ábrázolása szembetűnő.

A szerzőnek van ereje olyan igazságokat kimondatni hőseivel, amelyek színpadon még hatásosabban érheti el céljukat, igazolva az örök jelzöt:

„Bálványt a balga hit s az ifjú rajongás éltet.”

„Csak büntetés van, s a bűnt sokszor kitaláljuk hozzá.”

„Ha nincs pásztor, a nyáj szétszéled, s a vezérürü farkasa lesz az akolnak.”

„A királyok mosolyától csak két arasznyi a távolság a tőrig.”

A dráma – színpadi előadásra szánt mű. A kéziratot azért adják nyomdába, hogy könyv szülessék belőle. A könyvdráma azonban torzó. Meg kell elevenedniük a lapoknak a színen!

Kárpáti Béla megszállott. Akkor is az volt, amikor a katedrán állt, akkor is, amikor „Miskolci irodalom”-ról írt könyvet, és szerencsére ma is az. Valamelyik drámájának miskolci ősbemutatóján elsőként szeretnék gratulálni neki.

Miskolc, 2001. május

dr. Szádeczki Zoltán
Miskolc m. j. város jegyzője

KÁRPÁTI BÉLA
DIÓS GYŰRŰ VÁRA

1997

A honfoglaló Böngér vezér még Árpádtól kapta szálláshelyül a Tapolca és Sajó folyók közé eső területet. Böngér nembeli Bors pedig (Borsod központtal) vármegyei főispán lett, aki II. István alatt (és ellen) összeszövetkezett Bors nembeli Ivánnal (ma: Ivánka, Sajóivánka őrzi a nevét). Az Egerben betegeskedő király ellenében a párthívek Borsot királlyá kiáltják. És ez lett a vesztük. A felgyógyult király Ivánt lefejeztette, Borsot pedig száműzte az országból.

Így veszett-pusztult el a Borsok földje, véle a vizesárokkal gyűrűzött földvár, Gyűrű-vár is. Csak II. Endre, s főleg IV. Béla idején hallunk róla újra.

Ekkor ugyanis Ernye (Ákos nembeli Ernye) Béla királytól kapja ajándékba a Borsok elárvult birtokait. Ekkortól épül a híres lovagvár, s Ernye fia István (nádor) birtoklása alatt az építkezések folytatódnak. István (aki Erzsébet anyakirályné és Kun László alatt nádori méltóságot nyer), mint ember is kimagaslik kortársai közül. Bátor lovag, pompaszerető férfi, jó családapa és vallásos ember. Ő tette Diósgyőrt (ezóta hívják Gyűrűvárt – diófáiról – Diósgyőrnek) nemzetsége (az Ákos nemzetség) székhelyül úgy, hogy az később az Anjouk Visegrádjával is vetekedhetett. Közel negyven falu tartozott az uradalomhoz, politikai befolyását meg gyermekei (7 fiú, 2 lány) házassága révén is növelni tudta. Ő alapította a diósgyőri pálos kolostort, a szentléleki s a dédesi zárdát. Politikai céljait (a szabad királyválasztást) a cseh Vencel pártján, Károly Róbert ellen szövetkezve próbálta érvényesíteni. Veszére. A debreceni kudarc után fiai a dédesi várba vetik magukat, de már késő. A győztes Anjou (Károly Róbert) rajtuk üt, s mind a hetet kivégzi. István nádor búskomorságban hal meg.

Eseményjátékunk ezt a tragédiát jeleníti meg.

SZEMÉLYEK

I. Károly (Caroberto), Magyarország királya

Ernye bán, diós Gyűrűvár ura, nádor

István nádor, a fia

Katalin, a felesége

Fülöp

Están

János

Jakab a gyermekeik

Gergely

Begina

Anikó

Borsa nembeli Beke, Anikó férje

Rátót nembeli Dezső, Begina férje

Csák Máté nádor, országbíró, tárnokmester, trencsényi főispán

Csák János udvarmester, az unokaöccse,

Zách nembeli Felicián nógrádi nemes

Amadé fia, Omodé, abaúji nemes

Csák familiárisai

Borsa Kopasz nádor, erdélyi főúr

Debreceni Dózsa, I. Károly hadvezére, később nádora

Klára, Zách Felicián lánya, Fülöp jegyese

Krisztina, Bavarin lengyel herceg leánya, Están felesége

Apátúr, a gyűrűvári pálosok rendfőnöke

Étekfogó, Csák familiárisa

Pohárnok, István nádor familiárisa

Főszakács, István nádor familiárisa

Apródok, vértések, katonák

Történik Gyűrűvárban, 1316 körül.

I. felvonás

1. kép

- Szín: *a gyűrűvári kastély egyik szobája. Ernye bán, fehér szakállú aggastyán, szinte túlvilági lény – hiszen eseményünk idején ő már halott –, fehér, bokáig érő csuhában, párnás zsöllyében ül. Lábánál, bársony zsámolyon tizenöt éves unokája, Fülöp ül vállig érő szőke hajával, díszes apródruhában. Valahonnan, tán a várkastély lovagterméből lakodalmi muzsika, táncos mulatság akkordjai szüremlenek át, mintha éteri zene szólna.*
- Ernye bán *Aztán, hogy Szubutáj, Batu kán alvezére átkelt a Sajón mindenféle ácsolt tutajokkal, hátba támadta a magyar táborn. Reggel nyolc fertály órára már körül is voltunk zárva. A sereg képtelen volt mozdulni. Azzal az átkozott szekérgyűrével kalodába zártuk magunkat. A tatár nyilak záporosó módra zúdultak ránk, a táborunk tehetetlen volt. A népek estek, mint tölgyfáról a makkok, ha vihar dúlja az erdőt...*
- Fülöp *És akkor az én nagyapám megmentette a király életét...*
- Ernye bán *(nem is figyelve a közbeszólásra)* A menekülőket a tatárok Papinál és Igricinél várták. Ott azok mind belevesztek a mocsarakba. Aki meg túljutott, tatár nyilak végeztek vele. Az üldözők vérengzése egész estig tartott. A falvak népe templomokba, pincékbe húzódott, azokra tüzes nyilakat lőttek. Két nap járóföldre lángolt a föld, és a világ tele volt elesettekkel. A halottak fej nélkül, összevagdaltva úgy feküdtek úton-útfelen, mint kövek a bányában. A mezőkön kantáros, megvadult lovak nyerítettek, a tatárok sorra nyilazták őket. A döglő párák szertenyihogták a vidéket. Az egész táj merő sikongás

volt... Úgy bizony, kisonokám! Nagy veszedelmektől mentettem én meg Béla királyt!... De hát, minek is jár a szám!... Ide se figyelsz!...

Fülöp Mindent tudok, nagyatyám!... Kívülről fújom az egészet.... Az isaszegi meg a muhi hőstetteit, Gyűrűvár pusztulását, dalmáciai kémlelésit, Béla király menekítését... Százszor elmesélte már!...

Ernye bán Hálátlan nemzedék! Ti fiatalok nem szeretitek a tanulságokat... Pedig: „Repetitio est mater studiorum.”... Ha ugyan tanította ezt neked a nevelőd, Jakab mester!... Mert tanulni, megtanulni csak úgy lehet valamit, ha sokat ismételjük. Amikor én a Gyűrűvárba menekülését segéltem...

Fülöp *(közbeváág)* Én csak annyit tanultam a muhi csatából, hogy a király igen rossz katona volt...

Ernye bán Hát, szó, mi szó, az öccse, Kálmán, vagy a fia, István herceg százszor jobb katonák voltak nála... Béla nem is volt erős ember, hitványka volt úgy testre nézve is...

Fülöp Bezzeg Csák úr, Mátyásföld ura! Hatalmas védbástyája a magyar névnek!

Ernye bán Ennek apja volt vélem Béla táborában. Isaszegnél megölte Németújvári Henriket, azóta dúl a Csákok meg a Kőszegiek áldatlan csatája. Ha azok itt, a Csákok bizton a másik pártban gyürkőznek. Mindegy ezeknek, hogy kiért-miért, csak egymás ellen, mindenekfelett...

Fülöp *(most meg ő hagyja figyelmen kívül nagyapja szavait)* Minek is lesz király az, aki nem tud vezér lenni?... Meg nem foghatom!... Bezzeg egy Csák Máté!...

Ernye bán Felségsértő gondolatok!... Majd meg is feddem azt a Jakabot; miért engedi ennyire szabadjára a képzeletedet!... A királyokat, kisonokám, nem választjuk, csak születnek nekünk. Azok Isten által felkent személyek. Aki őket megkétli, az Istent kétli

meg. A te jobbágyaid se választanak majd téged uruknak, hanem elfogadnak, ha tetszel nekik, ha nem. Az úr születik az uradalomba, Isten rendelése szerint, és nem kívántatik szolgálói által... No, de hagyjuk a sok szófiát, döngöld meg a hátam... Az a vén boszorkány semmire se ment a köpölyözéssel!

Fülöp *(nyomkodja, dögönyözi nagyapja hátát)* Mért nem hívja nagyapám a borbélyt?

Ernye bán Mert a te markod, kisunokám, többet ér minden borbélynál-boszorkánynál... Jaj, de jó!... Csak csínján azért, mert még az a lándzsahegy bujkál bennem, amit Muhinál kaptam a hátamba...

Fülöp Hát futott, menekült az én hős nagyapám, hogy hátulról kapta a szúrást?

Ernye bán Futott ott már a Jóisten is, kisonokám... Nem takarította ki az a fránya felcser. Tán bent maradt a hegye neki...

István nádor *(jön, hatalmas tekercset terít Ernye bán elé)* Apám, ez a francia építész hozta a terveket...

Ernye bán Éppen most?... A lagzi hetében?...

István nádor Hallom, a Szinvát vezeti a várárokba?

Ernye bán És véderkélyeket, őrbástyákat köröskörül, hogy erős sziklavár legyen Gyűrű vára.

István nádor Meg gyilokjárdákat...

Fülöp Amikről szurokkal, kövekkel meg nyílzáporral árasztjuk el az ellenséget?...

Ernye bán *(lelkesedik)* Huszárvárat a lovasságnak és vízivárat a vártó védelmére...

Fülöp Hogy erősebbek legyünk Visegrádnál, még Trencsénynél, a Csákoknál is erősebbek!...

Ernye bán Egyfiam, mivé eresztéd a fiadat? Nem tudod őket okos útra téríteni? Mint zabolátlan csikók ugrálnak összevissza...

István nádor Mit csináljak velük, apám? Zárjam, rekesszem őket karámba?...Vagy... De hiszen mi magunk is végigláztunk ifjú- és férfikorunkat hol egy, hol más király oldalán... Te Isaszegnél, én meg Rozgonyánál hagytam oroszánfogaimat... Végten megtértünk az Ákosok ősi fészkebe, hagyva ispánságot, nádorságot, tárnokmesterséget, országbírótságot, mindent, s rakjuk-építjük diós Gyűrű várát Isten és magzatjaink dicsőségére...

Fülöp Úgy-úgy!... Ifjúkorukban kedtek is vitézkedéssel vívták ki méltóságukat, amivel aztán járt a javadalom. A hűség bére a birtok. A lovag csak karddal és vérral tudja igazolni hűségét, ha már nem született a hűbérbe bele...

Ernye bán Nekem még csak egyedre, terád kellett ügyelnem, hogy haszontalanságba ne ártsd magad, neked meg... Lám csak, hét fiút meg két lányt kell igazítanod...

Fülöp Ej, öregapám, most, épp most kell ezen keseregnie, Están bátyám mézeshetében? Hogy egy unokája a királyi Preamsly rokonságba házasodik? Anikó néném a Borsa, Begina meg a Rátót nemzetségbe férjeztetek? S még mi maradék heten micsoda rokonságokat kötünk a nemzetséghez!

Ernye bán *(Istvánhoz)* Majd bírsz-e ennyinek birtokot adni?...

István nádor Két megyére való uradalmam: negyven falu és húsz vár a birtokomban... És micsoda vendégség gyűlt itt össze!

Fülöp Az ám! Egy Csák Máté, egy Amadé, egy Zách!

- István nádor Ezért jegyeztük el neked *Kalárát* a Zách nemzetségből! Velük bent vagy a nádori Omodék, s velök az Abák huszonhat ágú birodalmában! Ha ügyes vagy, fiam, még király is lehet belőled!
- Ernye bán Csak ne kösd szekerünket ehhez a pálforgó Csákhhoz! Mert ezek aztán tudják, mivel rontsák a nemesi renomét!...
- István nádor Hát a Csákok rettenetes természetét én is ismerem. De jóapám, mondd meg: az északi végeken meri-e valaki nemes meg nem hívni őt? Olyan ő már, mintha királyunk lenne: mindenható és könyörtelen bosszúálló. Emlékeztesselek a nyitrai meg váci püspök sorsára, a templomba menekült családok tűzhalálára, Berzencevár lerontására, Bogod Mihály megvakítására?
- Ernye bán Veszedelmes, kisunokám, a te trencsényi oroszlánod!...
- Fülöp De oroszlán, öregapám! Oroszlán! S a vitéz ne legyen nyúl, hanem féljék, akik ellene szállanak!... Ilyen király kéne Magyarországnak!... Mint Attila királyt, úgy félje a világ!
- Ernye bán Félelmetes ez a rajongás!... Egyfiam, félek, a fiaid lángba borítják az Ernye-urdalmat, szép diós Gyűrű várát, mit annyi áldozattal felépítettünk mi, ketten, fiam!
- István nádor Majd résen leszek, mit se félj, apám! Hanem hát akkor... Elküldjem azt a franciát?... Jöjjön a lakodalmas napok után?
- Ernye bán Úgy-úgy, de hagyd itt... Majd tanulmányozom... a terveket...
- Katalin *(jön Klárával)* Itt van, persze, hogy itt! Tudtam én, hogy nagyapjánál találjuk az én legkisebb magzatom! *(Fülöphöz)* Fiam, nézd csak, hogy elárvult a mi kis Kaláránk!... Micsoda lovagja vagy te ennek a szép

tündérnek?... Kint már járják az ifjak, talpok alá húzzák a hangászok, hát ki táncolja a frisset, ha nem ti?

Ernye bán

(ágyba fekszik) Vigyétek is már ezt a felségsértőt, mert elkárhoztat engem is a rebellis gondolataival!... De a keze, az aranyat ér!...

Fülöp

Felségsértő?... Nagyatyus!... Hát hol van itt felség?

Ernye bán

Felkent királyunk már Anjou Károly. István koronájával felszentelve: királyi felség...

Fülöp

Az még elválik, öregapám! *(Klárahoz)* Szabad hugám egy giguere?

Klára

(játékos pukedlivel) Szívem lovagja, kész örömmel! *(Édelegnek.)*

István nádor

(Katalinhoz) Hát a vendégség? ... Magukra hagyátok őket?

Katalin

Elvannak!... Az emberek vadászaton... Megtérnek már hamarost... A konyha készül, a fiatalok meg táncikálnak maguknak...

Fülöp

Most éppen a gigue járja... Ha jól hallom! *(kiindul Klarával.)*

Klára

(elmenőben) Már azt hittem, kilovagoltál a többiekkel vadászni... Nélkülem, te Tell Vilmos!

István nádor

Megyek én is... Vár a francia... *(Ernye bánhoz)* Addig hát csak ássák az árkot?

Ernye bán

A héten még... A Szinva alá...

István nádor

(Fülöpék után el.)

Ernye bán

Kimerít ez a fiatalság!... Hogy mire végzik ezzel a trónörökléssel, meg nem mondhatom... Ez már nem nekem való! Én szolgálathoz szoktam: jó király hű szolgálatához, amely gyümölcsöt is hozott... Felépítettem ezt a romvárat, a Borsok ősi fészket, amit még Bors nembéli Iván vesztett el Kálmánfia István királyunk alatt, szolgáltam hozzá sok falut és várat, s

most, éltem végén már attól kell félnem, mikor rontják-rombolják földig ezt is, mit életemben összeraktam.

Katalin Béküljön meg, kedvesapám, hisz más idők járnak, mint Béla király idejében!...

Ernye bán Igaz! Azóta 3 királyunk is volt, s micsoda dolgok történtek!... De Isten megvédi felkent fiait! S aki azokat bántja, istengyalázó!... Mert mondja az Írás: ami hatalom pedig van, az Istentől rendeltetett. Aki tehát ellene szegül a hatalomnak, az az Istennek szegül ellene. Akik pedig ellenszegülnek, azok ítéletet vonnak magukra!...

Katalin Mit tehetnék én ellenükre, apámuram? A világot a férfiak kormányozzák. Az asszonyok, mondja Pál apostol is, úgy engedelmeskedjenek férjüknek, mint az Úrnak. Mert a férfi feje a feleségnek. Övék a fej, övék a gondoskodás is. Ők tudják, mit, mikor, hogyan. Az asszony dolga csak: megszolgálni a családot.

Ernye bán No, szegény lányom, neked ugyan kijutott belőle! Nekem az urad egyszülött fiam, de téged ő hét fiúval és két leánnyal áldott meg... Volt mit szolgálnod alatta!

Katalin Én, kedvesapám, boldog vagyok a sorsomban...

Ernye bán Mint volt az a szegény Margit is a Nyulak szigetén... Azt is az apja, szegény Béla királyunk szánta oda Istennek, mikor Trauban tett rá fogadalmat, ahogy megszabadult a tatároktól...

Katalin És látja, atyámuram, az a királylány még apja hatalma ellenében is betöltötte a fogadalmat. Hát ne lennék én boldog az én áldott jó uram, a kegyelmed fia mellett? És épp most, Están fiam lakodalmán ne lennék boldog? Két asszonylányom után ő is házias lett, királyi nemzetségbe nőült, a menyem szép és gazdag, s a

lagzin fényes vendégsereg... S hogy Máté úr is így megtisztelte fiunkat!... Ilyen nagy tisztességet!

Ernye bán

Való, a Csákok gögös nemzetség!... Nem sokat adnak a tiszteletre... De ha ő tisztel, azt azért teszi, hogy várjon, elvárjon valamit. Ha ő esküszik, azért teszi, hogy csaljon. Egyik szeme áhitat, a másik merény! Jó lesz figyelni, hova forognak a szemei!...

Katalin

Az én soromat a családom írja. Ahová az tart, arra vonódom magam is...

Ernye bán

Jó lányt nevelt a Borsa nemzetség! Bárcsak a fiaid lennének ilyen istenfélők!

Katalin

Az alma, ha leszakad fájáról, már elmásul a gyökereitől. Az én Istvánom se tudja őket vezérelni. Heten vannak, de mind egy kötélén. Ellene! Vele szemben!

Ernye bán

Való igaz, évtizede még véle is huzakodtam a cseh Vencel miatt. Itt gyűltek össze e falak közt, hogy Budára vigyék a korona alá... Akkor ő is ellenemre volt. Pedig András őt is nádorrá tevő, mégis Vencelhez pártolt...

Katalin

Bánja már ő is a pártoskodást! Megcsalta Vencel, meg a bajor Ottó, nincs más király már, csak a nápolyi. Úgy tartja már: hiába minden. Pápa ellen kár fenekedni!... Azért merült most a gazdaságba: várat, templomot, zárdát épít, Istennek áldoz... Csak ez a Csák úr nyugtalanít...

Ernye bán

Az egy kétélű szablya, megláthatod!... Hol erre, hol arra vág... Ahol ez megjelenik, ott mindjárt mennydörögni kezd!

Katalin

Hm... Külön inast meg étékfogót hozott magával... Méregtől tart?...

Ernye bán

Az éltit félti?... Az Ákosoktól?... Meg nem foghatom!

- Katalin Nézek is az ebédjük után; hahogy megtérnek a vadászatról, éljenek vele... Kedvesapám most elpihen, ügye!... No, csendes álmokat! *(Kimegy.)*
- Ernye bán *(magában)* Krisztusom! Világosítsd meg vad gyermekeik elméjét, s vezesd őket a biztos rév felé! *(Elalszik.)*

2. kép

- Szín: *más szoba a várban. Anikó, Begina és Krisztina ruhákat pakolnak.*
- Begina Mely tömeg staffirung! Láttam, húsz kocsi húzta a hozományod, Krisztinka.
- Krisztina Meg öt a személyzetet...
- Anikó Engem csak tíz vitt Rátótra...
- Begina Na és! Engem se több Szőlősre. Mégis szolgál az uram! A talpam is megcsókolja, csak fia legyen neki.
- Anikó *(megsimogatja a terhes Begina hasát)* S talán lesz is reménye hozzá...
- Begina Láttam, Csák úr fényes hintót adott!
- Krisztina S hozzá lovak. Hatost!... Aranyló szőrűset!
- Anikó Zách úr meg egész gulyát terelt ide Nógrádból!
- Krisztina Sok-sok tehenke! Kroma!... Lesz mit tejni, sok!
- Begina *(Anikóhoz)* Hallod ezt? De édes! Tejni – azt mondja!
- Anikó Nem is rossz! Tejet fejni, annyi, mint: tejni! *(Nevetnek.)*
- Krisztina Ó, engem mind csak tik nevetni!... Kis buta magyarszki!... Sohase nem tudni meg... Csak neveltség!
- Anikó Ne bánd, lelkecském, semmit se bánd!... Olyan édes, hogy botladozol!... Nagyon édes! És mi szeretünk téged!

Begina Bizony-bizony!... De nagyon! *(Ölekezések.)*
(Fejrevalót próbál) És ez a hennin?... Hogy áll rajtam? *(Tetszeleg.)*

Anikó Mint egy betleheemes regős!... *(Nadrágot próbál)* És ez a tunika?... S ezek a parányi csörgők a paláston!... Krisztinka, ez is burgundi?... Csörgőt csak férfiak viselnek!...

Begina Hogy jelezze: mennél jobban csörög, viselője annál vérmesebb...*(Dévaj kacaj.)*

Krisztina Amit nekikje szabadság, mért hogy nekünkje nem?...Hisz nélkünlál ők se érnének kutyát! Ők epedzenek, s mi nem érzenjünk?

Begina Te, Anikó, ez már új divat megint!

Anikó Pedig Krakko távolabb Burgundiától, mint Buda, mégis!

Krisztina De Prága közelesebb... Mert én egyesén Burgundból udvarnak öltözödöm. A néném legyen a királynénak főudvarhölgy ott, ötöleje kapja én minden divatos.

Begina És a burgundban most a dekoltázs? Mennyire divatos?... Ennyire?... Vagy ennyire? *(Mellig mutatja.)*

Krisztina Annyi már talján, te a bolondos!... Pfuj!

Anikó Az én Bekém, ha meglátna úgy, hát nem is tudom... Pellengérre tenne!

Begina Na, Dezső nem!... Ez szeret dicsekedni az asszonyával! Az asszony egy szép diadém a lovag páncélján – mondja mindig. Őt izgatná, hogy megbámulnának...

Krisztina De jó van, hogy itthonba maradtunk! Pedigse Estánka engem is hívta!

Anikó Brr! Vadászni!... Vad bunyikok azokat a jámbor özikéket, futri nyuszikat csak úgy!... Láttam néhányat

kalimpálni, mikor eltalálták... Egy őzike szemét sose felejttem, mikor üvegesedett... Úgy meredt rám, mintha vádolna: „Látod, mit tettél velem?!”

- Begina Ezen törödni! Sose jut eszembe! Élvezem, ha eltalálom, és kész. Minek emberszívet látni a vadban? Azért rendelte az Isten, hogy eleség legyen, és kész!
- Krisztina Még én se vágta egy jérce se! A vérnek tőle meg egyesén borzasztó vagyok!
- Begina Meg kell pedig szoknotok. A vért! Mert az aztán ontatik manapság! Bőviben! Meg hát... Magad vérit is látod – havonta. Nem?
- Krisztina Ó, te vagyol egy nagy csúnyaság! Csintalanságod!... Csúnyát jár a szádod!
- Begina És ha majd a magzatod?... Az is vérrel... Vérben jön a világra!
- Anikó Az ám! Te aztán majd tapasztalod, hamarost mi az: gyermeket szülni!
- Begina Meg azt nemzeni, úgye hugom! *(Dévajul össze-nevet Anikóval)*
- Anikó Ó, te bolondos! Ki gondol olyan csúnyára?
- Begina De néha jó az a csúnya, ugye?... Csak nem tagadod, te, te kis gödölye!
- Krisztina Nemezeni?... Mi az: nemezeni?
- Begina Hát az a csúnyaság, amit szeretünk az ágyban, te kis jérce, te!
- Krisztina Az aluvás?... Az nemezeni?... De azon meg... Ami ágyba kell szokni... A miloscs... Nekteknek hogy volta?... Milyen volta?
- Begina *(nevetve)* Te tán még nem?... Hallod, Anikó? Krisztinka még nem...

- Anikó Ne mondd!... Están mellett?... A mi Estánunk mellett?... Hogy még nem?
- Krisztina *(szégyellősen)* Ó, ti tupojkák!... Maly glupi! Az volt meg sok!... Sok első!... De Estánka részeg... Pijany... Itóska volta...
- Anikó *(Beginához)* Hallod ezt?... Sok első volt! Nyolc napja! Mennyi?
- Begina És itóska!... Hja, lelkecském, ez már az élet! A férfi a mézeshetekén részeg szok lenni!
- Anikó S mikor nem?
- Begina Na, énmeltem aztán!... Hozzám se érhet! Ha ittas!... Ha csak engem is nem.... *(Felkacag.)*
- Anikó Le nem itat!?... De az borzasztó lehet, nem?
- Begina Annak, aki nézi, lehet... De aki élvezi?...
- Krisztina Együttben ivóstok?
- Begina No hallod!... Azt is együtt csináljuk... Az ágyban, te! Ha éppen ott!... Akkor nem utálatos, ha te is úgy vagy... Vagy megszokja, vagy leszokik róla!
- Anikó És Dezső hagyja?... Engem Beke agyonverne! Nahát!...Te, néném!
- Begina Ez az új divat, Krisztinka!...De nem burgundi, nem is prágai...Ez gyűrűvári!
- Anikó Ezt apánk se hagyná!
- Begina Akkor ez Rátolt nembeli divat Szőlősről! Egyenesen!...Ezt kövessétek!
- Krisztina És ő nem verje el neked?
- Begina A Dezső?... Csak merje!
- Anikó Igaz, te itthon is verted a fiúkat. Verekedtél, párbajoztál, vadásztál velük, mintha pajtásuk lennél...

Begina Apám az öt fiú után nem is várt mást, mint fiút. Aztán, hogy kárpótoljam, fiúsan éltem. De a Rátolt uradalomban én vagyok a domina. Dezső azért olyan korhely, mert nálam van a kalapja, és nincs mit viseljen ellenem. Na, öltözködünk, mert mindjárt itt lesz a siserehad, aztán baj lesz, ha nem fogadjuk őket!
(Öltözködnek.)

3. kép

Szín: *várfolyosó, a falban vakablak-féle zugoly.*

Klára *(jön Fülöppel)* Siessünk, a többiek már járják a giguet!

Fülöp *(visszafogja)* Nagyon akarod?... Nappal nem szeretem a táncot. Ahhoz nekem est kell és gyertyafény... Valahogy úgy hangulatos. Este az ember érzelmesebb...

Klára És nappal nem?... Te cudar!... Csak este vagy szerelmes belém?...Most nem?

Fülöp Ne menjünk táncolni... Inkább húzódjunk meg itt a zugolyban... Meglátod, jobb lesz!

Klára És ha itt kapnak?...Hogy elbújtam veled?

Fülöp Na és?!...Tudják, hogy bennünket már a bölcsőben összeadtak!...Már szinte házasok vagyunk!...Klarissza, idefigyelj! Igaz, hogy te a bokádon is boglárt viselsz?

Klára Te bolond!...Ezt honnét tudod?

Fülöp Tudod?... Tehát igaz!...És nekem még meg se mutattad!

Klára Hogyisne!... Majd felemelem a szoknyám neked!... S mutogatom a meztelen bokámat! Azt kéne még!

Fülöp Hát nem vagyok a mátkád? A bölcső óta?

Klára Az csak szóban!... Nem igazán!

- Fülöü S ha igazán?... Mikor lesz az?
- Klára Majd ha mi is úgy leszünk, mint Estánék most... Lakodalomban!
- Fülöp No, ha megmutatod nekem, én is mutatok egy érdekeset!
- Klára De mit?
- Fülöp Jakab mester mutatta meg... Az angol Roger Bacon találmányát. Tudod te, ki volt az?
- Klára Na, ki?
- Fülöp Egy igen okos ember! Akit kirúgtak ugyan Oxfordból, de nem azért, mert buta, hanem mert okosabb mert lenni másnál. Ő elveti a tekintélyeket, füttyül a szokásokra meg a babonákra. Azt mondja, lehet hajót szerkeszteni evezők nélkül, kocsikat lovak nélkül, gépmadarat, mit az ember irányít, a tengerfenékre merülni úgy, hogy meg se füljön az ember!...
- Klára De hisz ez istentelenség!...Boszorkányság, mely máglyát érdemel! És még ezt tanítják neked?!
- Fülöp Mutassak neked valamit?
- Klára Még kárhozatba viszel... De mit?
- Fülöp Akkor megmutatod?
- Klára Te ördögűző!...Mit?
- Fülöp Hát a boglárt...A bokádon!
- Klára Még hogy!...Na, mutasd!
- Fülöp De megmutatod?
- Klára Mért vagy olyan csintalan?... De borzasztó! No, meg no, meg!
- Fülöp Esküszöl?
- Klára Esküszöm, no!

- Fülöp *(a falra fektet két lapot)* Hát idenézz! Itt ez a két lap. Egymásra hajtva... Az egyikén az ördög így, a másikon meg emígy...
- Klára Ezen áll, azon meg lépik...
- Fülöp No, és idenézz!... Ha ezt a felsőt rácsavarom erre a rudacsára, és elkezdem a másikon sündörgetni...*(Jobbra-balra mozgatja a rúddal a felgöngyölt papírt.)* Akkor?...
- Klára Megy ez a bolond!... Mintha menne!... Pedig mind a kettő áll. *(Ő is csinálja.)* Jé!
- Fülöp Ha két egymás után következő stációt mozgatással... A mozgással összekötök, akkor mozgó testet kapok...
- Klára És te ezt tanulod is?
- Fülöp Jakab mester nagy tudományú ember. De olyanokat tanít nekem, amit az öregek... Például az öregapám, kárhozzatnak. Azért titok. Érted? Na, mutasd!
- Klára Mit?
- Fülöp Hát a bokádat... Esküdtél!
- Klára *(körülnéz)* És ha meglátnak?
- Fülöp Itt senki!... Meg hát, úgylis... Jegyesek vagyunk, nem?
- Klára *(szemérmesen felhúzza bokáján a szoknyát.)* De aztán senkinek!... Mert nekem még... Nem lehet...
- Fülöp Miért?... Már nagyok vagyunk... *(Megcsókolja Klára bokáját.)* Illatod van!
- Klára Jaj, de csintalan vagy!... De nekem még... Énnekem még... Az udvarba kell... Tudod! A nemes leányok az udvarból mennek férjhez... Ez minden vágyam...
- Fülöp Pfuj! Az apád ellen a nápolyihoz? És ő? Tud róla?
- Klára Hát apám... Hogy apáddal, az Omodékkal meg Mátyus úrral hozzábékültek a királyhoz, hát odaigért...

Legalább így tervezte régen... Udvarhölgynek Mária királyasszonyhoz...

Fülöp Akkor!... De azóta már... Velünk kél fel Caroberto ellen...

Klára Igaz, azóta hallani se akar róla. Most inkább a szívet tépné ki darabokban... De én azért... Nemes hölgyeknek ez a sorsuk... Ha jól akarnak férjhez menni... Akkor a királyné házassítja ki... Rangokkal és allodiummal...

Fülöp De hát én gazdag... Apám nádor – volt... S a gyűrűvári uradalom nagy...

Klára De heten vagytok még rá... S a mienk is, Sete nénémmel kétféle

Fülöp A főrangú tekintély!... No, persze!... A fene, aki megeszi!... Hogy én a nápolyi fattyútól!... Hogy tőle kérjelek... Mikor már rég a mátkám vagy!... Azt lesheti... Meg hát... Apád is... Mátyus úrral, meg velünk... És te mégis!... Nem érthetem!... *(Kintről vadászkürt és lódobogások hangja.)*

Klára No, de megjöttek a vadászatból!... Gyere, menjünk eléjük!... *(Egymás után leszaladnak az udvarra.)*

4. kép

Szín: *konyhafolyosó a várkastélyban. Hátul, középen ajtó a konyhába szolgál. Az ajtó mellett jobbra-balra Étekgó és Pohárnok állnak. Balra ajtó, az étterembe nyílik. Onnanfelől harsány zsvaj hallatszik.*

Főszakács *(kijön a konyhából morgolódva)* Itt dözslenek már második hete, s még mindig tart ez a dínomdánom... Hogy bírja a gyomruk, meg nem mondhatom!...

Étekgó Nálunk, a Csák udvarban hónapokig tart a vendégség.

- Főszakács *(összeség a Pohárnokkal)* Náluk! Az országrablóknál könnyű!... A másokéból dáridózni!...
- Pohárnok *(méltóságában nem ereszkedik le a Főszakácshoz. Most tapsol, a konyha felé.)* Az aperitifet!... Az aperitifet!... Megérkeztek az urak!
- I. Apród *(tálcán poharakkal, italokkal jön)* Jövök! Hozom!
- Pohárnok *(megállítja)* Hóha! *(némely üvegből egy pohárba tölt, s belekóstol)*
- Főszakács *(ironikusan)* Nem mérgezett?
- I. Apród Mehet?
- Pohárnok Futás!... És ügyesen!
- Étekfogó *(megorrolt az iménti sugdolódzás miatt, fölényesen)* Szakács!... Az előételt!
- Főszakács *(most már magának)* Hogy ez mit megenged? Parancsoljon otthon!... A „trencsényi király” udvarában!... Hogy az mindenkit leigáz!... És még udvarolnak is neki!... „Így Mátyus úr, úgy Mátyus úr!”... Erre Mátyus úr, arra Mátyus úr!”
- II. Apród *(rakott tálca alatt roskad)* Hozzuk már!
- Főszakács No, vigyed neki!
- III. Apród *(másik rakott tálcával közelít)* Jövünk!
- Étekfogó Mi ez? *(Kóstolgat.)*
- Főszakács Őzgidacomb gombamártással... *(Félre)* Nadragulya patkányméreggel... Neked!
- Pohárnok *(már maga is némi éllel)* A Csákok féltik az életüket...
- Szakács Az Ákosoktól?... Hisz szövetségesek!
- Étekfogó *(gőgösen félreáll, nem szól)*
- II. Apród *(nyögve a teher alatt)* No, mehet nagyságodtól?

- Étekgfó Isten áldásával!... *(Utánuk néz.)* Mint a tetűk!...
Nálunk megtanulnák, hol lakik a magyarok istene!...
- Főszakács *(rejtett gúnynal)* Ízlett nagyságos úr? Vagy a Csák udvarban más ízű az őz lába?
- Étekgfó *(túlteszi magát a válaszon, fölényvel)* Mi is lesz még?
- Főszakács Ismeri a menüt, nem?...
- Étekgfó Nagyságod!
- Pohárnok Hogy nem titulálja kegyelmed a méltóságos urat?...
Hisz báró!... Egy Bélteky!
- Főszakács Hisz revizálta „méltóságod” a menüt, nem?...
Előbeszéltük!...Tehénhús tormával, kappan borsodóval, borjúhús édes lében, pirított hús ecettel, csik káposzta levében, kappan tiszta borssal, savanyúkáposzta tehénhússal, bárányhús ecettel és sályával, lúd ispékkal, meg tehénhús-pecsenye...
(Apródok visszatérnek, velük a konyhába el.)
- Étekgfó Nálunk nem sajnálják ki a vendég szájából az ételt...
Mátyus úr királyi méltóság. Nem kockáztathatja minden vazallusánál az életét. Ha már megtisztel egy lakodalmat, akkor elvárja, hogy vigyázzanak is az életére... Hisz még király is lehetne!
- Pohárnok Akkor már az egész udvarát elhozhatta volna!...
Pohárnokról, szakácsokról, apródokról mért nem gondoskodott?... Ezek mind megmérgezhetheték...
- Étekgfó Bízott az Ákosok hűségében...
- Pohárnok Míg azok megcsalathatnak...!
- Étekgfó Micsoda hangok!... A hűség a familiáris kötelessége,
az Úrnak ellenben kegyelme. Isten rendelése ez, s ez jó van így. Elvégre mi, szerviensek ajánlkoztunk a szolgálatukba, mi választottuk őket a magunk felségére. Mert jobb szolgálni egy rokonnak, minthogy hospesek üljenek a nyakunkba...

- I. Apród *(teli tálcával besűrög)* A tehénhús borsodóval...
- Étekgó *(csak rénéz)* Alo mars!
- I. Apród *(tovaszalad)*
- Pohárnok A fene tudja! Tán még emberségesebb a hospes, mint a rokon. Mert az idegen ellen ágálhatunk a törvény mentiben, de a vértestvérrel hogy törvénykezzünk? Vértörvény az! Kisebb szolgálja a nagyot. De a nagy mikor szolgálta még a kisebbet? Soha! Ha védte is a másikkal szemben, csak magát emelte fölibe...
- Étekgó Én azt tartom: mennél nagyobb úr a gazdám, annál hasznosabb szolgálni őt. Nagyúr asztalán a morzsa is nagyobb. És Csák Mátét királyok udvarolják, s ő királyként is felel nekik. Tizenkét vármegye és harminc vár uralja őt. Zsoldos seregét német is, cseh is rettegi.
- II. Apród *(italos tálcával jön: Pohárnok mellett Étekgó is belekóstol.)*
- Pohárnok Nocsak!... Már engem is revideál nagyságod?
- II. Apród *(Pohárnokhoz)* Mehet?
- Étekgó A legtisztább búzába is vegyülhet konkoly...
- Pohárnok *(int II. Apródnak, hogy mehet)* Milyen igaz! A mi békés Gyűrűvárunkban is kinőtt a konkoly...
- Étekgó Kire érti ezt kegyelmed?
- Pohárnok Kire, kire!... Akad tán, akire illik. Nem?
- Étekgó Mert ha Mátyus úr, az én atyámfia meghallja, hát jobb, ha pakolják magukat az Ákosok, mivelhogy megtérnek ilyen szolganevet!...
- Főszakács *(kijön)* Mennek a dolgok, rendiben.
- Étekgó *(Főszakácshoz)* Hol van már az a kappan? *(Pohárnokhoz)* És kegyelmed is jól teszi, ha sürgeti a

dolgát, mert az uram itt terem, ha kellettén nem kapja, amire áhítozik!

Pohárnok

Méрт olyan krudélis! A fene meg de bánja! Az én uram, az István nádor istenes, emberséges ember. Művelt, istenfélő és nemeslelkű. Tudják ezt az apátfalvi ciszterciták, a gyűrűvári pálosok, de a miskolci katolikusok is, kiknek templomot is alapított... Nemhiába nádorispán...

Étekgó

Hát nádornak nádor az én uram is... Ahány király... Minden királynak megvolt a maga két-három nádora; Bélának, Istvánnak, Lászlónak, utóbb Endre urunknak is. Sőt, Vencel meg Ottó is nádorsággal vették a pártosokat... Annyi már a pronádor, hogy egymást ütik...

Pohárnok

Nem elég jól, hogy mi szabadulnánk tőlük! A hullám csak a felszínen tajtékzik; a mélyben minden változatlan...

5. kép

Szín: *Csák Máté vendégszobája a várban. A nagyurat Inas öltözteti. A háttérben vetetlen ágy, melyből ebéd utáni sziesztájából imént kelhetett fel a nádor.*

Csák Pattogj, te mamlasz, mert sürgős dolgom vagyon!

Inas *(csizmát húz ura lábára)* Nyomja, nagyuram! Hát nyomja már bele!

Csák *(nyögve)* Te meg húzzad, a fene essen beléd! *(Mindketten kifulladásra nyögnek.)*

Apátúr *(beóvakodik)* Engedelmet, felséges uram...

Csák Elég a fenség, Apát uram, hisz nem vagyok felkent, hogy felség legyek... Mi titkod van, hogy lopakodsz felém?... *(Inashoz)* Elmehetsz, te mamlasz, a többit magam...

- Inas *(megkönnyebbülten kisiet)* Az Isten áldja...
- Apátúr Lopakodva jövök hozzád, fenséges uram, mert fájdalmas kötelességem... Pap vagyok, tehát a szentatya küldöttjének, Gentile bíboros úrnak utasításait, szentenciáit kell teljesítenem, de hálás híve vagyok Ákos nembeli Ernye István nádor uramnak is, akinek halálomig adósa vagyok.
- Csák No, hát mit üzen az én barátom-atyám, Gentile bíboros? A kékesi pálos kolostorban nagy sok szavakkal és mézes ígéretekkel győzködött bennünket, István fiamat meg Zách nembéli Felicián familiárisomat, hogy álljunk át a nápolyi Károly pártjára. Megígérte, hogy megölő ellenségemet, Kőszegi Henriket kirekeszti a király kegyeiből, és engem a nyitrai meg pozsonyi királyi birtokokkal ajándékol.
- Apátúr És éppen ez az, amiért találkozni akar veled. És hogy adnál számot hitszegéseidről. Merthogy erőnek erejével elfoglaltad a birtokokat, meg sem várva...
- Csák Micsoda?... Én – számot? Neki?... Ki ő?... És tudja-e, hogy ki vagyok én?... Hát mondd meg, figyelmeztess uradat arra, hogy már a kun betyár, ez az Árpád nembeli László is azért húzott a pogányhoz, mert az a rühes vatikáni pápa regulázta... Hát úgy vigyázzatok, ti római latrok, méltatlan kolomposai az Úristennek, hogy Csák Mátyás nem tűri, hogy akaratában kormányozzák!
- Apátúr Dehogy, dehogy, nagyuram!... Fenség, dehogy kormányozna ő!... Elbeszélte nekem, hogy mire készítelek fel...
- Csák Mit?... Hogy nekem leckét?... Penzumot adjon egy pápai szolga?... S hogy te, a szolgák szolgája felkészíts engem?... Mire?

Apátúr *(megsemmisülten)* Jaj, a fejem, lelkem veszttem balga szavaim miatt!... Dehogy felkészíteni!... Én!... Inkább felkérni méltóztatlak... Na, már teljesen összezavarodtam ebben a nagy alázatosságban!... Egyszóval: felkérni arra rendeltetem, hogy megokolnál... Megmagyarázni kegyeskednél, fenséges úr, hogy ellenére a kékesi titkos egyezségeteknek, melyben tefenséged a királyi tárnokmesterség, no, meg az első zászlósúri, s primariusi méltóság ellenében visszaadod az elfoglalt egyházi javakat, és a mások által elrabolt királyi javadalmakat, birtokokat is visszaszerzed...

Csák *(meghökken)* Hát ha... Ha ez titkos egyezés!... Akkor miként lehetsz... Miként vagy te a tudója?... Egy rühes csuhás!... Miként? Milyen jogon?

Apátúr *(szinte sírva)* Mert elősorolta nekem, hogy tudjam érveit...

Csák Érveit?... Hát érvelni akarsz nekem?... Tárgyalni, te?... És nem ő?

Apátúr *(erőtlenül)* Hogy a nyitrai és a pozsonyi püspök panasolja, hogy a megyékben, Vác és Tisza közt is templomokat rabolsz és tarolsz le, falvakat pusztítasz...

Csák Igen?... Pusztítok, irtok?... Tarolok? Égetek? No, persze! Mert a püspök urak... A szerződésünk ellenére!... Betartják a pápista excommunicációt!... A falvaikban bezárják a templomokat, a papok, a csuhások nem miséznek, nem keresztelnek, nem temetnek... Jobbágyaim átokkal verten, bűnben vesznek el, és már-már elátkozott ördögként kell élnem közöttük, mert miattam szenvednek pokolbéli tűzben!... Hát ezért!... Mert a püspök urak, a bíborosod a hitszegő!... Igenis, ő a hitszegő!... Hogy a bíborosod nem ura a szavának, hogy a pernahajder Bonifácod meg a Kelemened se oldotta fel fejem felül az átkot... Sőt! A bíborosod megerősítette azt! Papjai

- elkárhoztatnak a templomaikban, s miattam... Miattuk szenved országom népe!
- Apátúr *(nem győzi a keresztet s imát Csák káromló szavai alatt)* Országod?... Országod!
- Csák Igenis, országom!... Mert engem hagyjon a te nápolyi fattyúd!
- Apátúr *(félve, de szókimondóan)* Árpád-ivadék...
- Csák Én meg Előd-ivadék vagyok!... Ősi, mint az Árpádok vére!... S ha kihalt az árpádi vér, jöhetek én is!... Legott jogosan!... A nemzetségek magyar királyt akarnak, nem jött-ment idegent!... Francos taljánt!
- Apátúr Franciát!
- Csák Vagy németet, lengyelt vagy csehet!... Magyarit!... Mint én vagyok, Csák nembeli Mátyus! Egymagam! *(Iszik.)*
- Apátúr Akkor hát...
- Csák Akkor hát – takarodj innen! Most már a bíborosoddal se! A pápáddal se tárgyalok! Ha kiátkozott, hát kiátkozom én is! Mint a polgárok Budán!... Ha háború kell, hát legyen háború!... Meglátjuk majd, ki bánja meg!... A szakramentumát! *(A kimenekülő Apátúr után vágja a serleget.)*

6. kép

- Szín: *lovagterem a várban. Középen hosszú asztal, kecskelábakon. Az asztalfőn, balra István nádor, a szemközti asztalfő Csákra vár. Az asztal közepénél, a nézőtérrel szemközt Borsa Kopasz, mellette Omodé és Zách. Körül István nádor fiai: Miklós, Están, János, Jakab, Gergely és László: tovább vejei: Beke és Dezső.*
- István nádor Están fiam, neked most asszony mellett a helyed...
- Están Atyámuram!...
- István nádor Ketten Miklóssal meg Beke és Dezső vőmuramékkal elegendők leszünk a családi képviselőre... Ti, fiatalok, csak menjetek a mulatóházba... Jól húzzák a hangászok, s ti, házigazdák, mozgassátok a fehérnépeket!
- János Mi is, apámuram?
- Jakab Mit nekem a tánc!... Itt maradnék – országos dologra... *(Jánoshoz, súgva)* Apánk, amilyen ingadozó, még leszereli a lázadást...
- Están Ha kell, hát kell... *(Borsa Kopaszhoz)* Aztán ne engedjen, bátyámuram, Jakoposz!...
- Borsa Bízd csak ide, öcse!
- Gergely *(Estánhoz)* Menj csak te!... Végre is: a te lakodalmad!... Te kontyolod az asszonyt!
- Jakab Ezért maradjunk ki a dologból?... Egy asszonyért?
- János Elvégre mi visszük fejünk a vásárra!... Az öregek már...
- István nádor Elég a szóból, nemzedék! Én meg két vőmuram elegendők leszünk a családi képviselőre... Punktum!

- Jakab *(szitkozódva)* A francus pavane meg courente! *(Dühös mozdulatokkal groteszk táncot lejtve.)* Asszonytrécse – férfimunka helyett!...
- János *(apjuk szavára leinti öccsét)* Na, meglegyen! Ahogy apánk, hát úgy legyen! *(Kitereli testvéreit.)*
- Borsa Kopasz *(miután heten maradtak)* És Mátyus?... Ígérte magát...
- Omodé *(fojtott indulattal)* Ígérte, de nem fogadta... S ha fogadta is, az nála kutyafitty!
- Zách Már pedig engem ne várasson!... Egy Csák se! Hát ki vagyok én?
- Beke De bátyám, mégis!... Ő Csák Máté!
- Dezső Úgy láttam, az apátúr van nála... Láttam bemenni hozzá...
- István nádor Az én papom?... Akkor nem lehet baj. Az az én emberem...
- Zách Csakhogy: ne feledd: a pápa papja. Előbb! S ott az alázat, az erény... És az árulás is!
- István nádor Tőlem kapják a létezésüket. A hála erősebb, mint az alázat... Nagyobb kötelék!
- Dezső Hisz annyi fundátumot kaptak! Csanyikot, Paprétet, templomot, kolostort, szőlőbirtokot!
- Beke Jó ember az apát! És ipamat áldja.
- Zách Jó-jó! Csak mondtam. Azért!
- Csák *(jön döngve, s kéretlenül leül az asztalfőre)* A Krisztusát ennek a papnak? Están, hallod-e, ezt zavard el! Vagy én verem agyon!
- István nádor Az én papomat?... Miért?
- Zách Ugye? Megmondtam!

- Csák Hát nem a kupcihér pápai követ küldötte? Hogy velem alkudozzon!... Egy csuhás! A talján pópa szolgálja!... Velem!
- Zách Hát hogy jön tehozzád a pápa, meg a legátusa? Hisz tudja, mennyit ártottál nekik?
- Omodé Hisz kiátkozott?!
- Borsa Kopasz Hát tán épp azért... Hogy ne ártson már...
- Beke Megcondorlott, úgy lehet... Hisz templomok, falvak égték miattok...
- István nádor Akkor hát paktum!... Te paktálsz velük!... A követ küldte az én papomat, hogy veled egyezkedjék?
- Omodé Vagy hogy találkozóra hívjon?
- Zách Gentile!... A bíboros!... Akivel már volt szerencséd paktálni!... Visegrádon, a pálosok kékesi zárdájában...
- Csák De jól tudod!... Mert te is ott voltál! Paktálni!
- Zách De nem engem kötött le!... Én neki kicsi voltam!... Neki te kellettél!... Mátyusföld ura, „István szablyája”, Csák Máté, a „trencsényi oroszlán”, aki a királyi és egyházi földek visszafoglalója lehet...
- Omodé Mert neki ellenállni, jól tudja a nápolyi is, senki se mer!
- Zách Tőlünk el- visszagaradni, de magának megtarthatni!... Erre esküdött ott Csák Mátyus!
- Csák És neked ez nem tetszik?
- Borsa Kopasz De most... Hagyjuk most az egyéni sérelmeket... Most velünk van Mátyus úr!...
- Beke A király ellenében!
- Csák Hát ha nem kellek, már itt se voltam! Nekem aztán... Engem aztán ne leckéztessenek holmi lényaló Záchok meg apagyilkos Omodék!

- Zách *(kardjához kap)* Sértés!
- Omodé *(szintúgy)* Semmi közöd!...
- Csák *(kirántott kardjával az asztalra csap)* Kussoljatok, hitvány vazallusok! Mit állítasz te, ellenem, Felicián?... Félt meggyédet az én tizenkettőm ellen? Alig száz vitézed az én öt ezredem ellen?
- Zách Két századalja...
- Csák Familiárisok! Akik addig szolgálnak, amíg szeretnek! Az enyéim zsoldosok!
- Omodé Akik annak szolgálnak, aki többet fizet...
- Csák Hát én fizetek! Van miből! Több, mint a királynak!
- Zách Raboltál, ragadtál eleget...
- Csák Megcsapollak, te Zách!... Hát ki vagy te? Mi vagy te?... Kik vagytok ti?... Nélkülem! Velem akartok ti ujjat húzni?... Akit a nápolyi is respektál?... No, mire mentetek nélkülem Rozgonyál?
- Omodé Két bátyám veszett oda – miattad! Mert te csak ímmel-ámmal segéltél ott is! Voltál is meg nem is!
- Zách Mint a királynak tett fogadalmad is: tetted is, meg nem is. Mikor dönteni kellett, kiállni a fogadalmad mellett, akkor te mindig hiányoztál vagy kimentetted magad, hogy a köszvényed meg a nyavalyád!... De mikor rablani kellett, fosztogatni meg gyujtogatni, meg a másnál boldogulókon bosszút állni, akkor te sose vagy beteg!...
- István Hát így nem lehet szövetkezni, – ezt lásd be Máté...
- Beke *(Dezsőhöz)* Mire megy ez?... Még elveszítjük őt!...
- Dezső Vagy – Isten mentsen – magunkra haragítjuk! Mert akkor aztán nézhetjük magunk!...
- Borsa Kopasz De mire most ez, atyámfia?! Jó, hogy együtt, egymásközt vagyunk... S a kondíciók...

- Beke Ha most nem, soha!
- Dezső Hogy Csákok, Abák, Omodék meg Záchok, és mi, Rátótok, Borsák és Ákosok, kívül meg osztrák s német támogat...
- Borsa Kopasz S hogy Mátyus úrnak öccse bírja most a nápolyi kegyét... Hogy Mátyus bátyánk kedvéért udvarmesterévé leve... Soha ilyen alkalom a király elvesztésére!... Éppen ezért most adjuk fel csipcsup sérelmeinket... Ha most összefoghatunk, bátyáim, Zách és te, Omodé, most bosszút állhatunk Rozgonyért!
- István nádor Aba és Demeter bátyáidért...
- Omodé Vérbéli kötelességem!
- Zách Végül is, kiért fogunk fegyvert?... Kit támogassunk a trónra?
- Csák Akárkit, csak ezt a pápista nápolyit ne!
- Zách *(Omodéhoz)* Csak épp nem mondja, hogy őt, magát...
- István nádor Szentigaz! Engem a nemesi szabadságunk, a szabad királyválasztás jogának pápai megsértése, semmibe vétele bánt. Hogy egy olyan zsarnok, mint a Bonifác s egy olyan farizeus, mint utóda, ez a Kelemen csak úgy ránk erőszakolja, nekünk kijelölje az uralkodót. Ráadásul, ha nem fogadjuk, bennünket excommunicálva kirekesszen törvényes jussainkból, hát én azt... Ezért ellenzem! És nekem most már mindegy: bajor Lajos vagy osztrák Henrik – ha már a rokonaim, a cseh Vencel meg a bajor Ottó visszaléptek –, akkor mindegy, csak Carobertó ne! Ő ne legyen a magyarok királya!
- Borsa Kopasz Jól szóltál, bátyámuram, Están! A törvényes, alkotmányos nemesi, nemzeti jogainkért fogunk fegyvert!
- Beke Akkor hát most kiért, ha a nápolyi ellen?

- Csák Osztrák Frigyesért...
- Borsa Kopasz *(bátortalanul)* Én a halicsi fejedelmet...
- Omodé *(Záchhoz)* Lám, a nádorság fáj neki:
- Csák Én Habsburg Frigyeset!... Mást nem támogatok!
- Zách Mert a vejed rokona?
- Omodé S mert támogatta moldvai rablásidat?
- Csák Hát ki itt a fő?... Mire esküszünk itt? Kié a leghatalmasabb akarat?... Mért hívtok engem, ha nem szolgáltok?
- István nádor Mi nem szolgálunk, Máté. Szövetkezünk.
- Omodé Egyenlők az egyenlők között.
- Csák Akkor itt nekem nincs keresni valóm.
- Borsa Kopasz Isten őrizz, bátyámuram! Kegyelmed nélkül mit se kezdhetünk!... Persze, hogy kegyelmed a vezérünk!
- Csák Akkor pedig hajoljatok! Vagy megtörlek titeket is. Itt nem győzhet, csak egy akarat. Aki a legtöbbet adja, azé!
- István nádor *(miután Zách és Omodé megint felhorgadnak)* Megnyugodjatok!... Vendégim vagytok: Máté is, ti is... Ami közös érdekünk: a nápolyi elejtése. Mert hogy egyönk se akarja királynak, szentigaz!
- Mind Szentigaz!
- István nádor Idegen király nem kell!
- Mind Szentigaz!
- Dezső De hát mind idegen: az osztrák, a bajor, a rutén is...
- Csák De Árpád-származék!
- István nádor Magyar vagy idegen rokon, mindegy! Csak mi válasszuk meg, szabadon. Pápa nélkül, császár nélkül, Rákoson. Alkotmányoson, szabadon!

- Dezső De már felkenték. István szent koronájával,
alkotmányosan.
- Borsa De mi nem!
- Csák Én ott se voltam!
- Omodé *(Záchhoz)* Erről is elmaradt...
- Zách *(Omodéhez)* Hogy ne kelljen színt vallani, azért.
- Csák Pusmogunk? Pusmogunk?... Ide mondd, ha mered!
- Omodé Mit se szóltam... *(Magában)* Tirannus!
- Borsa Akkor hát: egyezzünk! Mátyus bátyám, ha János öcséd
kelepcébe csalná a királyt. Hogy kegyelmeddel itt
egyezkedjen... Aztán majd...
- Csák *(méltóságosan)* Megtehető!... Én elfogom... És
lemondatom... Ha szóval nem, hát majd karddal! Ha
csata lesz, hát öt ezredemmel! Az én zsoldosaim zöme
cseh keresztes. Kenyerük a harc... És nem familiáris!
- Borsa Kopasz *(kivonja kardját)* Mi is ott leszünk!
- Mind *(összedugják kardjukat)* Ott leszünk!
- Borsa Vesszen a király!
- Mind Vesszen a király!
- István nádor Úgy legyen!

Függöny

II. felvonás

- Szín: *Iovagterem, mint volt az I. felvonásban. A család lázas készülődésben; a menekülőket pakolják fel a dédesi útra. Fülöpöt – kinek fején turbánszerű kötés – István nádor és Katalin, Bekét – kinek válla sebesült – Begina és Anikó pátyolgatja. Dezső – lábsebe már ellátva – útrakészen várakozik.*
- Beke *(miközben kötözik)* Csak kötözz be, aztán tovább megyünk!... *(Anikóhoz)* Csak te vigyázz magadra, édes! Akármilyen sorsot elviselek, ha téged biztosnak tudlak...
- Anikó *(öleli)* Ó, Dédes, Dédes, vigyázz nagyon az én egyuramra!
- Dezső *(Beginához)* Micsoda gyáva, semmirekellő vagyok én, hogy egy áldott asszonyt hagyok magára! *(Becézgetés.)*
- Begina Csak semmi nyüglés!... Magam vinnélek rejtekedre, ha nem lenne az életemnél is fontosabb e magzat. Nem is tudom... Szégyellem magam... Kedvesuramat így elbocsátani...
- Dezső Nem tán örökre... *(Pityeredik.)*
- Begina Nem csepegni!... Vitéz, fel a fejjel!... Aztán... *(Bekéhez)* Sógor, meg öcsém, Fülöp! Vigyázzni, erre az anyámasszonyra!... *(Dezsőhöz)*... Mert ha idehallom a vinnyogásodat, hát... Hát megfojtom a fiadat!
- Katalin Krisztusom, te lány!... Miket beszélsz!
- Begina Ne féljen, édes, csak lelket öntök ebbe a nyavalyásba!... Na, vigyázz magadra, és értem ne törődj!... Megéld magad, mert ennek apa kell!... Nem is akármilyen nyámnyila taknyavitéz, hanem...

- Dezső Csak egyszer lennél már asszony nekem: megadó, lágy és szemérmes...
- Begina Akkor neked Anikót kellett vón elvenned! *(Odabiccint, a Bekét gyöngéden becézgető Anikó felé.)* Ő, látod, pólyában hordja az urát...
- István nádor *(miközben útizsákba csomagol)* Érzem, hogy ebbe beléveszünk. A nápolyi kérlelhetetlen. *(Fülöphöz)* Ti mindenestre menjetek Estánék után. Bátyáitok már a minap bevették magukat Dédesbe... Őket már ott lelitek. Ott mindenetek meglesz. Ha meg valamiben hiányotok lenne, csak szóljatok az öreg Bordásnak. Az ispán dolga, hogy szolgálatotokra legyen...
- Fülöp És apámuram? Nem jönne velünk?: Együtt nyeltük a csata porát...
- István nádor Ha Csák megússza, meg tán magam is. Aztán értetek is kell valakinek... Meg itt Begina, itt szegény Zách is...
- Fülöp Szegény öreg!... Jóanyám, segéljék őt és gyógyítsák nagyon! Alig élt már, hogy hoztuk az úton. Váltig mondta, hogy hagyjuk elveszni... De hát egy ilyen embert, ki öregkorán is ilyen harcos... A borbély kiásta ugyan a lándzsahegyet a melliből, de a sebláz igencsak megviseli szegényt.
- Katalin Véle vagyunk, fiam, hárman is. Éjszaka volt a pálfordulata. Megmarad, ha Isten segít, ne félj! Csak ti mentsétek előbb magatok! *(István nádorhoz)* Istenem, ezek a többiek ott! Krisztinka szegény meg a fiúk! Micsoda házasság ez nekik!... A békés Lengyelből a pokolba, ide...
- Fülöp Ne féljen, édes, Dédes erős és bevehetetlen! A Bükk megvédi a rejtekezőket... De mért, hogy szüléméknek kell gondoskodniuk?... Hát nincs elég cseléd a várban?
- Katalin *(döbbenet néz István nádorra)* Na, most mondja! Ez a gyerek!?

- István nádor Jobb az óvatosság. Mennél kevesebben tudunk a menekvéstektől, sőt jobb lenne, ha az ittlétetektől is, az annál biztonságosabb. Legjobb lenne éjjel mennetek, de hát...
- Katalin Mentsen Isten! Minél hamarabb, annál jobb! Ki tudja, nem járnak-e a nyomukban?...
- István nádor *(a készülődőkhöz)* Azért, mielőtt indulnátok... Hogy ne vigyétek el az álmunkat... Ülnénk le egy kicsinyt...
- Mind *(leülnek)*
- Katalin *(a beállott csendben)* Jó, hogy szegény nagyapátok ezt már nem érte meg!...
- Anikó Szegény!
- Katalin Úgy halt meg szegény az ölemben. Csendben, békességben, csaképphogy elszállt belőle a lélek... Mint a galamb, úgy szállt el a lelke...
- Begina Na hát, amicsoda béke lehetett!... Egyfia, s hét unokája csatában öldöklődve... Micsoda béke már az!... Kínos sejtelmek tengerében!...
- Beke Csák, persze, sehol!... Ahol állni kéne, ő ott meglapul!
- Fülöp Ne ítélj hamarost!... Nem tudni még, hogy mi tartotta vissza... Egy ezredét azért Debrecenbe küldte...
- István nádor Ötöt ígért, s csak egyet küldött!... Azzal is csak egy őbestert – maga helyett!
- Beke Egy gyáva nyulat, ki megfutott az első attackon!
- Dezző Az öttel bizony győzhettünk volna! És most nem mentenénk az irhánkat...
- Fülöp Ne törjünk még pálcát felette! Hátha hóttbeteg? A betegágyból hadba nem jöhetett... Csak úr erős, bátor és hatalmas!
- Beke Persze! Bálványt a balga hit s az ifjú rajongás éltet... Ledőltevel a hívő lélek is hamvába hull...

- István nádor Emlékszem, már felesküdt, a nápolyira, koronázásáról mégis elmaradt. Hogy beteg volt – mondta akkor is nekem. Pedighát: beteg! Ő meg a halál!
- Begina A király mégse számol le vele!
- Fülöp Mert fél tőle, azért!
- István nádor Ki ne féltene tőle mindenét?... Ez bosszújában nem lát se Istent, se embert....
- Beke Bezzeg, Debreceni Dózsa, a véreb tudta, kire kell támaszkodnia!... Bennünk, széthúzó, egymást maró tartományurakban a köznemes se bízik. Inkább nagyobb erő neki a király, akit a pápák meg a külföldi áruló királyok is támogatnak!...
- István nádor Csák, az mindig megszagolja, hol az erő, hol a hatalom, s mint a mágnestű, odahúz...
- Fülöp Mert már Roger Bacon is megmondta, hogy az alattvalónak adott szó nem köteles. S a királynak első a hatalma. Neki is...
- Beke De mi nem vagyunk alattvalói! És ő nem király!
- István nádor Ő annak tartja magát. Mátyusföld – s lassan már egész Észak-Magyarország királyának! S arra számít, hogy a bukott idegenek után Rákos majd őt kiáltja ki királynak.
- Dezső Szegény Omodék is... Kétten Rozgonynál, most ketten megint...
- Beke Láttam Omodé fejét lándzsájukon. A másik meg tán Domokosé volt...
- Fülöp De kettő egerutat nyert, s Lengyelbe iszkolt a Lokietekhez...
- Beke Akkor csak a két maradék; Dávid meg László lehettek...

- István nádor Egy ága lám, az Ákos fájának!... Hacsak a lengyelbéliek nem élesztik fel a nemzetséget.
- Begina No, mi ugyan szépen leültünk, hogy megnyugodjunk utazás előtt!... Most aztán nyugton alhatunk majd!
- Katalin Így vesztek egymást mind a magyarok! Ha nincs pásztor, ki közéljük csapjon, a nyáj széled, s a vezérürü farkasa lesz az akolnak! Azért mondom mindig, édes egyuram; hagyd te a praktikát, csak építkezz, csinosítsd ezt a sasfészket, mit szegény apád fundált. Ő is csak ebben békélt meg Isaszeg meg Dalmácia, tatár meg német vesztetés után!... *(Menni készül.)* Gyertek is, lányim, nézzünk a nagybeteg után!
- Borsa Kopasz *(jön megtépetten, lerongyoltan, elcsigázva)* Segéljetek!... Az Istenért, segéljetek! *(Elájul.)*
- Beke Édesbátyám! *(Felkarolja.)* Hogy szabadultál?
- Katalin *(miközben mind odaijednek)* Nagyon kifáradt... Fektessük le!
- Begina Egy kis ivóst, na!... *(Itatja)*
- Anikó Sógoruram, no!... Már eszmélkedik...
- István nádor Úgy tudtuk, Adorjánban vagy Sólyomkőben biztonságban vagy. Oda mentéted magad...
- Borsa Kopasz *(miután ivott)* És ennem is!... Jaj, éhen döglök itt!
- Katalin *(Anikóhoz)* Hozz csak, leányom! *(Hogy Fülöp is ugrott)* Hozzatok csak!... Nem még nehezet!... Csak kis kenyért meg kecsketejet. *(Bekéhez)* Ne faggassa most, fiamuram!
- Borsa Kopasz Jobb már... Ez a kis pálinka. Meleg!... Úgy árad bennem szerte, mint a vér!... Jaj, de jó már, hogy révben vagyok!
- Dezső *(Beginához)* Révben, révben!... De milyen révben!
- Begina Ne károgj már, te varjú!...

- Dezső No jó-jó!... Csak mondtam...
- István nádor Nos, hát Jakoposz... Üldöztek? Beszélj!
- Anikó *(Fülöppel jön, kenyeret, s kancsó tejet hoz.)*
- Katalin Ebből harapj, s igyál, öcsémuram!... Ettől erőre kapsz majd...
- Borsa Kopasz Kisebb csapat volt a nyomomban sokáig... A Sajónál elmaradtak... Tán egérutat nyertem. *(Mohón eszik.)* Rettenetes volt... Debrecen után... Hisz tudjátok, hogy mentettem magam...
- Fülöp Én láttam a porfelhőt csapatuk után...
- Borsa Kopasz Egy századalja, ha maradt seregemből. Ezzel bevettem magam Sólyomköre... Mondom, jöjjön, aminek jönnie kell, ingyen nem adom az életem...
- Beke Igen. Sólyomkő bevehetetlen sziklavár...
- Borsa Kopasz Afelől nem is kételkedtem én... Nem is próbálkoztam ostrommal a debreceni. Hanem mást eszelt ki. Két favárat épített a várba vezető két útra, s azon teremtett lélek se be, se ki. Két hétig éheztetett ott. Katonáim már egeret, patkányt nyúztak, azt sütötték-ették meg, annyira kifogyott az éléstár.
- Beke Persze, nem készültél menekülésre...
- Borsa Kopasz Ki gondolt a „mindenható”, a „győzedelmes” Csák oldalán vereségre?... Mert persze, Csák úr, az „árpádi szablya”, a „trencsényi oroszlány” ugye, most se maga jelent meg, hanem küldte ezt a Sallóit, a zsoldos óbestert, aki miután látta, hogy itt nem zsákmányolhat-rabolhat, nemhogy engem fedezett volna menekültemben, hanem fogta magát, és visszaindult haza, Mátyusföldre. Mint aki jól végezte dolgát! Így aztán magamra maradtam, s húztam magam után a Dózsa diadalittas derékhadát. Az Omodék után jól jött vón neki a Borsa Kopasz koponyája is! Küldhette vón a nápolyinak: „uram, királyom, itt a három ördög – más

- többi híján...” És bizony, ha paraszti gúnyát nem öltök, s ha nincs nekem a pincefolyosóm, már az én fejem is a kapuzsámbékon szárad!
- Katalin Édesegy öcsém, persze, hogy...
- Beke Dédesvár, az is biztos menedék!
- Fülöp S a sereget, azt hagyta?... Ott hagyta magára, martalékul a vérebnék?
- Borsa Kopasz Magam mögött még hallottam az ordításukat, de hát, gondolom, a sereg vezér, a fej nélkül megadja magát.
- Katalin Meg hát a fő, az mégis fontosabb. Azt üldözik, arra vadásznak, annak veszik fejét, mire nekik a közvitéz!...
- István nádor Deberecni Dózsa fenevad. Az nem ejt foglyot... Mint a tatár, ő se bajlódik rabokkal.
- Fülöp De hát a vezér... Meg a hajója... Ő utolsónak... Nem? *(Nevetés)*
- Borsa Kopasz A könyvek, úgy van, öcsém, a könyvekben! De az élet az könyörtelenebb. Öngyilkosként a halálba menni nemcsak bátorság, de botorság is. És az életveszélyben öcse, Már nincs más, csak én vagyok. Én, és senki más! S mikor erre gondoltam, mint te, hogy hősiesség, meg vezérség, meg minden virtus, már késő volt: túlvoltam az üldöző táboron. Hátam mögött a vész, előttem a szabad menedék. És hát, nagysokára ideértem. Hanem, halljátok, ebben a gúnyában jószívűbbek az emberek, mint gálában. Hát most itt vagyok, hogy ahogy indultunk, ahonnan, együtt, együtt is végezzük... Amit lehet!
- Beke Indulunk is Dédesbe... Azon vagyunk...
- Anikó De még pihenne tán...
- Katalin Meghálna szépen... S evődne is még valami... Aztán holnap...

- Begina Ha nem üldözik!... Mert ha igen, úgy jobb, ha viszik... Ki tudja, mi lesz itt holnap!
- István nádor Igaz is... Majd pihen a nyeregben... Nyugton mehettek. A Bükk, az biztos menedék! Dédes meg aztán...
- Fülöp Mennyország!
- Borsa Kopasz Hohá!... Azt hittem én is Sólyomköre! Mégis!
- Beke Szedjük is magunk!... Eleség, itóka, útravaló van a kápában elég!... Elélünk véle Dédesig...
- Katalin Afelől, fiamuram, megnyugodjanak!
- István nádor Pár órajárás csak...
- Borsa Kopasz *(miközben hagyja, hogy felkészítsék)* Micsoda két váram volt nekem: Adorján! Sólyomkő! Az Éles-hegy meg a Sebes-Körös! Ó, Istenem-hazám, és Csák, te áruló!
- István nádor No, de induljatok is, hogy mielőbb biztosnak tudjunk benneteket!... Isten megáldjon mindnyájatokat!...
- Anikó *(Bekétől búcsúzik)* Aldja Isten, édes uram!
- Begina Csak semmi sajtós, Rátót nembéli Dezső!... *(A hasára mutat)* Mi megleszünk, csak te apa légy!... *(Gyors csók, és hátbaverés.)* No, Isten veled!
- Katalin *(sorba csókolja az elmenőket)* Isten óvja kelmetek!... *(Fülöphöz)* Aztán, édesegyem! Vigyázzatok egymásra, magatokra!... Estánt és Krisztinkát is – megáldjuk!... Áldassék!
- István nádor *(Bekéhez, ki Borsa Kopaszt támogatja)* Aztán, fiamuram, vigyázz a bátyádra!... Jobb lenne itt megpihennie, de hát... Veszélyesek ezek az órák... Isten veletek, Jakoposz!
- Borsa Kopasz Áldás rátok, hűséges bátyám. Ti is vigyázzatok, mert a debreceni nem igen állt meg a Sajónál... Idetarthat!... *(Mind el.)*

- István nádor *(Katalinhoz)* Ti meg, lelkem... Nézzetek szegény Záchom után, hahogy életben van-e még!
- Katalin Hogy eljöttünk, éppen aludt szegény... *(indul)*
- Begina Egészséggel fújta a kását... *(anyja után el.)*
- Katalin *(hangja)* Ej, te sziklanyelvű, te, te!
- Anikó *(pityeregve utánuk siet.)*
- István nádor *(miután elpakolt, az asztalra borul, s imádkozik.)*
Őrizd meg, Uram, a lépteiket...
- Csák János *(belopakodik)* Áldassál békességgel, Urambátyám, István nádor!... *(Az eltávozottak után néz.)* Sikerült nekik?... No, hálistennek!
- István nádor Hát te, Csák János!... És a bátyád?... Hogy lopakodsz ide?... Mint a tolvaj!
- Csák János Jöttem Jakoposz nyomán... A Sajótól hagytam, hogy vezessen... Tudtam, hogy csak idetarthat!... A fáradtságtól már észre se vett, szegény!
- István nádor Szegény?... Mióta sajnál ellent a lovag? Te, királyi ember, a lázadón sajnalogsz?
- Csák János Ha nem én, már rég nem lenne fejed, bátyámuram! Mert Debreceni Dózsa nagy fejekkel gurigázik... S a király multságára!...
- István nádor S Máté bátyád?... Kellett vón, hiányoltuk a csatában!... Nem volt ötezer az ezer! S mi a különbségbe belevesztünk! És Sallói nem volt épp Csák Máté!...
- Csák János Én... Csak meg ne tudják!... Mátyus bátyám, az elbetegült testvérem üdvözetével, s képviselőletében jövök...
- István nádor Elbetegült!... No, persze!
- Csák János Hivatalosan ugyan a király szállásmestere, de titkosan meg: amiben bátyámmal egyeztetek!

- István nádor *(óvatosan)* Miről beszélsz?
- Csák János Ne félj, beavatottja vagyok ügyeteknek! S természetesen, mi Csákok – egyek vagyunk! Jóban és rosszban – egyaránt!
- István nádor Erről meggyőztetek. Mindenkor! Na és?
- Csák János Hát most itt hozom nektek a nápolyit. Tálcán a fejét!... Ahogy a bátyám fogadta nektek: tús gyanánt!
- István *(gyanakodva)* Nem tudom én, János, csaltad-e vagy hívtad...
- Csák János Csaltam, persze hogy!... Hogy hívtam volna!
- István nádor *(miután az ablakon kitekintgetett)* Merthogy a várat környül katonák veszik. Azt hinnéd, nem sejtettem, hogy meglátogattok? Nem tán minket csalogatnál hurokba?
- Csák *(kinéz az ablakon)* Az csak az én kísérő csapatom... Arra dőlnek, merre intem őket. És ne feledd: a Csákok mindig helyálltak a fogadalmukban....
- István nádor Ezt jól mondod, testvér! Helyt álltak, és nem mozdították fülebotjukat! Mint bátyád tette Debrecenben is: honn maradt, s küldött maga helyett... Egy gyáva óbester!
- Csák János Nem mintha téged láttalak volna ott... Vagy tévednék talán?
- István nádor *(megérti)* Nem tévedsz, uram... Valóban, nem voltam ott.
- Csák János Vagy meghúzódtál a Kűsely fűzésében, mint afféle jó vezérhez illik: előrehagyva szerencsétlen katonáidat, aztán mikor a Dózsa megfuttatott, a menekülőknek élire álltál, mint afféle hadiszökevény?
- István nádor Bátyádat kérdezd, elátkozott!... Mint álltam mellette Rozgonyánál, mint dúltam véle Morvában a csehet!...

- Csák János Hja, pajtás!... Rabolni-dúlni békés népeket... De karddal a kardok süreijében! (*Gúnyosan nevet.*)
- István nádor Tányérnyaló, udvaronc öleb!
- Csák János Hát ha nem kell a lázadó felem, megkapod a másik oldalam... Lám, vicsorít a lázadó reám! Épp idején!...
- Károly (*jön Debrecenivel s két páncélos vitézzel, akik az ajtóban megállanak, elzárván a kijáratot.*) Ez hát Gyűrűvára!
- Csák János (*eléjesiet alázatos, mély meghajlással*) Itt megszállhatunk, felséges úr! Diós Gyűrűvára kényelmes úrvár. Boldogult Ernye bán, Ákos nembeli Ernye fundálta nemrég.
- Károly Ismerem hírét Ernye úrnak. Béla királynak volt főpatrónusa a fia, meg a tatárok ellen. Királyhű jobbágy. Meghalt volna?
- Csák János Ím, itt a fia, István, ki a cseh Vencellusnak lett a nádora és Endre úrnak tárnokmestere és országbírája. (*István nádorhoz*) Hát, bátyámuram, ahogy ígértem, meghívtam felségét a váradba, hahogy jószívvel látnád. Hisz a koronázáson híveül szegődtél neki...
- István nádor (*kényszerű bókkal*) Felség, köszöntlek diós Gyűrűvárban... Utoljára Béla király szállott meg itt, Muhiból menekülten...
- Károly Csakhogy én most üldözőben vagyok itt, nem menekülőben!... És törvényt ülni – lázadók felett...
- István nádor Lázadókat kergetsz?... Törvényt ülsz – mondod. És nálam épp!... Haddal környeztetten!...
- Debreceni A felséges úrnak tudomása van arról, hogy erre, ide vette be magát Borsa Jakoposz meg a vén Zách is. Az Omodékkal már leszámoltunk: Omode és Domokos immár fej nélkül járják a túlvilágot. A más kettőnek sikerült egérutat nyerni, de urunk keze majd utóléri őket is... Bizonyosan!

- István nádor De látom, hallom, felséges úr, hogy kegyelmet is gyakorolhatál...
- Károly Aki hozzám békül, azzal megbékélek magam is...
- István nádor Az egy Csák úrra gondoltam...
- Károly Mátyus úr régi hívünk, csakhát... Rakoncátlankodik néha... Mint a rossz csikó...
- Debreceni Hát csikónak már elég romendás...
- Károly Igaz, már elhullatta csikófogait, mégis... De Jézus is megbocsátott Iskarióti Júdásnak...
- István nádor Bár annak volt lelke felakasztani magát...
- Csák János *(dühvel a kardjához kap)* Sértettél, Ernyefi!
- Károly *(békítőleg)* De aki megbánja bűnét... Sőt! Aki jóvá is teszi azt, annak a király, mint felkent bíró, kegyelmet adhat...
- Csák János De az Ernye-fiak...
- Károly *(leinti)* Hogyan is állunk tevéled, István úr?... Tudom, fiaid ellenem szálltak, s Debrecennél ugyan vitézkedtek... Csak az a bibi, hogy ellenemre!... És ők most merre vannak?
- István nádor Meg nem mondhatom, király uram. Debrecen előtt láttam őket... Azóta... Fáj is értük apai szívem!
- Csák János Ravasz, vén róka!
- Debreceni Hadd csak, hadd beszéljen!
- István nádor De hibáztatom is őket, merthogy hasztalan célból rántottak kardot...
- Károly Hasztalant mondasz igaztalan helyett. Felkent királyuk ellen – felségsértőn!
- István nádor Hasztalan, mondom, mert túlerő ellen. Mert az erő, mely biztatta, sőt, uszította őket, az elvászott tőlük...
- Károly Ha nem tévedek, Csák úrról beszélsz....

- Csák János István úr nem tudja még, hogy Mátyus bátyám máig hű maradt fogadalmához...
- István nádor Csak az homályos előttem, felséges úr, hogy melyikhez...
- Károly No, János úr, ami azt illeti, magam is szeretném tudni... Merthogy te őt mindenben képviseled előttem... Úgyszólván a keze, záloga vagy nálam...
- Csák János Az nem mindegy, felség!
- Károly Hogy kedves bátyád kihez is húz manapság: hozzám-e vagy a halicsi ruszhoz?
- Csák János *(kínosan nyögve)* Felséges úr, persze...
- Károly Vagy a habsburgi Frigyeshez?
- Csák János Felség?!
- Károly No, persze-persze!... Tudjuk! Láttuk, ügye, keresztkomám, Dózsa!... Vagy nem láttuk őt ott Debrecennél?... Mátét!
- Csák János Őt nem!... Annyi bizonyos!
- István nádor Otthon kúrálta... Mind mindig!... A köszvényeit!
- Debreceni De egy zászlóalja... Ott forgolódott... Menekültében láttam, igaz!... *(Gúnyosan nevet.)*
- Károly János úr, te udvaromban szolgálsz. Hűségesen, mint mondtad százszor is... De a hűséged szívárványszínű!... Azért, míg bátyád tisztázza magát, a kezeseből foglyunkká leszel...
- Csák János Felséges úr!... Én bátyám nem vagyok! Én nem Máté, én Csák János vagyok!... A te hűséges udvarmestered!
- István nádor Lám csak, „mi, Csákok egyek vagyunk!”
- Károly Úgy! Hát Csák Máté ellenemre tört!... Ismét! Kit én Kékes után nádorommá tettem! Tárnokmesterré is, hogy legyen első az egyenlők között! És íme, ígyen állta a szavát!

- Csák János Megvallom, uram... Már megvallhatom... Tudtam róla, hogy pártot ütött velük (*István nádorra mutat*) ellenedre... De megvallhatom; ellenemre is!
- Debreceni Ó, hogy nem szakad rád!...
- István nádor A kaméleon elváltja színét: milyen környezete, olyan a színe...
- Csák János Oka erre, szegény bátyámnak a pápai meg püspöki átok volt, mely birtokai békéjét kiforgatá! Nem győzte irtani az engedetleneket, a bosszú démona űzte mindenfele, mert jobbágyai már átkozták őt is. Hogy nem élhettek, nem keresztelhettek, nem temethettek, nem házasodhattak szent joguk szerint!...
- Debreceni Még engem is sértettek bosszulásai! Rám tört, hogy jogosan szerzett birtokaimat mint rablott kincstári vagyont visszavége. És hiába mutattam néki diplomát, maga birtokába vette őt falum. A királyhű Csák!
- Csák János De ez ő volt! És nem én!
- Károly De téged is ő szerzett bé az udvaromba. Tőle nyerted tisztet s rangod is. Merthogy ő kérte hálaképpen tőlem... És én fogadtam kígyót udvaromba!
- Csák János Mit tehet az ember két erős hatalom között? Egyfelől az erőszakos, nagyhatalmú rokon, másfelől a törvényes hatalom szorongatott. Mit tehettem volna másként? Innen a családom, nemzetségem sorsa-jövője, a vér törvénye készítet: emelkedj, hogy neved nemesedjék, másfelől te, király, aki az ehhez való feltételeknek ura vagy. Két köszörű között kétélű a kard is; óhatatlan, hogy kétfele ne vágjon....
- Károly Eleddig kétfelől húztad a hasznot is. Mostantól kétfele károsodsz. Ám, kárhoztasd ezért azt, ki elkárhoztatt! Vigyétek ezt az árulót előlem!

- Csák János *(miközben katonák megragadják)* De a bátyámat nem bántod, ugye! Mert tőle félsz! Ő hatalmasabb!... Megállj, bosszút áll értem hamarost!... És e másik lázadó megússza? Ott vívott ő is Debrecenben a fiaival! Egész családjá ellenedre tört! *(Kiviszik.)*
- Debreceni Uram! A trencsényivel mi leszzen?
- Károly Eljön néki is az ideje!
- Debreceni S Ernyefia István sorsa?
- Károly *(István nádorhoz)* Harcoltál, nádor, vagy csak esküvél Csákkal ellenemre? Mert más a szó és más a tett hatalma.
- István nádor Én, mint Csák Máté, nem választom el. Amit fogadtam, vallom, tettem is.
- Katalin *(már korábban megjelent Anikó és Begina kíséretében)* De mindig bánta fiai vétkét, felséges úr! Nem helyeselte, azok heve sodorta lázba, jóuram! Jaj, megbocsáss neki, hisz jó ideje már... Mióta koronázásodon neked hűséget esküdött, nem ártotta magát Csák rablásiba! Apjával, szegénnyel csak építkezett... Lásd, mivé tette az Abák romvárát itt, mit Kálmán fia, István urunk rontatott le, fejét vevén a lázadó Borsnak... Ő békés, munkálkodó emberré leve...
- István nádor *(felemeli)* Bocsáss meg néki, felség!
- Károly Megható e szeretet, asszonyám, hogy urad mentve, fiaid vádolod... Ők hát lázadók, s urad nem az!...
- Katalin *(István nádorra borul)* Jaj, mit beszélek! Hogy is szolgáljalak, édes jó uram!
- Begina *(Anikóval hátrébb vonják anyjukat)*
- István nádor Ne hallgass e zavart elmére, király!... Asszony, s anya – ez lelken túlteher. Nem ő zavart, a helyzetünk fonák. Tény, hogy elleneztem lázongásukat, de jó apaként

visszatartani őket a tettől, nem volt jó erőm. Való, hogy én is szabad királyválasztást kívántam. Merthogy Árpád örökének magva szakadt, a nemzet joga, hogy választhasson, s ne külső hatalmak írják elő: ki legyen király. Idegen érdek nem vér-érdekünk, s ki tudja jobban; mi kell nekünk! De lásd, ott voltam én is Budán, s elfogadtalak koronás királynak.

- Debreceni Mégis felkeltél a halicsi ruszkát támogatni!
- Károly És esküd ellen ^{rontóttál} bontatál. És családdal Borsát éltetéd...
- István nádor Mert a Csák ígérte haddal nagy sereg... Nagyobb túlerő lettünk vón bizonnal, s nem bírtál volna ellenünk, király. Engedni kényszerültél vón, hogy Rákoson majd alkotmányosan válasszunk – téged akár...
- Károly Alkotmány?... Hisz nincs alkotmányotok!
- István nádor Szerzettünk volna...
- Károly Aranybullát!... Charta kéne hát, hogy a király is köteles legyen!...
- István nádor Törvény szerint... Akár felségedet!
- Debreceni Vagy azt a trencsényi rablót, magát!
- István nádor Eldőlt volna ott. Nem örökléssel immár, kényszerűn, hanem szabad fővel, közös szív szerint...
- Károly Szép ez, hogy másra nem fested szavad, s vállalod magad. De beláthatod, hogy esküt szegtél, s fiaidat ellenem bocsátád.
- Debreceni És részt is vettél a csatáikon!...
- Károly Ez felségsértés, akármily nemes színvallással állod tetteid...
- Katalin *(sírva omlik Károly lába elé)* Felség, mondják rólad, hogy kegyes vagy, és igazságot, s nem törvényt ülsz nekünk...

- Károly *(elhárítja)* Ki az, ki az egy igaz Bíróval perelni merne? Asszonyám, én csak törvényt ülök. Hogy igaz lesz-e, később dől csak el. A felkent király ellen felkelni – felségsértés, s az mindenkinél fejvesztéssel, elkobzással jár. Lám, említéd már elődünket, a trónon, István urat. Ő is bünteté Borsá comest, merthogy Ivánkával ellenére kelt, fejét véve kettejüknek is, lerontatván Bors várát legitt, minek romjain e szép lovagvár felépült, hogy a visegrádi sem lehet különb.
- Katalin Ó, de szépen!... Jól beszélsz, király!... Tudom, szíved is jó, mint szép szavad!...
- István nádor Asszony, ne kényszerítsd király urunkat lovaghoz nem illő gyengeségekre! Tudom, szent királyunk, László példáján ő is istenfélő és emberséges ítéletet mond családom felett, s bizonyjal az méltó lesz az ő nevéhez is...
- Strázsamester *(jön két katonával, székében hozzák a sebesült Záchot. Mögöttük ijedten Begina és Anikó.)* Felsőleges úr, ezt az öregot e két asszonyszeméllyel rejteken lertük.
- Debreceni Ez Zách, uram!... A karancs-sághi Zách! Nógrád ura, az Omodék és Csákok familiárisa! Ő vakította meg Elefánti Dezsőt, midőn Csáktól elpártolt legott! Debrecen alatt meg én kerestem őt élet-halálra, mert szerette öcsémnek szelte a fejét!... Félelmetes, ugye, a bosszú, Felicián, te rühes kutya?
- Zách *(erőtlenül)* Király, ha kell, te adj kegyes döfést!... Ellened szálltam harcba, te ülj törvényt felettem!... Akkor tudom legalább, hogy jogos bosszúnak vagyok az áldozata... *(Debrecenihez)* S nem dühös vadnak, te királyi véreb!...
- Debreceni *(fogcsikorgatva rántja ki kardját, s a nagyon megbékélt Záchra rontana.)*
- Károly Hagyd el, Dózsa! A halálba menők mindig igazat szólnak. Azoknak ugyan már nincs mit félniök...

- Anikó Felség! A szegény öreg halálos beteg...
- Begina És emberségből kegyelmet érdemelne...
- Debreceni A sárkányoknak hét életük van, felség! Felépül még ez, meglásd, hogy újra gerjedjen ellened!... Engedd uram, hogy kegyed gyakoroljam! *(Szűrésre készül.)*
- Begina *(testével ráborul Záchra)* Ne féljen, szegény...
- István nádor Uram, Krisztus is megbocsátott ellenségeinek, mert nem tudták azok, hogy mit cselekszenek... Légy keresztény, hisz felkent az egyház, és hagyd békében elnyugodni őt... Tüdejét szúrta át egy lándzsavas...
- Katalin *(maga is védelmére megy)* Szűzanyám!
- Zách De előlről, és nem hátul, uram!...
- Debreceni Lásd-e, még büszkélkedni, kérkedni is képes! Felépül, mondom, hamvából a sárkány, s ellened tör majd, meglátod, uram!...
- Károly S ezek a szép hölgyek a leányid, hogy olyan buzgón pátyolnak, öreg?
- Zách Az én leányim honn maradtak, uram... Sebe, a nagyobb Palásthy Kopajné, kisebb lányom meg, a kis Kalára második frigyem ékessége... *(Nyakából medáliát csókol.)*
- Katalin Két leányom, kedveseim ök!... Beginám, szegény, áldott, amint látod... Szamaritánus jótéteményük Isten megáldja, bizonyosan...
- István nádor *(Záchhoz)* Szegény bátyám, még tartod magad?
- Zách Haldoklónak már meghalni könnyebb, mint megélni. Azért a bosszúd, te Debreceni, már áldás nekem. Ne tartóztasd hát mit se magad!
- Debreceni Nem úgy, kutya!... A Mennybe, nem!... Szerencséd, hogy szolgálja vagyok a királyi kegynek!

- István nádor Uram király, úgy vélem, méltatlan ez a vériszamos párbaj. Vértelen beteg és vértés lovag...
- Károly Való igaz, méltatlan ez a küzdelem. Azért hát Zách, te beteg oroszlán! Jól tudom, hogy ősi fészketek, a Nógrád-béli Záchfalva szívesen vendégelte a cseh Vencelt s a bajor Ottót, valamikori ellenségeimet. És engem, a déli idegent pokolra kívánt véred mindig is. Lásd, bizonyítom: az erősnek nincs mit félnie. Én kegyelmet ajánlok neked. E béke zálogául azonban nagy árat kérek...
- Zách Az én életemért, uram, már minden nagy ár...
- Károly Van tehát két szép lányod, öreg farkas. Sebét, az asszonyt nem bántom, legyen. De Kalárát, a szemed világát udvaromba add, hűségzálogul!
- Zách Ettől meghalok!
- Anikó *(Beginával védőn támogatja.)* Felség, kegyelmezz neki!
- Begina Hisz kedves párja, leánya neki!
- Károly Ahogy megmondtam. Ha másulsz ellenem, elveszted őt. Míg ha pártomon maradsz, őt gazdagon kiházásítom, hogy holtáig áldja majd apja hitét.
- Zách Eleven sebembe ütötte kés... Gyenge vagyok, és öreg már a hősködésre... Jó rokon, Ernye bátyám fia, mit tanácsolsz? Mert a balhitű Csákot többé nem állom; csatkos nyomába nem teszem magam. Meghajtod hát a fejed te is?
- István nádor Azt mondom, bátyám: kit Isten szentségével felkent a nemzeti sokaság, az ellen szállni – istengyalázat.
- Debreceni Ha mást tehetne, be se várta vón érkezésünket, hanem fiaival és lázadt vejei után Dédesbe vette volna magát. De megnyugodj, te nádorispán, kun szuka hű tárnokmestere, hogy nemsokára láthatod őket – rabláncon is!

- István nádor *(Károlyhoz)* No, lám, a szolga vezeti urát?
- Károly De István úr, diós Gyűrű és Dédesvár ura, a te élted se hagyom annyiban!
- Katalin Felség, hogy uram helyt maradt, s bevárt, ezzel bevallta s megbánta bűnét, s ím, szolgálatodra készen előtted. Hiszem, kegyelmet érdemel szegény...
- István nádor Halljam, felség, hogy mi légyen az!
- Károly Házad népe mind csatába szállt. Szökevényt rejtél, s ápoltad is...
- Zách *(felsóhajt)* Kinek ékkövét imént vetted el!
- István nádor Úgy hittük, balgán, hogy jót szolgálunk vele. És a félelem hajtott Csák felé... Mert néki ellentállni végveszély...
- Károly Ennyi népet lázadásban hagyni, s atyaerővel vissza nem tartani – ez is lázadás, szintűgy végveszély...
- Debreceni De zászlót bontott, s harcolt maga is Debrecennél!...
- Károly A szolgálat pedig kötelessége annak, ki jó időt már a pártomra állt, s szolgálatot fogadott nekem. Ezért hát halld a büntetésemet. Dédesi várads lerontani küldtem, s már oda is ért a büntetősereg. És bizonyos, hogy elesett a vár, mert annyi haddal nem rendelkezel. Véreid pedig fejüket s jószágaikat veszítik, és velük veszted birtokod te is. Diós Gyűrű vára királyi nőm, Mária dominiumába megy át.
- Katalin *(lányaira borul)* Ó, végünk! Végünk már nekünk!
- István nádor Ó, Gyűrű vára! Szívem jobbfele! Vérrel vakolt falaid meddig állanak?
- Károly Annál nemesbék lesznek e falak, bár ha árulók vére tartja csak... És hogy kegyelmem megismerd, nádor István, élted és nődnék éltét meghagyom...
- Katalin Ó, drága Jézus!

- Károly Azon kikötéssel... Mert te személyedben is része voltál e pártütésnek, hogy fiaid, s bűnös vejeid kivégzését mindketten végig nézitek.
- Katalin Jaj, Istenem! (*Összeomlik*)
- Anikó Anyám! (*Sírva élesztgeti.*)
- Begina Nem vagy az Isten felkentje, király!
- Zách Nem lehetsz ilyen kegyetlen, uram! Szent bátyád, a francia Lajos és László királyunk szentelt példája meghírná eddig lovagerényidet...
- Debreceni Eddig kárhoztattak, pokolra kívántak, most meg felmagasztalnak!... Hallod ezt, uram?
- Károly Épp merthogy lovagerények fűtnek, szigorú vagyok igazságomban. Ez volt lázadók sorsa eddig is... Mít szólnának?...
- Debreceni Megkísértenének az eddigiek!...
- Károly Amit hát mondtam, meggondoltam. Úgy legyen! Elmehettek! Vigyétek őket!
- István nádor Nem lesz örömed, király, e falak között. Elhullt urai lelke fog kísérteni!
- Debreceni Katonák! (*Int a két vértésnek.*) Azok a lelkek féljenek előre!
- Zách (*István után szól, ki Katalinnal kitántorogna*)
Testvérem, inkább veled megyek! (*István nádorba kapaszkodik, aki jobbról Katalint, balról most Záchot támogatja ki.*)
- Katalin A bosszú most már lázadóvá tesz engem is!
- Zách (*Károlyhoz visszaszól.*) Uram, a lázadók már megfizettek. S a felbujtónak a sorsa mi lesz?
- Károly Mindennek, mindenkinek eljön az ideje. A király Isten keze-pallosa. Áld és büntet sugalma szerint. Ki engem kétell, az őt kételli meg.

- Begina *(Anikóval szülei után menne, de kint nagy zaj, örömrivallgás hallik, mire ijedten visszamaradnak.)*
- Debreceni Alighanem a dédesi sereg. *(Kinéz az udvarra.)* És hozzák láncon a zendülőket is!... Egy, kettő, három... Mind a hét!... Kilenc!. Vezessem őket eléd, nagy király?
- Károly Nem akarok több sírást hallani!... Lelkem fáradt, megviselt e nap!... Hóhér elé, mind a kilencet!
- Anikó *(ájultan felsikolt, Begina fogja vissza.)*
- Begina Vér festi rőtre a diófákat!
- Károly Amit megmondtam, nem változtatom! *(Debreceni el, Károly is menne, de Begina a lábához borulva visszatartja.)*
- Begina Felség, ha az Istent ismered!... Ezt nem teheted!... Láncon vonszolják, s ütik, verik szegényeket!... Martalócok – nemes lovagokat!
- Krisztina *(tépett ruhában, véresre verten betántorog, s Károly lába elé rogy)* Pan kral milosierny! Kegyelem! Laska, nekünk, laska!... Én vanni rokon a Lokietek... Bavarin hercegnek vanni corkája...Majestat! Pan kral!...Jbadz nekem! Uram nekem egy arany lilium!... Mint neked Anjou címer benne van... És véres... Vanni vér a liljomon...Smjeras!...Halálnak lenni királya, te!...
- Anikó *(eszmél Begina karjaiban, látja Krisztinát, maga is Károly elé borul)* Légy az élet!... Nézd, uram király, nézd a nénemet!...Áldott szegény!...Hóhér legyen a magzatnak apja? Mindünk...Mindhármunk ifjak vagyunk!...Apa vagy te is!...Fiad vagy!...
- Begina Mít kérlitek a sziklakövet?... A hatalom, lám, nagy hegy az emberen: kővé présel lágy emberszívet... Csak hatalomtól mentsen az Isten!
- Károly A király szava az Isten szava. Ítéletem hát el nem vonom. A törvény szerint ez így lesz jogos...De

tinektek, szép menyecskeim!... De bájosak e könnyes szemek!... Jókedvemben – mert nem állom a keserű lányarcokat! – hát megkegyelmezek... Noha, ti is bűnösök volnátok... Mert visszafogni áttallottátok uraitokat...

- Anikó Hogy tettük volna, szegény magunk?
- Begina Asszony csak dísz, forgó a lovag sisakján...
- Károly E vár a nőm birodalma lesz. Itt maradhattok .
szolgálók gyanánt...
- Anikó Ellenségekből szolgálók? Hogyan?
- Begina Vászoncselédnek? Konyhamalacnak?
- Károly Rabokból szolgál. Jobb, mint a halál, nem? De a jó
szolgálat boldogulást hozhat!
- Krisztina Hercegnek vagyom a vére, majestat!
- Károly Margit is az volt, és szentté leve... Hajával mosta
mások lábait... Még király apja ellenére is!
- Anikó Ez hát a sorsunk! Ákos nemzetsége! Ernye unokái,
nádor gyermekai!
- Begina Ha úgy kell, legyen! Vipérák élnek e falak között!
- Károly Asszonyfenyegetés – szellőtáncolás! Így léssen,
punctum! Dolgom vagyok! *(Sietve el. Kint éles sikolyt
harsány hurrázás követ.)*
- Anikó Ez Fülöp volt!... A végén kezdi hát!... Ó, Isten-úr, én
nem hallgathatom. *(Füleit befogva a földre görnyed.)*
- Begina *(az ablaknál)* Hímezheted a fekete mátkakendőd! Na,
szegény Kalára!...
- Anikó Szegény öcsénk!... Micsoda tűz volt!
- Benigna És micsoda szél!... Azt hittem, sose nyugszik, folyton
nyitotta szíve zsilipjeit...

- Anikó Hogy repdesett a kedve szárnyain!... Sose búsuit...
Mindenre volt kész hajlandósága...
- Krisztina *(hogy Anikó sír)* Nem sírni!...Mert én is bőgve lesz!
(Sírva vigasztalja Anikót.)
- Begina De most meg Gergő!...Szegény bajnokom!... Minden
torna és viadalnak hőse!...
- Anikó *(sírva)* És így fogod mind elrigatni velünk? *(A fejét*
rázva betömi a fülét.) Nem kínozhatsz így minket,
Begina!
- Krisztina *(elhúzná Beginát)* Gyöszte!... Menje onnan nekem!...
Csinálni nem jó!... *(Beginát tartja vissza)* Ne hallni
te!... Jönni velünk! *(elvonná, de Begina marad.)*
- Begina Nem, maradok!...És látni fogom!...
- Anikó Torz gyermeked lesz! A kín rontja meg!
- Begina Kemény legyen, hogy győzelmes legyen!...Én nem
nyavalygok, eltűröm a kínt! *(Görcsösen az udvarra*
mered.) Most Gergely öcsém... És Jakab a sor... Nézd
meg fiam!... Az apád is ott van!... El kell viselnünk,
és élni fogunk!...
- Anikó Drága néném...Az Isten irgalmazzon nekünk!...
- Apátúr *(jön bódultan, nem lát maga körül)* Ó, Uram, bocsásd
meg bűnös vétkemet!...Hogy esdekeltek mérgeim
után!...S milyen örömmel vették a halált!...Bűnös
kezeim, halált osztotok az éltető béke helyett?...Békítő
halált!...Hálából halált!...Mily testvérszavak:hála és
halál!...Áldott jó uram, és nagyasszonyom...
- Begina Most Dezsőm jön... S mily csendesesen... Mint ahogy
élt... Oly hangtalanul! Szelíden! Őt látod, fiam?...Az
apád volt az, s egy jajszó se volt!...
- Anikó Mit beszél ez?... *(Beginához)* Én Bekém, szegény?...

- Apátúr Ti áldotok, de átkozódom én, hogy istentelent cselekedtem itt...Jót tettem-é, vagy pokol tüze vár?...Ó Istenem, mea culpa, mea maxima culpa!...
- Krisztina Jóatyám...Megmondja!...Miket beszélni?
- Apátúr Egymáshoz dőltek a boldog halálban...Oly szelíd mosoly ült kettejükön!...A halál minden ráncot elsimít....Csak olyan sápadtak ne lettek volna!...
- Anikó Atyám, az Istenért! Záchról beszélsz?
- Krisztina De Zách úr kettő?...Nem érteni!
- Apátúr Álomba ájult szegény öreg... *(Lent nagy kiáltás, utána hangos üdvrivallás.)*
- Begina Ez Jánosunk volt!...Béke véled is!...
- Anikó Begina néném!...A jóistenért!...Szüléink!...
- Begina *(tébolyultan mered az udvarra)* És most hugom, a te Bekéd a sor...
- Anikó Szülém, s uram!...Jaj, kit sirassak én? *(Beginához szalad, de ő visszatartja Kint rivallgás.)*
- Begina És elment ez is!
- Krisztina Atyám! Pan popu!...Beszélni csak!
- Apátúr Pozsgás arcuk, mik éltükben virult, most olyan mások, olyan távolik!...Vagy a béke színe ezért oly fehér?...Hogy csak ott van béke, túl az életen?...A végtelen béke, tiszta, mint a hó!
- Begina És most Estánunk!...Ő a soros!
- Anikó Jaj, ne, Krisztina! *(Befogva Krisztina fülét, becézgeti.)* Édes, édes, édes!... Drága sógornőcském!...Hogy is? Sfagjerke!
- Krisztina *(felvillan)* Da-da, sfagjerke!...Azod vagyok!
- Apátúr Nyugodjatok meg, áldott jótevők!...Az Úr kegyelmes és mindenható...Hahogy megbüntet, szintűgy nyugtat

is...A büntetésben a vigasztalás...A mennybe juttok bizton, úgy hiszem!

Begina És Miklós bátyánk!...Némán, hősiezen!...Látod, fiacskám, kibírtuk ezt is...Nem is nehéz! *(Elájul.)*

Anikó Begina! Néném! *(Odaugrik, Krisztina, s Apátúr is.) (Kint a hangos rivallgás csitul, vélhetően széled a népség.)* Atyám, segítsen, tán itt az idő!...

Apátúr Ó, Uram, nem hagysz bomlani se!...Kire szükség van, észnél marad... *(Vizsgálja Beginát.)*

Krisztina Ugye, nem smjeres?...Nem halni meg?...

Apátúr *(élesztgeti Beginát)* Nincs semmi baj!...Már életre kel!...Vigyétek az ágyába pihenni... Majd viszem én is a kirurgusát... *(Krisztina és Anikó eltámogatják Beginát.)* Fejek hulltak, s a király pihent...Hogy tud nyúgodni vérzivatarban!...A vár tipródik, a sereg zabál. Falja a szépet e barbár világ. Én Istenem, segíts mirajtunk, szegény bűnösökön!

Függöny!

KÁRPÁTI BÉLA
A DIÓSGYŐRI DOMINA
(Fáncsy Borbála)

1990

Történelmi források szerint Mohács után Borsod főispánja (1526-1546) az a Balassa Zsigmond, akinek 8 testvére közül 6 országos potentát volt. Többek között VI. János (a költő Balassi Bálint apja) királyi ajtónálló, Menyhért pedig az a rablásairól és árulásairól híres honti főispán és észak-magyarországi főkapitány, akiről (feltehetően) Bornemissza Péter írta a *Balassi Menyhért árultatásáról* című komédiát.

A diósgyőri várat II. Lajos özvegye, Mária királyné Pemflinger Sebestyénre bízta, akitől (1530 táján) Zápolya foglalta el, s – akkor még – kedvenc emberének, Balassa Zsigmondnak adta zálogba.

Tíz év múlva a királyi ügyek igazgatója hűtlenségi perbe fogta Balassát, aki – hogy a vár birtokában maradjon – hitet és pártot vált. Ezért I. Ferdinánd (20 000 arany forint ellenében) Diósgyőr urává teszi, vele adva a bozóki vár kapitányának kegyúri jogát is. Balassa a feleségével (Fáncsy Borbálával) és annak 2 fivérével (Jánossal és Györggyel) a vidék rémei lesznek. Elűzik a tapolcai pálosokat, azok vagyonát elkobozzák, szentléleki kolostorukat lerombolják, szétverik a bozóki kolostor szerzeteseit is, sőt: jobbágyszolgálatra kötelezik Miskolc mezőváros nemes jogú polgárait is.

A miskolci főbíró, bizonyos Iszkora Márton 2 társával ment a királyhoz (Ferdinándhoz),^x mire az parancslevélben kötelezte a nagyszonyt, hogy őrizkedjen az önkényeskedéstől. Csakhogy Fáncsy Borbála ugyanilyen (3-4 napos előnnyel szerzett) királyi pátens alapján kötelezi engedelmességre a miskolci jobbágyokat. Minek alapján hadnagyával a panaszos tanácsurak otthonát feldúlatta, a bírót bebörtönözte, s csak a városi polgárok erőszakos fellépésre engedte szabadon. (A bábonyi úton Kassára hajtó nagyszonyt visszafordították, aki hanyatthomlok menekült vissza a várba. Az üldözők tüzet gyújtottak a vár körül, úgy erőszakolták ki főbírójuk szabadon bocsátását.)

Ez volt a város első önálló fellépése a váruralalom erőszakos elnyomása ellen, ez a polgári önkormányzat első függetlenségi mozgalma, mely három évszázad után a város önállóvá válásához vezetett.

Színjátékunk ez emlékezetes drámai eseményt példázza.

x (Ferdinánd ekkor már császár, s Miskolc a fia a magyar király)

SZEMÉLYEK

Nagyasszony, özv. Balassa Zsigmondné, sz. Fánecsy Borbála

Bálint

Várnagy

Ispán

Deák, a fia

Ángyi, vajákos

Apátúr

Páter Gáspár

Emericus testvér

Iszkora Márton főbíró

Dániel, a fia

Literáti Balázs | magiszterek

Vincze Gergely |

Csabay | nemes polgárok

Czikó

Balajti | jobbágyok

Böjte

Longauer, kádármester

Foglár

Hajdúk, cselédek, robotosok

Történi Diósgyőrben, 1563-ban

I. felvonás

1. kép

Szín: *a diósgyőri vár udvara. Négyzetes alaprajzú, négy bástyás sziklavár tágas udvara: hátul, a nézőtérrel szemben széles várkapu, melyen át a várárkon általfutó hídra látni. Két alabárdos őrzi a most nyitott várkaput, de inkább az udvaron munkálkodó robotosok fenyegetésére szolgálnak. A várkapu felett, az emeleten árkádos folyosó kering a négyszögletes vár kőből rakott falai mentén, szemben a nézőtérrel, a várkapu felett az őrszoba ajtaja látszik, jobbra és balra 2-2 kazettás tölgyfaajtó, melyek különböző szobákba, termekbe vezetnek. A földszinten balra Ispán lakása, előtte grádicsos ámbitus, szemben vele gazdasági épületekbe, műhelyekbe vezető bejáratok. Köztük egy most kádárműhely, nyitott ajtaja előtt garmadába rakott hordódongák és kész, új hordók. Egy hatalmas kályhába süllyesztett üstben víz forr. Az udvar előterében Czikó és Csabay, hátrébb Bőjte és Balajti új hordóra verik a ráfot; ütemes körkörös kopácsolással végzik munkájukat.*

Idő: 1563. október.

- Czikó Jó tölgyfadongák ezek, bátyámuram!
- Csabay Azok! Telik az uradalom rengetegiből! Hosszú a Bükk, a Tiszáig végig a Borát szolgálja...
- Czikó Azt ne higgye már, bátyámuram, hogy uradalmi faizásból valók! Ez mind a mi erdőcskéinkből származik! Az uradalom szálfái a mi fuvarunkkal kerül a Szepességbe. Lengyelbe, Bécsbe-hova. A mi nagyasszonyunk – a tűz égesse meg! – lábon szerződteti erdeit a császárnak, királynak, főhercegeknek. Ez, bátyámuram, hogy most a trónörökös már törvényes királya az országnak, s hogy

fachében van apjával, az öreg királlyal, most mindkettőt megudvarolja, hogy szemet hunyjanak a dicsőségei fölött.

- Ispán *(pipázva megjelenik az ámbituson)*
- Csabay Faggyúzod, öcsém, merszen a Guba Pali sógorom erdeit is így dézsmáltatta az ispán! Hogy leskődik most is, az íz egye a lelkit, aztán hogy szót mert emelni, jól elverték a Bora hajdúi. Csak úgy: törvényen innen.
- Czikó És ezt jelentette-é?
- Csabay A bírónál? Persze! De mit tehetett az is, szegény? Ki tanúskodna ellenük? Ki merne? Mennél nagyobb az úr, annál nagyobb az igazsága!
- Czikó Dejszen mi is urak vónánk! Nemesurak, mint ők! Armálisunk van, az övék se különb! Egy rendből vagyunk Lajos királyunk óta!
- Csabay Csakhogy mi már csak a ládafiában tartjuk az armálisunkat, nem a falon, mint ők! A nemességnek, öcsém akkor van ázsiója, ha a föld rajta a pecsét. Sok főd! Nekünk meg már csak pár jobbágytelek a fundus, az is az örökösök martaléka már!
- Czikó Így aztán jobbágyként bánhatnak velünk...
- Csabay Bánnak is, amint látod! Mátyás óta a napi 12 robotos mára már százakra rúg, annyian verejtékezőnk önagységának robotában!
- Czikó Bizonyyal! Mert hisz az elnyomatáshoz két ember kívántatik, urambátyám! Egy, aki űzi, más, aki tűri. Hát mi csak tűrjük, azt a keserves mindenségit!
- Csabay S nem tudunk összefogni ellenük...
- Czikó Nem, mert ha őt magát le is vernénk, szaladna Kassára Zayhoz, a főkapitányhoz, meg Bécsbe, Pozsonyba, aztán ott enne meg a fene mindnyájunkat a császár haragja-bosszúja alatt. Kifene vállal magára vesztes

háborút? Hát csak tűrünk, szolgálunk, amíg a bíró ki nem járja nekünk az igazságot... Azt tudja, bátyámuram, hogy felment Pozsonyba Miksához, az ifjú királyhoz? Tán jól jön neki, hogy odacsaphat az apja asztalára, hogy „Apám, eddig, és ne tovább!”...

- Csabay Csendesesen, mert azok is fülelnek ott!...
- Balajti *(Böjtével röhögve nézik, hogy amazok ügyetlenkednek egy új ráffal)* Gumiból van az a ráf, nemesurak?
- Böjte Köpködjék meg, majd megkeményszik!
- Csabay Nézd csak, még gúnyolódnak is!
- Böjte Mért nem a jobbágyaikat küldték, nagy jó uraim? Azok legalább értenének hozzá...
- Balajti Nincs már az nekik! Szegény az eklézsia...
- Csabay No, nézd csak! Apámnak még csetres cselédje volt, nekem pedig már az orcám pirul a csúfolódásító!...
- Czikó Azért is kell tanúsítanunk, hogy nemeseket hajtanak robotra! Ezt a szégyent! Megcsúfolni a nemesi privilégiumot!
- Csabay Hagyd el, öcsémuram, mert ideér a füle! *(Ispán felé int.)* Nézd csak, hogy fülel a disznófejű!
- Czikó A mérleg nyelve! Ha mi süllyedünk is, ő még eléri a felsőséget. A nyelvével!
- Csabay *(hogy Ispán figyelni őket, hangot vált)* Azt mondom én, öcsém, az ákácfból legjobb a hordó!
- Czikó Csak ha száraz, bátyámuram! Én az eper- meg az akáchordót leginkább pályinkára használom. Nem apad úgy benne a lé, mint fenyőhordóban.
- Csabay Hászen mert tömör a fája, nem olyan likacsos, mint a fenyőé. Az csak elissza a bort, s kiszárad, ha meleg, begombásodik, ha vizes a pincéd...

- Czikó Szentigaz, hogy a fenyőhordóban megapad a bor. Bezzeg az én avasi pincém nemes gombáján úgy aszúdik a lé, hogy no! Viszik is izmaeliták Krakkóba, Bécsbe-hova, mint a cukrot!
- Balajti *(Böjtéhez)* Tennél csak bele olajozott tavinádat vagy öntenéd csak oltatlan mészre a borát, elválna, hogy vizezik a besték!
- Böjte Vagy mézezik, hogy aszúsabb legyen. Horzsolnád csak meg az ujjaid között, meglátnád, hogy ragad, mint a facsipa!
- Ispán Hát ott mit dévánkoznak az urak, mi?
- Balajti Mert déván kell az úrnak, ha lusta dolgozni, ugye, kenyeres? Hallod-e, ezeknek még a gombájuk is nemes!
- Czikó *(meg se hallotta az utóbbiakat)* Bizony, nem adnám az avasi aszút a francús burgundiért!
- Böjte *(kötekedve)* Csak a tokajiért, ugye, cimborá!
- Czikó Cimborád neked a danyisi kutyapecér! Hogy jössz te ahhoz, hogy csak úgy komázz velem?
- Balajti *(gúnyosan)* Az! Nem az egy isten teremtett téged övelük! Hova gondolod a napot? A földre?
- Csabay Ládd-e, ide vezet, ha jobbággyá aljasítják a nemes! Nem az ő hibájuk!
- Czikó De a mi bajunk! Az anyjuk hétszentségit!
- Böjte Hogy mondta, pucérseggű ténsúr?
- Ispán Nono! Megcsaplak, ha fortyog a véred, hallod-e! Itt mindnyájan a Balassáné nagyasszony robotosai vagytok, akár nemes, akár jobbágy a nevetek!
- Czikó Elég szégyen, hogy egy nemesembernek holmi kódisosokkal kell összevegyülni! Adómentes nemzetség vagyunk, nem rabszolgák, mint ezek itt!

- Longauer *(mintegy közbelépve, feltűrt ingujjal, bőrkötényben jön a kádárműhelyből)* Na, emberek, megy a munka, megy? Ha kész vannak a ráffal, forrázzák ki, ott fő a víz az üstben. Kénvizet is találnak, igyekezzenek, mert a jövő héten indul a szüret, s ötven hordónak készen kell állni...
- Böjte Már megbocsásson kegyelmed, majszter uram, ezek az urak nem emberek, hanem nemesek! Őket nem lehet velünk egy kalap alá venni!
- Balajti Nekik a Tamburban kártyán úszott el 4 malom, öt kúria és vagy 300 hold. Jó annak, akinek van mit kótyavetyélni!
- Longauer Sajnálom, uraimék! Nem tudtam, hogy itt ilyen a módi. Nálunk Sziléziában áll a törvény. Magam vándormester vagyok, apám is céhbeli volt, míg élt szegény. Én úgy vagyok, hogy ahol a munkám, ott a hazám. De már csak úgy kell az uraknak, ha röghöz kötötték magukat! Én ott dolgozom, ahol nekem tetszik, annyit és akkor, amikor nekem tetszik. Nem verek sehol sátort, mert ahol egy talpalt földje az embernek, ott már megörökölte a rabságot is, hiszen minden birtoknál van nagyobb birtok, minden úrnál van nagyobb úr, aki nem állja, hogy határolják. Az urak Isten rendeléséből uralkodnak rajtunk, ezen mi nem változtathatunk. Isten ellen meg nem harcolhatunk, ez tény.
- Ispán Dévánkozunk, dévánkozunk, nemzetes urak? *(Longauerhez)* Hallja, maga meg erre szerződött, hogy diskurál itt a robotosokkal? Hogy lesz meg az 50 hordó a szüretre, mi? Ha együtt nem lesz a komenciós kvantum, a kutyákkal zavarom el, fizetség nélkül, aztán mehet a cipcer istenihez panaszra! 'Megaszentség!
- Longauer Hejnya!
- Ispán *(a korbácsához nyúl)* Hogy mondja? Nem hallottam!

- Czikó *(Csabayval összemoszolyog)* Az ő szabadsága!
- Ispán Kendteknek meg büdös a munka? Nem szokta a puha úri kezük, ugye! Legalább megtudják, mi az: engedelmeskedni. Legalább emberségesebbek lesznek a jobbágyaikkal a nemesurak!
- Böjte Ha van még nekik!
- Ispán Legalább megtisztelik majd a dolgozó embert az urak! A népnúzó nemesurak!
- Balajti *(a másik hordó mellől)* Jól mondja, Ispán uram! Csak mondja nekik, mondja!
- Ispán *(korbácsával odasíjt)* Kussolj, kurafi! Neked coki! Az eb kussol, ha az ura ugat!
- Böjte Hallgass! Ugat az úr!
- Ispán Hogy? Én ugatok neked?
- Böjte Kelmed mondta...
- Ispán Nekem lehet... Ha úgy akarom! De a te neved: hallgass!
- Balajti Már nem kuss?
- Csabay Hát én az udvaros cselédemmel nem bánok így!
- Ispán Hogy? Hogy bánok én? Megvertelek, megkorbácsoltalak egyszer is? Egyet is közületek?
- Czikó Azt próbálnád meg, te...!
- Ispán Na, ki vele, minek titulál a nemzetes úr! Csihésnek, parasztnak, lényelő, pudvás töknek? Rohadt böngyölének vagy kódís bivalynak? No, halljam!
- Csabay Nemesemberek vagyunk, minket robotra se foghatnának...!
- Balajti Mint Mátyás Gömörben...
- Ispán Kussolj! Majd én megfelelek az uraknak! Megmondom én, hogy miért jönnek egyes urak

személyesen! Mert úgy gondolják... Hisz van eszük! Mert a jobbágy több hasznot hajt nekik a dologidőben mezőn, szőlőben, erdőn, mint ők. Azért robotolnak szegények a saját becses úri kezükkel! Mert az uradalomban ők jobban lophatják a Nagyasszony idejét, mint jobbágyaik a sajátjukét. Ki kérte az urakat, hogy jöjjenek hordót verni, szőlőt kapálni, erdőt irtani, őrszolgálatot adni? Senki! Nekem jobb a jobbágy, mert az nem óbégat, ha megserkentem ezzel a korbáccsal (*Balajtria üt*), igaz-e, rühes! Nem kell, hogy az urak itt lopják a napot! Menjenek haza! Pihenjenek le! Feküdjenek az ámbitusra aszút vedelni! De nekem a 12 ember minden áldott napra itt legyen, s hozzá ne a setesutája, hanem munkaképes egészséges. Mert beteg szolgákat nem etetünk itt!

Longauer

De nem csak tizenkettő...

Ispán

Az már a Nagyasszony dolga, hogy túlmegy a törvényen. Az az ő hatalma-joga, hogy megtoldja a „kell”-el a „lehet”-et. Akinek nem tetszik, menjen panaszra hozzá. Vagy a főispánhoz! Vagy a kassai főkapitányhoz!...

Csabay

Naiszen!

Ispán

Vagy a királyhoz, egyenesen Bécsbe! Az az igazi! De hallom, mentek is már! No, csak menjenek, majd megkapják a magukét!

Csabay

Te, Czikó öcsém, mikor láttad utoljára Borát?

Czikó

Nekem még nem volt szerencsém látni önagságát!

Csabay

Én jól ismerem, de azt mondják, két hete ki se dugja az orrát a világba. Az ám! Nem beteg ez, hogy így elrekeszti magát?

Czikó

Csak nem pestis gyötri, hogy így karcerbe zárja magát. Mert akkor bűdös tőle a levegő is!

- Csabay Rá kéne uszítani egy ormányos orvost. De bezárnák a dögterbe!
- Várnagy *(jön az emeleti tornácról)* Valami baj van a robotosokkal, Ispán uram?
- Ispán Büdös ezeknek a munka, Várnagy uram! Csak trafikálnak meg lázadoznak, hogy ők nemesurak, s nem tartoznak gürcölni nekünk...
- Várnagy Hogy is van csak? Nekem mondjátok el!... Vagy gyertek a Nagyasszonyhoz egyenest! Majd ő felel nektek, hogy attúl koldultok!
- Ispán Na, egy-kettő! Be a hordóba – vagy a Nagyasszonyhoz! Na, félsz?
- Czikó *(meztlábba vetkőzik, s bemászik a hordóba)*
- Longauer *(vedret merít a kénvizes dézsába)*
- Ispán Ne kend! *(Csabayra mutat.)* Majd ő!
- Czikó *(Visszamászik)*
- Csabay *(öregesen küszködve bemászik)* Gyalázat!
- Ispán *(a Várnagyhoz)* Lássá, uram? *(Czikóékhoz)* Na, azért! *(Longauerhez)* Nézzük a többit! *(Longauerrel a műhely felé el.)*
- Deák *(már kint lóról szálltak, a kapun át jön Bálinttal)* Nyeregből, úrfi, e kiadós hegyi túra után! Úgy meghajtotta szegény Sólymot, hogy lesz mit csutakolni róla az istállófiúnak!
- Bálint Pfú! Ez gyönyörűséges volt!
- Várnagy *(elébük megy)* Bírta a csikó, bárócska?
- Bálint Kész paripa már!
- Várnagy A Sólym még csikó, csaképphogy elhagytuk nála a longon gyakorlását.

- Deák Az úrfi még nagyon lazán tartja a térdét. Még kíméli a lovat. Sajnálja!
- Várnagy Pedig hozzá kell szoktatni őket a combnyomáshoz. Az okos ló úgy igényli a combbal való irányítást, mint vak ember a vezetést.
- Ispán *(jön a kádárműhelyből)* Megvolt a búcsútúra, úrficska? Derék huszár lett a két hét alatt, úrfi! A fiam ömledezik az okosságáról!
- Deák Apám túloz, úrfi...
- Bálint Én is sokat tanultam Benedektől! Jó kalauzom volt a Bükkben!
- Ispán *(Várnagyhoz)* Hanem... Várnagy uram... Valamit szólanék... Úgy magunk között...
- Várnagy *(a tornácra induló Bálinthoz)* Menjen csak, Bálint úrfi, majd megyek én is mindjárt... *(Deákhoz)* Benedek, kísérd fel az úrfit!
- Deák *(Bálint után el.)*
- Várnagy Na, Están, halljam!
- Ispán Várnagy uram... Úgy mondják a fülesem, hogy ez a miskolci bíró...
- Várnagy Az Iszkora? Mit csinált már megint? Nem fér az a bőrébe?
- Ispán Harmadmagával Pozsonyba ment.
- Várnagy A királyhoz?
- Ispán Vagy a fiához, Maximiliánhoz, hiszen már koronás ő is. Túrna is már az apját kifele, hát mer ellene tenni. Bízna is hozzá a miskolciak, attól olyan pimaszok velem, hogy legszívesebben korbáccsal mérném meg a hátuk hosszát...

- Várnagy Várj csak, Están! Megbeszélem a Nagyasszonnyal. Ő majd fogja tudni, hogy lássa el a bajukat ökelmeknek! Ne félj, megemlegetik őket ezt a napot! No várj csak!
- Deák *(jön a tornácról)*
- Várnagy Jut eszembe, deák! Már keresett a Nagyasszony!
- Ispán *(némi aggodalommal)* Megyen már, megyen!
- Várnagy Most megyek hozzá. *(El)*
- Deák Apám, nekem elegendem van! A hányinger jön rám, ha menni kell hozzá! Az arca, a keze... Nem bírok ránézni!
- Ispán Hát tartsd hunyva a szemed, s gondoldj egy szép lányra! Katusra, a szolgálóra! Na, micsoda takaros fehérnép, mi?... Mert fiam, a szolgának a hűség a pénze. Ezzel fizet. Mert csak ezzel tud fizetni. Ha vinni akarsz valamire, szolgálj! Amivel tudsz, azzal. Tettem én is tíz éven át. Amíg kellett. De hát te fiatalabb, kellemetesebb vagy neki, hát legyen meg a gusztusa. Tenném ma is, hogy a családom vigye valamire, de te már kapósabb vagy, te bikaborjú! Ládd-e, ispán lettem, robotos jobbágyok ura, hat telekkel, majd száz holddal, meg harminc jobbággal. Viruló gazdaság, úri posztal. Öcséd is oskolázik Egerben, a nénéd nemesember asszonya... S mindezt jobbágyfiként, a szolgálattal, a hűséggel értem el, hiszen még a néhai urunk, Balassa Zsigmond főispán idején is szolgáltam már a Nagyasszonyt... Merthogy beteg volt az úr sokáig, kellett az asszonynak a férfi, hát bebeszélítette a hajdúkat. Aztán már csak nálam kötött ki. Még hízelgett is hogy kiválasztott, hogy én voltam neki a legerősebb, a legalkalmasabb... De ő se volt egy utolsó fehérnép! Tudta a dolgát, hogy szerezzen örömet a férfinépnek, azt meg kell adni!
- Deák És anyám? Ő mit szólt hozzá?

- Ispán Ő szegény úgy vette, hogy jut is, marad is. Meg szégyellette is hánytorgatni. A szegénynép nem engedheti meg magának a paráználkodást. Az az urak hóbortja. Én meg úgy vettem: ha megfizetik, hát töltsék a kedvüket. Különösen ha nekem se okoz szenvedést. Akkor meg miért ne!
- Deák Akkor még jó volt. Jó lehetett... De most beteg!
- Ispán Szót se róla!...Még az kell, hogy kitudódjon! Hogy milyen fertelmesen beteg! Orvost nem is enged magához, mert menten zárkába dugná. Akkor meg mi lenne velünk? Újat uralnánk, ki tudja, kit, hiszen magtalan... Mihez kezd még veled?
- Deák Már csak néz, nem nyúl hozzám. Lefejtem magamról a ruhát, aztán csak néz, néz azzal a zacskós szemével. Aztán mondja, hogy forduljak, forduljak, és ő nyalja a száját és gyönyörködik. Aztán mondja, hogy gondoljak lányokra: a konyhás Marcsára, a Katus szolgálóra, hogy a boglyában vagyunk, vagy a búzában, meg az ágyban... Aztán attól én megmerevedek, és ő azt nagyon élvezzi, s akkor megérint...
- Ispán Hozzád ér?
- Deák Csak kesztyűben...De attól is félek! Ha elkapom a bajt, belehalok!
- Ispán Mit ígért neked?
- Deák Két malmot a Szinván.
- Ispán Kontraktusban?
- Deák Maga ^{is} írtam, ahogy diktálta. Volt annyi eszem! Alá is írta.
- Ispán Még a Tambúr fogadót kérd ki tülle! Aztán elmehet! Vigye Isten!
- Deák De meddig még? Erős vére van!

- Ispán Bízd csak ide! Pár napja lesz csak! Addig még bírd ki!
És csald ki tőle! Szerezz neki nagy örömet, megéri!
Csak okosan! Csak okosan!...Na, menj, ha hívott!
- Deák *(elmenőben)* Csak pár nap! *(el)*
- Ispán Semmit se félj!
- Ángyi *(jön a várkapu felől, karján kosár, hátán batyuban gyógyfüvek.)*
- Balajti Ángyi, a púpod hadd érintsem meg!
- Ángyi No, nyúlj hozzá!
- Balajti *(Ángyi mellére bök)*
- Ángyi Az a mejjem, kurafi!
- Balajti Az is csak púp. Nem mindegy?
- Ángyi A hátamat fogd, te!
- Balajti *(a batyu alá nyúlna, de Ángyi a batyut fordítja a kezeügyébe, s ettől Balajti fájdalmasan feljajdul) Ó, hisz ez csalán! Vén boszorkány!*
- Ángyi Máskor tiszteld az öregebbet, kurafia!
- Ispán Jó, hogy jössz, Ángyi! Beszédem van veled. A Nagyasszonyhoz?
- Ángyi Legalább megfőzöm nálad a teáját. Friss füveket hoztam, ezektől felvályul a mi Nagyasszonyunk!
- Ispán Gyere csak, gyere! Kotyvasszuk össze azt az íres téát szegény Nagyasszonynak!

2. kép

- Szín: *a Nagyasszony hálószobája. A sarokban félig vetett mennyezetes ágy, jeléül annak, hogy a Nagyasszony betegeskedik. Barokk kerevet, imazsámoly, fésülködő asztal, intarziás komód és szekrények adják a hálóbáz bútortatát. A falon nehéz keretes képek. Nagyasszony a kereveten prémes pongyolában hever, arcát fekete álarc, kezeit fekete kesztyű fedi.*
- Nagyasszony *(könyvet olvas, majd fel-feljajdul, álarca alatt az arcát fájlalja.)* Hümmm, de sajogsz, nyavalyás!... S a karom milyen gyenge!... Mintha más keze tapogatna! *(felkászálódik)* S alig bír a lábam...Mintha kölcsönvettem volna a lábaimat!... *(A tükörhöz megy, arcát vizsgálgatja.)* Ez a sátáni pofa!... Hja, lelkem! Az öröme itt az ürom! A sok öröme itt az ára! Most fizess! *(Csenget.)* Most már bejöhetsz !
- Deák *(Kopogás, bejön)* Asszonyom! Bálint úrfi szeretne...
- Nagyasszony *(kihúzza magát)* Elbúcsúzni? No, jöjjön
- Deák *(kitárja az ajtót)* Úrfi, a Nagyasszony várja.
- Bálint *(bejön, kézcsókra közeledne)*
- Nagyasszony *(a legyezőjével elhárítja)* Na, merre csavargott a mi öcsénk?
- Bálint Asszonynéném...
- Nagyasszony *(Elterelőn)* Elbúcsúztál a vidéktől?
- Bálint Sajnálom itthagyni a Bükköt! Kész történelemkönyv!
- Nagyasszony A Mátra is az.
- Bálint *(meg se hallotta)* S ez a Benedek! Mind ismeri a huszita rablók csapásait! Merre üzte őket Mátyás királyunk az egeri érsekkel, hol jártak a török adószedők Egerből Győrbe... A zöldvárak, az

ódorvárok... Jártunk Leányváron, a Csehek völgyében...

- Nagyasszony Na és a Sólyom? Hogy futott?
- Bálint A Sólyom! Mint a sólyom: repült! Csoda ez a csikó! Nem is ugrál, ha vágtat, csak úgy húz a levegőben, mint a nyíl! Alig éri a földet! Ez egyenesen száll, mint Pegazus! (*Hangot vált*) Asszony néném a maszkát sose veti le? Úgy tudtam, a fehérnép csak éjszakára vesz az arcára maszkát, hogy a kencében tartsa magát...
- Nagyasszony Hja, bárócska, a magam korában a női szépség illanó! A szépség perceiért órákat áldozunk!
- Bálint Sulyok Anna anyámasszony csak éjszakára vesz maszkát. Azt se mindig...
- Nagyasszony Hja, mert a te szüléd, bárócska, született szépség. Az én szépségem meg: kendőzés csupán...
- Bálint És keresztanyám a kezét is kencézi? Azért a kesztyű?
- Nagyasszony Hát amit ruha nem takar: az orca meg a kéz; annak kell tündökletesnek látszani. A többi bájunk fedve van, s aki ahhoz jut, már úgy se látja, hogy szép- vagy rút, mert elfedi szemét a tüzes pára...
- Bálint Keresztanyám még mindig nagyon – asszony! Ha nagy leszek, én is beállok a kérői közé!
- Nagyasszony Ó, te kis Cupidó! Már is milyen rafinált, számító gyerkőce vagy! Még sokra viszed! Nézzünk oda! Alig kilenc éves, s már tud asszonyt bolondítani!...Jut eszembe! Hallom, jól kezeled a nyilat!
- Bálint A nyilat! Csak jobbágnép harcol ma már nyillal! Nemesember karddal viaskodik, keresztanyám! De Benedek már megtanított a puskára is!
- Nagyasszony Úgy! Kell az, hogy megvédd, amit megszerezte! Látom, vitézkedésben nem hozol szégyent apádra, Menyhért bátyádra, meg a Balassa névre!

- Bálint Meg a Zsigmond bátyám emlékére!
- Nagyasszony Áldott emlékü uramra! Hallom, tudósa vagy a történelemnek! Mert úrficskám, a családunk története az maga a magyar történelem! Remélem megtudatta veled a te Bornemissza mestered, az a vízzel áldozó hitehagyott!
- Bálint Mért baj az, kedves néném, hogy Péter mester kenyérral és vízzel áldotta meg a szegényeket? Ha nem volt bora az eklézsianak!
- Nagyasszony Hászen nekem tetszik a te mestered! Ládd-e, most is az ő Élektráját olvasom! Aztán meg: sose felejttem a kópéságát, amikor Kassán az egyik oltári szent ruhájába bújva káromolta Feledy Lestárt, a főkapitányt, hogy ne imádkozzék a császár képe előtt, mert a bálványimádás bűnébe esik. Mikor a Lestár felismerte, és rájött a turpisságra, hát buzogánnyal zavarta tömlöcbe a diákokot.
- Bálint Onnét jött Zólyomba hozzánk, úgy fogadta fel apámuram mellém nevelőnek.
- Nagyasszony *(a feje fölött lévő címerre mutat)* Na, lássuk, megtanította-e a címerolvasást? Ha helyesen elősorolod a Balassa családot, akkor... Akkor tiéd a Súlyom!
- Bálint A Balassa-címer veres mezeje az Árpád-ház színét másolja. A köralakban hajlított szarvú bölényfej meg azt formázza, hogy ősapánk, Detre még marhával sáfárkodva építette fel Detrekő várát, még II. Endre királyunk alatt, de ő nyert tőle nádorságot is.
- Nagyasszony Úgy-úgy...
- Bálint A bölényfejet körülvevő sárkány pedig az Endre-párti nemesség ellenségeit jelezi. A bölény szarva közti csillag a királyi kegyet jelenti, amely beragyogja a nemzetséget.

- Nagyasszony Ez derék!
- Bálint Tudom még, hogy Detre fia, Mikó még IV. Bélától kapta Gyarmatot, ennek fia szerző Kékköt, az én legkedvesebb lakóhelyemet...
- Nagyasszony Ugyan miért a legkedvesebb, te?
- Bálint Mert itt szerelmesedtem bele Losonczi Annába!
- Nagyasszony Hisz az majd az anyád lehetne, te!
- Bálint Csak hat év van köztünk. Mi az?
- Nagyasszony Na, egy tizenöt éves már dáma, te! Különösen is: már Ungnád menyasszonya!
- Bálint Ja, most már! De én hétévesen szerettem bele!
- Nagyasszony Nagyot mondasz, bárócska! Figyelt is az terád, te kófic!
- Bálint Figyelt bizony! Kékkő és Somoskő határában lovagoltunk. Versenyt futtattunk, aztán lóról szálltunk, leheveredtünk a kaszálóra, s akkor ő kibontotta nekem a mellcsokrait is. Bizony!
- Nagyasszony Neked! Bizton csak melege támadt!
- Bálint És akkor én meséltem neki, meséltem, meséltem, hogy elszédüljön tőle, s ne vegye észre, hogy én meg odabuktattam a fejem a csokrai közé, hogy érezsem a teste melegét...
- Nagyasszony Aztán mit láttál a csokrok között, te! Hiszen gyerek volt még ő is!
- Bálint Tizenkettőre múlt, de már domborodott, és olyan fehér volt a bőre, mint a hó!
- Nagyasszony Te beleszédültél a mellfodraiba!
- Bálint Meg ami megette volt. Emlékszem, violailata volt. Viola!

- Nagyasszony Bolond beszéd! A te kamaszálnod csak, úrficska! Még engem is megszédítesz vele! Ezért ugyan még nem kapod meg a Sólymot! Na, halljuk, hogyan tovább!
- Bálint Ja, Mikónál voltunk, ugye? Aki Kékköt szerezte. Hát neki volt 6 fia: Bitter, II. Mikó, II. Péter, Miklós, II. Detre és Ogucs. II. Péternek lett 2 lánya: Kata és Anna, Miklósnak 2 fia: Demeter és III. Péter, II. Detrének is 3 fia: III. Mikó, Elek és III. Detre; III. Péternek is 4 fia: III. Miklós, II. György, II. János és I. László. III. Miklósnak fiai: II. László. I. Balázs és III. János; II. Györgynek fiai: IV. János és IV. Péter. II. János gyermek nélkül halt meg, II. Lászlónak meg egy fia született, a neve Frank volt.
- Nagyasszony Kezdem megbecsülni ezt a Péter mestert. Vagy te vagy ilyen ésszel-áldott?
- Bálint Az én dédapám László, aki e néven a negyedik volt és szörényi bán lett, s aki I. Zsigmondnak és Kelemennek volt vértestvére, s akinek apja V. Miklós volt, aki III. Miklós Balázs fiának volt a fia. Dédapámnak is volt 8 gyermeke: Ferenc, Erzse, Bora, Kata, Agáta, Bernát, VI. Miklós és V. János. Ez a Ferenc, mint szörényi bán volt az én nagyapám, aki 3 házasságában 9 gyermeket nemzett: Farkast, II. Ferencet, Boldizsárt, II. Zsigmondot (*keresztapámat*), VI. Jánost az én apámuramat, Magdolnát, Menyhértet, V. Lászlót, Katát és Imrét. Az én testvéreim pedig II. Farkas, VI. László és III. Ferenc. A nővéreim pedig Mária és Anna...
- Nagyasszony Hallod-e, ilyen ésszel kutyanagy ember lesz belőled! Hogy bírsz ennyi névvel az időben?
- Nagyasszony Akarja keresztanyám, hogy a Fánccsy családot is elősoroljam? Hogy ide készültem, azt is betanultam... Tiszteletből!
- Nagyasszony El ne fárassz vele! Magam is csak a nagyapámig szoktam követni. Vagyunk mi is elegen. Tied a

Sólyom!... Hanem! Hallom, nagy törökjárás van Kékkőn. Persze, tudom, apád még becsukja előtted a toronyszoba ajtaját...

Bálint Éppen hogy téved, keresztanyám! Apám lovagot akar nevelni belőlem. Nemhiába fog tornára, vágóra. Már holmi portyára, sőt vásárütésre is kivitt magával egyszer. Sebet is kaptam ám, hetekig nyomtam vele az ágyat. Itt a nyoma, ne! *(Mutatja.)*

Nagyasszony Ugyan, na! Csak nem avat csatáiba az a goromba apád!

Bálint Bizony, nem goromba ő, hanem kemény vitéz! Azt akarja, hogy hozzászokjak a csataviseléshez. Ezért aztán spártai módra szoktat

Nagyasszony De hallom, furkóssal, meg deressel neveli jobbágyait...

Bálint Hát persze! Az alattvaló féljen az urától. Isten őrizz, hogy szeresse a szolga az urát. Akit félnek, azt tisztelik, ugye!

Nagyasszony Úgy-úgy! De hogy is volt csak?...Láttál törököt nálatok?

Bálint Noná, hogy láttam! Nemrég is járt Kékkőben egy csapat élén a szécsényi bég...

Nagyasszony *(mohón)* Kékkőben? Apádnál?

Bálint Apám ugyan titokban trafikált vele, de én beloptam magam a zugbeli kuckómba...A toronyszoba mögött van egy vakablak. Onnét tanulom én a politikát!

Nagyasszony Egy spion a kupaktanácsban! És? Mondd tovább!...De sajnálom azt a Sólymot!...Miket hallottál? Hadd tanuljam én is a praktikát!

Bálint Hát a szécsényi bég... Valami Ali... A vár feladására kapacitálta apámat.

Nagyasszony Na, és apád? Ráállt az alkura?

- Bálint Azt nem tudom, de a bég hamar elment. Boroztak, ettek egy keveset együtt, aztán én eluntam ott a zugolyban, mert látni akartam a sok tarka kaftános-turbános seregletet. A bégnek volt két fürge kis majomállata, azok mind csak ott ugráltak a vállán, azok érdekeltek leginkább. Az egyik a fülét kapargatta a bégnek, a másik a fejét tetvézte körül.
- Várnagy *(belép)* Nagyasszonyom!
- Nagyasszony Várnagy! Bár szabad bejárásod van hozzám, de betörésre nem adtam jogot...
- Várnagy Megkövetem, Nagyasszonyomat, de sürgős hírem volna...
- Nagyasszony Ejnye no! A bárócska?
- Várnagy Most inkább menjen. Titkos a hírem...
- Nagyasszony No, Bálintka... Hazamész hát. Örülnék, ha szép emlékekkel térnél haza. A szolgák majd ellátnak az útra. A várnagy úr majd ad kísérőt is...
- Bálint A Benedek...
- Nagyasszony Órá nagy szükségem lesz... A Sólymot meg majd becsüld meg... *(Várnagyhoz)* A Sólynom az úrfié. Búcsúajándékom...
- Bálint Felgyógyulást, kedves néném, és köszönök mindent. Jól éreztem itt magam. Megőrzöm az emlékeimben! A Sólymot is igazán... *(kezet csókolva)*
- Nagyasszony Hadd el! Nem szeretem az érzélgést! Isten megáldjon, és salutem édes szülédnek, meg annak a „kemény vitéz” apádnak! Tiszteltetem őket!
- Várnagy Bárócska, mindjárt megyek, és elindítom az útra... Csak pakoljon össze, majd megyek!
- Bálint Áldás és békesség! *(El)*
- Nagyasszony Na, András?

- Várnagy Helyre kis legény a bárócska!
- Nagyasszony És jó hírt hagyott nekem! Visszaperlem a honti birtokot a kedves komámuramtól!
- Várnagy Hogyan?
- Nagyasszony No, mi hírrel jöttél olyan sebtiben?
- Várnagy Úrnőm, Miskolc már megint...
- Nagyasszony Azt a bagolyfészket mi fene bántja?
- Várnagy A bíró...
- Nagyasszony Az az Iszkora?
- Várnagy A három tanácsúr, Iszkora Márton, Literáti Balázs meg Vincze Márton a magisztrátus nevében panaszra mentek Pozsonyba.
- Nagyasszony Ferdinándhoz?
- Várnagy A fiához, Maximiliánhoz.
- Nagyasszony Oda mehetnek! Én majd az apjához megyek. Meglátjuk, melyik hatalmasabb!
- Várnagy Kár volt oly korán koronát tenni a fejére! Ő királykodik Magyarországon, az apja meg már csak bécsi császár!
- Nagyasszony Ne üsd orrod a magas politikába! Aztán mit mondanak a füleseid? Ilyen panasszal mentek azok Pozsonyba?
- Várnagy Panaszolják a város nemeseinek alárendelését, a jogtalan robotoltatást, az uradalom zsákmányoltásait. És lám, a robotosok máris vérszemet kaptak: engedetlenek, lázadoznak, elszemtelenedtek, hogy az ispán már alig bír velük. Nem tűrik a parancsszót, lusták, heverésznek meg piszmognak, hogy mielőbb leteljék az idejük, s szabaduljanak a robottól. A hátunk megett meg összesúgnak-búgnak... Valami vészterhes várakozás feszül a levegőben. Isten a tudója, de rosszat sejtek...

Nagyasszony És a korbács, a deres, a kaloda? Minek a sok fenyítő instrumentum? Én fogjam meg a korbácsot? Annyi pénzeket kiadtunk a tömlöc felszerelésére – hát vegyétek hasznukat. Vagy féltek?

Várnagy De a király...

Nagyasszony A királyokat csak bízzatok rám! Ferdinánddal majd én elintézem. Nem ingyen bírom én az uradalmat: jól jött neki a pénzünk Zápolya halála után, hogy megvegye Magyarországot. Mi a hitünket is neki adtuk, pedig a Zápolya pártján állottunk. Szóval: a királyt csak bízzatok rám! Az alattvaló csak tegye a dolgát! Engedelmeskedjék!

Várnagy Akkor?...Mit tegyünk:

Nagyasszony Mit!...Te mit tanácsolsz?

Várnagy Olyat ütni rajtuk, hogy megszeppenjenek! Példát statuálni a képviselőkön! Hogy féljenek a szószólók!

Nagyasszony Úgy legyen! Annak a háromnak befogod a családját, s letiprod a jószágait!

Várnagy *(telkesülten)* Amíg odavannak! Hogy megbánják, mint a macska, ki hatot fiadzott! Most úgyis üres a várbörtön, elférnek benne mindahányan... Majd a pestissel okoljuk a befogásukat. Hogy a ragály miatt elkülönöztük őket. Taposni a hernyót, hogy ne horgadozzon!

Nagyasszony *(már a „ragály”-ra megdermedt)*

Várnagy Ne félj, úrnőm, én tartom a számat! Én nem félek a bajtól: készséggel magamra venném, mert szeretlek...

Nagyasszony Miről beszélsz, te?!

Várnagy Mert szolgállok én az életemmel is. Rendelkezz velem!

Nagyasszony Na, jól van, most hagyj magamra, elfáradtam mára, lefekszem. Szalassz az apátúrért, a deákot meg küldd be!

- Várnagy Szolgálatodra, úrnőm! *(elsiet)*
- Nagyasszony *(az imazsámolyra borul)* Bocsásd meg, Szűzanya, szolgálód szörnyű vétkét! Nem akarom, de kényszerülök a bűnre. Ha vonakodom megtenni, ellenem követik el azt. Ha elszalasztom a bűnös lehetőséget, mások nyerik azt meg – a káromra. Sáfárlelkek vagyunk valamennyien: a lelkünk a legolcsóbb árunk, amit drágán bocsátunk áruba. Ilyen a világ, Szűzanya, ments meg bennünket a bűntudatunktól!
- Deák *(belép)* Hivattál, Nagyasszonyom!
- Nagyasszony *(lefekszik)* Gyere, Benedek, levelezünk...
- Deák *(az íróállványhoz lép, fiókjából pergament vesz elő)* Szolgálatodra, úrnőm!
- Nagyasszony Írjad! Őfelsége Ferdinánd császárnak, özvegyült gyarmati Balassa Zsigmondné, nemes donnai és bozóki Fánetsy Borbála, etcetera, etcetera, alázatos jobbágyi üdvözlétét küldi...
- Deák Eddig megvan.
- Nagyasszony Tudomásunkra jutott, hogy nemes gyarmati Balassa János honti főispán és észak-magyarországi főkapitány, felséged személye körüli ajtónálló felséged ellen szörnyű ármánnyal praktikál a törökkel Kékkő várának átadásáról. Minapában találkozott Ali szécsényi béggel. Így félő, hogy Fülek és Szécsény után Kékkőt is a török kezére adják...
- Deák *(megdöbben)* Ugyan! Csak nem Bálint úrfi...!
- Nagyasszony Te csak írd! A penna nem azért van, hogy gondolkodjon! Írd, amit mondok!
- Deák De asszonyom! János úr a rokona...!
- Nagyasszony Éppen ez a bűne! Ezért vannak közös jussaink, melyeken elmarakodhatunk. Tovább!

- Deák *(írni kezd)*
- Nagyasszony Ezen fertelmes árulás felségsértés számba vehető, ezért bátorodom javallani Felsőgednek, hogy nevezett személyek ellen egzáment rendeljen el... Csak ird, amit mondok! Negyvenben ők is beárultak a királynál, negyvenkettőben meg Menyhért úr kiűzött bennünket Bozókából. Pedig Bozók két százada Fáncsy birtok. Hát most megkapják, uraimék!... S ha beüt a tervem, Eger és Kékkő is az ölembe hull... Akkor neked is cseppen valami...
- Deák Úrnőm, a Tambur fogadót szeretném...
- Nagyasszony Két malmot már kaptál a Szinván...S kúriát a Meggyesalján...Mohón zabálsz, fiú!
- Deák De hű vagyok, és mindenre kész...
- Nagyasszony Bizonyíthatod. Futár leszel Pozsonyba.
- Deák Nem Bécsbe?
- Nagyasszony Most országos gyűlésben van. Hamar elérni...
- Deák S ha kisül, hogy csak rágalom...?
- Nagyasszony A gyanúra már kegyet lehet veszíteni... S ha már az ember bizonykodik... A király is olyan...Könnyen hajlik, csak hites legyen a vádló...Mikor meg már kiderül...Hol leszek én már! No, hol tartottunk?
- Deák Hogy egzáment rendeljen el...
- Nagyasszony Ez csak hitelkeltésre kellett... Hogy változatlanul hívek vagyunk...Most a java! Valamint tudomásunkra jutott, hogy zálogos birtokunk, a diósgyőri uradalom egyik oppiduma, nevezett Miskolc városa követeket küldött felséged fiaurához, a mi ifjabb királyunkhoz, hogy engem holmi jogsértések miatt bepanaszoljanak. Ez úton sietek Felsőged tudomására hozni, hogy magunk semminemű törvénytelenégeket nem követtünk el, mert uradalmunk constitutumában rendelve van, s mi

annak maradék nélkül érvényt szerzünk. Mert Mátyás királyunk óta rendelve vagyon, hogy az uradalom számára Miskolc naponta 12 robotost köteles kiállítani. Magunk tudomása szerint hát semmiféle törvényt nem sértünk azzal, ha ezekhez a hites jobbágykezekhez ragaszkodunk. Különös tekintettel vagyunk Felsőged 1556-os törvényére is, mely szerint a nemeseknek is adózniuk kell a várak megerősítésére. És mivel télidőn nem szükségeltetik a robotos, az elmaradottakat dologidőben igyekszünk begyűjteni. Hogy pedig nevezett miskolci polgárok ily dologidőben inkább szánják magukat, mintsem jobbágyaikat úrdolgára, az már az ő érdeküket szolgálja. Magunk nem teszünk mást, mint behajtjuk jogos követeléseinket. Egyébiránt pedig végakaratumban meghagytuk, hogy elhalálkozásunk után a diósgyőri uradalom birtokjogát – a kölcsönösszeg visszafizetése nélkül a felséges kincstárra hagyományozzuk. Ezenképpen maradunk Felsőgednek legalázatosabb... Etcetera, etcetera... Fejezd be, vegyél magad mellé két hajdút, és lóhalálában vágts az öreg királyurunk elé. Jól is jön neki a fiával való perlekedésében. Nem téged ütlek, csak a kutyádat, de tudom, hogy neked fog fájni. *(köhögve, fulladozva felnevet)*. Igen elyengültem. Takarodj!

Deák Mihelyt jövök... A Tamburt ne feledd, Nagyasszonyom!... A Tamburt!

Nagyasszony *(nyögve)* Csak elérd... idején!

Deák *(aggódva nézi Nagyasszony lehanyatlását)* Szentisten!

Nagyasszony *(szinte a sírból)* Fuss!

Deák *(gyorsan eltűnik)*

Nagyasszony *(fogcsikorgatva)* Mert az uram elment... Zabáló Balassák... Azt hiszitek...a Bora hagyja magát... kiforgatni a birtokából?...Abból nem esztek!...A

Fáncsy vér se...trágyalé!...Megmutatom én!...
(*fulladozva köhög*)

Ángyi (*rejtekaajtón be*) Jövök már, lelke-asszonykám, jövök...Fulladsz, ugye, fulladsz! (*Bögréből itatja*) Ebből igyál csak!...Most főztem éppen...

Nagyasszony (*elfintorodik*) Te, istenátka! Mit itatsz velem?

Ángyi Ládd-e, máris használt! Az jó, ha átkozódsz. Akkor már van erőd!...Hogy rusnya az íze? Az a jó! Akkor jó az orvosság, ha nem bírja a gyomrod...Mert mindig mondom: minden orvosság egy kicsit méreg...A tűz a vízzel, a láz a jéggel oltható. Úgy-úgy!

Nagyasszony Hol az ördögbe késlekedtél?...Négyre van titkos bejárásod, akkor hal el a teád hatása...Nekem pontosan járnj, mert az udvaron égetlek meg, te boszorkány!

Ángyi Meg is tennéd, tudom én! Van rá hatalmad elég! Ismerem én a Balassák kegyetlenségét! A Menyhárt úr, a sógorod is úgy égette meg a nénémet, a Pócsi Duskát, mert rá merte olvasni az igazat, hogy menekülni se vót ideje. Ott őrzöm szegény egy csontját csuporban a komódomon, mert eltemetni se hatták, hanem kiszórták a dögtérbe a kutyák közé. Hát! Ilyenek vattok tik, hatalmasok! (*Leveszi Nagyasszony álarcát, majd kesztyűjét.*) Na, nézzük csak, használt-e a kence!...Lám, a tüze már csillapodott...Megkeneketjük... (*Lúdtollat márt egy üvegcsébe és kenegeti Nagyasszonyt.*) Jó, ugye, jó, lelke!

Nagyasszony Olyan a gerincem, mintha tésztából lenne...Te ángyi! Tudod te, mire gyógyítsz engem?

Ángyi Mire-mire! Hát látom, fekélyed van, hát arra! Hallom, gyenge a gerinced, hát arra. Mindenre van fű a természetben, csak meg kell tapasztalni, mi mire jó! Meg a mérték! Az a fontos: miből mennyit! Az nagyon fontos!...Hogy mire: hát mit tudom én! Nem vagyok én

orvosdoktor! Kérdezd őket a bajod felől! Én csak egy buta öregasszony vagyok, aki vajákol. No!

Nagyasszony Hát mit gondolsz, mért fogadtalak fel:

Ángyi Tudom én! Mert azok nem hagynának itt békén! Elcsuknának valami járvánházba! Vagy ide, a várra tennének lakatot, oszt emberfia se ki, se be! Hát, úgy lenne!

Nagyasszony Na, megkentél már?...Atyaisten! Pfü, de bűdös vagy! Mitől vagy te ilyen bűdös, te?

Ángyi Mitül! Hát tán a tehénszartúl!

Nagyasszony Hát azzal mosdol, te?

Ángyi Mivel mással? Szegénynek nem telik piperére! Meg fahamuval! Hát! De a gané az egészségesebb. Abban annyi az ír, hogy még! Tudod te, mennyi gyógyfüvet megeszik a tehén? S ami az ő belébe nem kell, az használ az embernek. Az oszt mind benne van a ganéba...No, most a derekad bekenjük ezzel a jó kis kenőcskével, ráolvassuk a varázsigét, így ne! *(Miatán bekenegette Nagyasszonyt, keresztet vet a négy égtáj felé.)*

Ennek nyavalyának
Se legyen nyúgalma,
Menjen le a földnek
A hét csingájára!
Sillejjen el az Atya,
Sillejjen el a Fiú,
Sillejjen el a Szentháromság Egyisten
A föld hét csingájába! Ámen.

Osztán Nagyasszonykám, most megiszod ezt a téját, amit 13 fű levéből kevertem. Ettől elmúlik a hajmáz, megcsihad tested-lelked, s áldani fogod a szent Jézust!

- Nagyasszony *(iszik)* De engem ne mázolja be holmi marhaganéjjal, hallod-e! Én nem akarok búzleni! Papot várok, ne undorogjon rajtam!
- Ángyi Van jószagú levendulám. Ezzel megcsapatlak (teszi) így, meg így, oszt ettől olyan leszel, mint a harmatbúl kelt tündérleány!
- Nagyasszony Nem tudtok ti semmit! A pap gyógyít, te meg kenegetsz... Közben nem tudtok semmit!... Szélhámosok!... Én tudom, mi a bajom! Mire él már az ember, ha öreg...Magam, erre a nagy uradalomra!
- Ángyi Nono! Hát mire való a várnagy? Az ilyen ember sok mindenre jó!
- Nagyasszony Hogy jön ide a várnagy? Mi közöd neked ehhez?
- Ángyi Eh, boszorkánytól ne féltsd a titkodat! Az úgyis látja, amit eltakarsz. Legkivált azt látja épp, amit eltakarsz. A baj okát, meg a büntetését is, ami majd elkövetkezik!
- Nagyasszony Megérdemelnéd, hogy...
- Ángyi Nyitott tenyér az életed előttem, lelkem-aranyom! Mire neked az én halálom? Örülni se volna időd, hiszen...
- Nagyasszony Te vén dög!...Mennyi időm van még?
- Ángyi Röviditheted...
- Nagyasszony Hosszút vagy rövidet?...Akkor hát?
- Ángyi Egy vermet látok előtted...Nem látom a mélyét, mert homályos...Két lépésre állsz előtte. Két nap? Két hét? Két hónap? Két év? Ki tudja! És a veremből jajveszékélést, kinszenvedést hallok...Te állsz ott... Mögötte láng és füst...És eltakar mindent....
- Nagyasszony A fene vigyen el! Menj a konyhába, kérj valamit! Holnap időre itt legyél! *(Lehanyatlik.)* Belehalok a vartyogásába!

- Ángyi *(sebtiben pakol, s a titkosajtón el)*
- Várnagy *(belép, várakozással az ágyhoz lopózik)* Asszonyom!...
Nagyasszonyom!
- Nagyasszony *(rebben)*
- Várnagy Egy pap van itt...Pfü, de бүdös!
- Nagyasszony Egy? S az apát?...Fecskendezz!
- Várnagy *(ciroknyalábbal egy vödörből illatos vízzel fecskendezi a szobát)* Ez jött. Nem tudom...
- Nagyasszony *(felöltözik s a kerevetre dől)* Gyenge vagyok...S neked?...Kutyabajod?
- Várnagy Bár az életem adhatnám érted!
- Nagyasszony Drága lenne az nekem!...Hízelnő! Az egész világ egy díszlet csupán!...Na, küldd be a csuhást!
- Várnagy *(kitárja az ajtót Páter előtt)* Atya! A Nagyasszony vár.
- Páter *(belép)* Dicsértessék, Nagyasszonyom...
- Nagyasszony Hát te ki vagy?
- Páter Az apátúr nagybeteg, asszonyom. Engem kért meg, hogy gyóntatni...
- Nagyasszony Meg az utolsó kenetet, ugye! Ministránst nem hoztál?...Egyúttal!...Tudja az apát mi kell nekem! És ő?
- Páter Megáldozott.
- Nagyasszony No, persze-persze...Ő se különb!
- Páter Mindnyájan Isten kezében...
- Nagyasszony Vagyunk!...Tudom! Ismerem a dogmát. Eleget szajkózta nekem...Aztán hallod-e, te papocska! Elég nagy a te iszákod?
- Páter Mire az, leányom?
- Nagyasszony Úgy-úgy, leányom!...Hát kegyelemből – hoztál-e eleget?...Mert arra aztán lesz szükség elég!

- Páter Spera in Deo! Mert a bűn zsoldja a halál, az Isten kegyelmi ajándéka pedig az örök élet!
- Nagyasszony Kezdjük el, mielőtt kifogy belőlem a szusz!
- Páter Sicut erat in principio, et nunc et semper: et in secula seculorum, Amen.
- Nagyasszony Gyónom a mindenható Istennek... De régen gyóntam én, Uramisten!

Függöny!

II. Felvonás

1. kép

- Szín *a diósgyőri pálosrend szerzetesi cellája. Árkádos bejárat, nehéz mahagónifa-ajtók, fehér fal, egyszerű díszítésű ébenfaágy, mellette szekreter, pohárszék és imazsámoly, felette nagy feszület. Középen kecskelábas asztal, könyvekkel. Apátúr az ágyban fekszik, arcán fertelmes kelések, dudorok; bénultan tűri a sorsát.*
- Emericus Atyám, úgy látom, a cserfa makkjának pora valóban beszárítja a fekélyt... Ha innál ebből a gyantateából... Csökkenti a gyulladást...
- Apátúr Hagyj el, testvérem ragadós bajomban Jób módján veszni!... Nem venném lelkemre halálodat... Megnyugszom Istenem akaratában... Ahol büntetés van, ott bűnnek is lennie kell...
- Emericus Mindnyájan az Úr kezében vagyunk, atyám! Ha úgy tetszik néki, magához vesz. De én még nem vagyok kész az üdvösségre. *(Itatja)*
- Apátúr *(miután ivott a teából)* Hidd el, testvérem, boldoggá tesz a szenvedés, mert tudom, a meg-megújuló fájdalom egy-egy lépéssel közelebb visz a halálhoz.
- Emericus Jusson eszedbe Pál apostol levele a rómabeliekhez: „Hogyha meghaltunk Krisztusban, hisszük, hogy élünk is vele.”
- Apátúr „Mert nem vagytok törvény alatt, hanem kegyelem alatt...” *(halk kopogás)*
- Emericus *(az ajtóhoz megy, kinéz rajta)* Atyám, Gáspár testvér jött meg a várból.
- Apátúr *(könnyebbülten)* Jöjjön csak!
- Páter Dicsértessék, Atyám! Hogy érzed magad?

- Apátúr Vagyok még, fiam. Mi hír a Nagyasszonyról? Ő hol tart az ő kálváriáján?
- Apátúr Gyónni akart.
- Páter Ó, hát olyan nagybeteg?...Az lehet, ha évekig való győzködésem után sem hajlott a bűnbánatra...
- Páter Most se bánta, csak megvallotta bűneit.
- Emericus Én kimegyek...Csak beszélgessek!
- Páter Köszönöm, testvérem...Ámbár...
- Apátúr Menj csak, Emericus testvér, már könnyebben vagyok!
- Páter Atyám, tüzes pokolban vergődik a lelkem. Nagy bünt követtem el, úgy érzem. Az indulat szentségtörésbe vitt.
- Apátúr Tisztulj meg, fiam!
- Páter Atyám, én nem oldoztam fel a Nagyasszonyt, így vétettem a gyónás szentsége ellen.
- Apátúr Mi vitt erre a szentségtörésre, testvérem?
- Páter Az indulatom, atyám. De hát hogyan oldozzam fel a bűnöst, ha nem bánja a bűnét? Ő meg olyan élvezettel idézte fel ifjúkori és élte bűneit, hogy az merő bűnbeesés volt.
- Apátúr Meg ne szegd a titoktartás kötelmét, testvérem!
- Páter Olyan vagyok, mint a főzött hólyag: majd szétfeszít a bűnös titok, s úgy érzem, megfojt a reverenda! S nem tudom, mikor leszek Istennek tetszőbb: ha kimondom, s ezzel gátat vetek vagy ha elhallgatom, s ezzel gerjesztem a bűn fertőzését...
- Apátúr Tudom fiam, tudom... Viselem is a keresztjét.
- Páter Bocsáss meg, atyám!... Nem tudtam, hogy te is... Éppen te!?...

- Apátúr Bizony, fiam, bűnösök vagyunk e földi világban! Ki okkal, ki céllal bűnözik. Magam is áldozata vagyok e buja asszonyszemélynek. S ez nekem is a legfőbb dilemmám! Mert én isteni küldetést teljesítettem vele; hogy visszanyerjem a rend birtokait, melyeket ő az urával – Isten nyugtassa meg haló poraiban! – elrabolt tőlünk. Elmémmel az Isten törvényét, de testemmel a bűn törvényét szolgáltam... El is értem a szent célt... *(Vánkosa alól pergament húz elő.)* A rend visszanyerte szőlőbirtokait, a tapolcai kolostort... A szentléleki kolostort szétdúlták, azt már nem lehet megmenteni. A cél szent ugyan, de az eszköz bűnös volt. Hiszem: a cél megszenteli az eszközt! A tisztítótűzben majd megtisztulok földi bűneimtől, s az Úr megbocsátja majd gyarló vétkeimet...
- Páter Borzalom! Ezt nem is sejtettem volna, atyám! Te és az az asszony! Kárhozat!
- Apátúr Én lelkipásztorra voltam ennek a bűnös asszonynak, s örült a lelkem, ha elpogányult lelkét naponta az Úrhoz vezethetem... Hogy rászoktattam az imádságra... Hogy visszavezethettem az Úrhoz...
- Páter De bűnös úton!
- Apátúr A bűn sosem az ördög képében kísért bennünket. Engem is a szenvedő képében kísértett... Betege volt a buja vágynak... S ő szenvedett a testemért... Mint a vízbefúló, úgy áhította a segítséget... És bennem feltámadt a rég elfojtott férfihiúság: hízelgéseire érzékelttem, hogy húsból-vérből vagyok. Előbb megdöbbsentem, aztán megsajnáltam, végül büszkévé, gögössé tett a felismerés, hogy a barátság alatt még látszik a férfiasságom. És ahol feltámad a hiúság, ott az ördög már kacag a diadalán... És – mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa! – életemben először éreztem, hogy ember vagyok, és hatalmas kéjvágy forgószele kapott el, s a pokol tüze édeni mámorba hevítette a vérem...

- Páter Atyám, te most is... Vétkezel!
- Apátúr Fiam, a földi életünk bűnökkel van kikövezve. S szenvedni miatta – maga az üdvözülés. E szenvedésben ismertem fel, hogy milyen szép dolog az engedelmesség: a magunk megadása egy Felsőbb Hatalomnak. A lélek nemes meghajlása a Legfőbb Jó előtt! És csodálatos érzés a megtisztulás! Ezt csak az tudja, aki a bűnből, mint tengerből merül fel. Felülemelkedni a test vágyain-kínjain, s csak lélek lenni, érezni, hogy Isten lelke lakozik benned – ahogy Pál apostol érezhette, mikor Saulból megtért...
- Páter De ez az asszony maga az ördög! Ártott sok embernek, nekünk, a rendnek...
- Apátúr Már megvallotta bűneit, nem?
- Páter Megvallotta, de nem megbánta! Gyónásából hiányzott az alázat! Újraélte, újra élvezte elmúlt bűneit!
- Apátúr Legyen bennünk több kegyelem, mint bűnbánat öbenne, s meglásd, a bűnbánat is elkövetkezik. Mi nem büntetünk, de mindent elkövetünk, hogy Istenhez vezessük a lelkeket. Mi csak kalauzai, s nem bírái vagyunk a bűnös lelkeknek. Istené az ítélet joga. Lásd, milyen türelmes az Úr: az utolsó ítéletig tűri bűneinket. Addig tart a kegyelme!
- Páter Micsoda lehetőség a Gonosz kezében! S nincs módunk kiragadni azt!
- Apátúr Ki ellene támad a hatalmasságnak, fiam, Isten rendelésének támad ellene... Mi nem harcra, de kegyelemre születtünk. Az ima a mi fegyverünk. Nemde, Pál mondja azt is, hogy „csatoljátok derekatokra az igazság övét, öltsetek magatokra a megigazulás páncélját, fogjátok a hit pajzsát, vegyétek fel az üdvösség sisakját és ragadjátok meg a lélek kardját...

- Páter Metafora, metafora, metafora! Mellyel a gyilkos éppúgy élhet, mint az áldozat! Csupa feltétel, csupa metafora – ez a mi dogmatikánk, közben a tények megkínóznak, agyonütnek...
- Apátúr Miért a földi életet bánod? Örülj, hogy megszabadulsz e kínok kertjétől, s minél előbb az Úr színe elé kerülsz...
- Páter És ha tévednek a példázatok?
- Apátúr Istenben tévedni, testvérem, lehetetlenség! S te bizony, az eretnység bűnébe estél. Vezekelned kell, vagy kilépned a rendből, mert benned, fiam a földi kétely már kikezdte az isteni hitet...
- Emericus *(belép)* Atyám, hogy érzed magad?
- Apátúr Látjátok, testvéreim az Ige mily erőt ad a haldoklónak! El is feledtette velem, hogy várom a Kaszást. Pedig előbb még ugyancsak vánszorgott bennem az élet!
- Emericus Merthogy volna egy esdeklő látogatód...
- Apátúr Ki szorul rá egy elhalóra?
- Emericus A miskolci bíró fia, Iszkora Dániel.
- Apátúr Ó, a szegény! Hát hallgassuk meg! Maradjatok mellettem, hátha szükség leszen rátok... Jöjjön!
- Emericus *(ajtót tár Dániel elé)* Tessék, fiam!
- Dániel *(belép)* Dícsértessék!
- Apátúr Mindörökké, fiam!
- Dániel Bocsáss meg, atyám, hallom, nagybeteg vagy. De apám mondta, hogy nagy bajomban csak forduljak hozzád bizalommal. Te helyette is atyám leszel...
- Apátúr Való, hogy atyád buzgó patrónusunk volt a protestáns miskolci magisztrátusban! Balassa úr erőszakoskodásai ellen sokszor kelt a védelmükre... De hát a várúr volt a főispán, elakadtak benne a segítő kezek...

- Dániel Atyám, egy hadnagy élén hajdúk törtek a portánkra: anyám és húgom elhurcolták, házunkra csóvát vetettek...
- Apátúr *(felkelne)* Uramisten! Mért tette ezt?
- Emericus Az Istenéért, atyám! Nyugodj meg!
- Apátúr *(Páterhez)* Jól mondtad, Gáspár: fertőz a bűn. *(Dánielhez)* És te?
- Dániel Az Avason voltam, a pincénkben... Bort fejtettem. Csak látom aztán, hogy a városban füstöl három porta. Jobban odafigyelek, hát látom, a miénk az egyik. A másik kettő a Literáti Balázs meg Vincze Mátyás uraimé.
- Apátúr Tudom, ők mentek Pozsonyba a királyhoz.
- Dániel Panaszra mentek, a magistrátus képviselőjében.
- Apátúr Hát ezért!
- Páter Lám, Pál mondta azt is, hogy „Nem annyira a vér és test ellen kell küzdenünk, hanem a fejedelmek és a hatalmasságok, e sötét világ kormányzói ellen.”
- Apátúr Így is igaz az Írás...
- Páter Meg úgy is!
- Apátúr És mi hogy segíthetnénk, fiam?
- Dániel Gondoltuk mi polgárok, sokan, hogy tán te, atyám tudnál hatni a Nagyasszonyra, merthogy gyóntatója vagy... De lehet-e ennyi büntől feloldani... Azok családját is elhurcolták... Tűsznak, mondják, amíg a küldöttek ki nem váltják őket... Ha megtérnek!
- Apátúr *(felkel, az imazsámolyhoz vánszorog.)*
- Emericus Atyám, vigyázz magadra, meghűlsz! *(Betakarja)*
- Apátúr *(letérdel)* Abban az órában, amikor a Vértanúk Királya az utolsó vacsorán életét feláldozta, majd a keresztfán értünk odaadta, adjunk hálát neki és mondjuk:

- Mind *(miután letérdeltek)* Téged imádunk, Urunk!
- Apátúr Magasztalunk Téged, Urunk, mert Te, Üdvözítőnk minden vértanúság forrása és példaképe a végsőkig szeretted minket.
- Mind Áldunk Téged, Urunk!
- Apátúr Mert minden megtérő bűnöst meghívtál az élet jutalmára.
- Mind Dicsérünk, Téged, Urunk!
- Apátúr Mert véredet, az új és örök szövetség vérét, amelyet a bűnök bocsánataért ontottál átadtad egyházadnak, hogy áldozatként bemutassa.
- Mind Téged ünneplünk, Urunk!
- Emericus *(Páterrel támogatva az ágyhoz segítik)* Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto!
- Apátúr Sicut erat in principio et nunc et semper et in secula seculorum, Amen! *(Lehanyatlík.)*
- Emericus Ígyál, atyám! *(Megitatja.)*
- Páter Atyám, engedd meg, hogy vezekeljek bűneimért!
- Apátúr Hogyan, fiam?
- Páter Visszamegyek a Nagyasszonyhoz.
- Apátúr S feloldozod.
- Páter Meggyőzőm őt a bűnbocsánatra.
- Apátúr A lehetetlenre vállalkozol, fiam!
- Páter Vezekelnem kell bűneimért. Add áldásodat, atyám!
- Apátúr *(keresztet vet rá)* Isten áldása kísérjen!
- Dániel Atyám, ha a Nagyasszony nem hajlik, a város fellázad. Nehéz tartani az indulatot. A népharag meg rettetetes.

Apátúr Reménykedjünk! Most hagyjatok, nagyon gyenge vagyok... Emericus testvér, a vánkosomat... Aludni akarok...

Páter *(Dánielhez)* Most gyertünk. Majd kint beszélgetünk...
(Mindketten el.)

Emericus *(megigazítja Apátúr vánkosát, teával itatja)*

Függöny!

2. kép

Szín *Nagyasszony hálósobája. Nagyasszony Ángyi szokásos kúrája után, prémes köntösben az asztalnál ül, mellette áll Deák.*

Ángyi Ugye, megkönnyültél, lelkem-asszonykám!

Nagyasszony *(némán sürgeti)*

Ángyi Megyek már, megyek, no! *(Összeszedelődzködik.)* Jó, hogy van ez a boszorkány, úgye, jó?... Mit is tennél nélkülem, te szegény!

Nagyasszony Ne siránkozz itt nekem, vén bagoly! A konyhámon élsz, mit akarsz még? Örülj, hogy törvényre nem adlak, vén szipirtyó!

Ángyi Jól van, jól! A hála nem fog megölni, azt már látom... Megyek, megyek! No, dicsértessék a Jézus! *(A titkosajtón el.)*

Nagyasszony *(levelet olvas)* Meghoytad hát a királyi pátenst. Nézzük csak! *(Olvassa.)* Jól van... Ez kell nekem! Majd az orruk alá dörgölöm!

Deák Halálosan kifáradtam, Nagyasszony! Három napja nem is pihentem. Egy nap oda, egy nap vissza, s egy napba telt a császárhoz jutnom.

Nagyasszony De fogadott, nem?

- Deák Meg kell adni, nagy becsben vagy nála! A nevedre megnyíltak az ajtók. Hiszem, a miskolci magiszterek nem jártak ilyen gyorsan... Nagyasszony, a Tamburt ígérted...
- Nagyasszony Jól van!... Megfürdesz, alszol egyet, s éjfelen itt vagy... Mintha megjött volna az életkedvem... Hozzád is...
- Deák De Nagyasszony!...
- Nagyasszony Egy szót se!... Tambur...
- Deák Itt leszek, itt... Megígérem!
- Hajdú *(bejövet összeütközik Deákkal)* Ejnye!
- Deák Nocsak! *(Nagyasszonyhoz)* A pótlásom? S milyen fiatal! *(El)*
- Nagyasszony *(Hajdúhoz)* Mi van, fiú? *(Megtapogatja)* Jó!...
- Hajdú Nagyasszonyom, egy pap kér bebocsátást.
- Nagyasszony Micsoda pap?... Csak nem...
- Hajdú A kolostorból... Azt mondja, a gyóntatód...
- Nagyasszony No, mert jókedvem van, jöhet! *(Megcsípi az arcát)* Te!
- Hajdú *(feljajdul)* Hú, ez fáj!... Igenis! *(El)*
- Páter *(belép)* Asszonyom...
- Nagyasszony Nocsak, te pap, hát visszatértél? Már poroszlókat akartam küldeni érted, hogy befogjanak engedetlenségedért. Pimaszságodért! Hogy mertél engem itthagyni... bűneimmel terhelten? Neked kötelesség a feloldozás!
- Páter Igazad van, asszonyom, vétettem e gyónás szentsége ellen. Ezért vezekelnem kell.
- Nagyasszony Halálom óráján egyedül hagytál bűneim poklában! Egy pap nem tehet ilyet! Egy kegyelemre szorult szenvedő lelket magára hagyni olyan bűn, mitől

kárhozatra jut a gyarló ember is, nem Isten felkent szolgája!

Páter Asszonyom, bocsáss meg, de te élvezted a bűneidet, nem oldozhattalak fel. A bünbánat helyett kétszeres bűnbe estél. Újraélted bozóki gyermekkorodat, amikor bátyáiddal paráználkodtál...

Nagyasszony Na és!

Páter Hogy összeverekedtek, párbajoztak érted, s mikor ők egymást véresre verték, te mindkettőt megajándékoztad szerelmeddel...

Nagyasszony Na és?

Páter Uraddal feldúlattad a bozóki kolostort, szétverted a rendet, kardélre hányattad az ellenállókat s a vagyonukat elkoboztad.

Nagyasszony Így volt!

Páter Hogy átálltatok Zápolya hitére, majd őt is elárultátok, hogy megtartsátok Diósgyőrt!

Nagyasszony Na és? Ez a politika! Mind így csinálják!

Páter Szétvertétek tapolcai apátságunkat, leromboltátok a szentléleki kolostort, s elkerítettétek a diósgyőri szőlleinket, pedig a rendünk királyi jussa volt!

Nagyasszony Nem az Írás mondja, hogy Minden lélek engedelmeskedjen a hatalomnak, mert a hatalom Istentől való? S ki ellene támad a hatalomnak, az Isten rendelésének támad ellene? Kinek hatalma, annak joga is van, s az engedelmisség – kötelesség? Nem így tanítjátok?

Páter De a világi hatalom fölött regnál az Úr, s jaj nektek, ha perbe szálltok vele?

Nagyasszony A hatalom Istentől való. Ő ültette belénk az uralkodás mámorát, a hatalom mohóságát is. Minek adott volna hatalmat, ha az örömét meg vonja tőlünk?

- Páter Bűnös szenvedélyed hűtlenségre, házasságtörésre hajtott már szegény urad, Balassa úr életében is.
- Nagyasszony No hallod? Húsz évvel volt öregebb. Ő kérte, hogy leljem örömem másban is. Isten minek ültetne belénk vágyat, ha megtiltja azt betölteni? Házasságtörés! Még jót is tettem az urammal, hogy nem követeltem tőle a hitvesi jussom, s nem sértettem a férfiúi hiúságát! Halála után meg ki tiltotta volna, hogy birtokoljam is, ami a hatalmamban van?
- Páter Merő gőg minden szavad! Szemernyi bűnbánat sincs benned!
- Nagyasszony Hogy jobban ájuldozz, újat mondok: most árultam be sógoruramat, Balassa Jánost, s megvallom, édes érzés a bosszú, mert csak viszonzottam az ő árulását!
- Páter Qui nescit dissimulare, nescit regnare...
- Nagyasszony Úgy, ahogy mondd, papocska! Aki nem tud képmutatóskodni, az nem tud uralkodni. Az uralkodáshoz, a hatalomhoz nélkülözhetetlen az alguna disimulacion. Ezt Machiavelli is az Írásból tanulta!
- Páter Nagyasszonyom! Te bujakórral fertőzted meg, bűnre csábítottad szegény apáthurunkat is. Ikerhalált haltok mindketten!
- Nagyasszony Ő megsegített, én megsegítettem. Ennyi az egész! Örömmel áldoztunk egymásnak. És most vezeklünk bűneiért. Bűneinkért! Mért lenne az?
- Páter Akkor mért kell neked a gyónás szentsége?
- Nagyasszony Mert meg kell osztanom valakivel bűneim fekete palástját... Lám, máris könnyebben érzem magam!
- Páter Az apátúr...
- Nagyasszony Ő már büntársam lett, nem nyújt vigasztalást! Valaki ártatlant kell társammá tennem, akit szent fogadalom kötelez a titoktartásra.

- Páter Apage Satanas!
- Nagyasszony Balga ember! Ha az én köpönyegem elutasítod, mások aranyozott bűnpalástját kell magadra vened! Mért volnék én bűnösebb a szentéletű Habsburg Máriánál?
- Páter *(keresztet vet)* Kirie eleison!
- Nagyasszony Hiába hordta amuletként a Cselébe fulladt király szívét, s a végrendeletében még volt képe meghagyni, hogy halála után darabolják azt szét és osszák szét a szegények között! Ugyan pap! Ki hiszi el ezt a nagy büdös tisztességet? Hiszen még a szerencsétlen király életében fűvel-fával ágyaskodott! Persze, a megboldogult se volt különb!...Mit adja hát Mária a szentet? Rebesgetik, hogy a királyban késszúrásokat találtak, úgy került a Cselébe. És a „szent királyné” irányította a merényletet, hogy a magyar trónt megtisztítsa a Jagelló-vértől a Habsburgok javára? Na?
- Páter Uram irgalmazz!
- Nagyasszony Meaculpázz csak! Álszent vagy te is! Mít szólsz ahhoz, hogy Ausztriában, az egyház felszentelt védőbástyájában 36 férfiklastromában 182 szerzetes mellett 135 nőt és 223 gyermeket számoltak össze? Tanítványok ugye, meg háziasszonyok?!
- Páter Sed libera nos a malo!
- Nagyasszony Imádkozz csak! A szent pápádat, III. Gyulát se tudod imáiddal tisztára mosni! Hát ki ítélheti meg az én bűneimet? E bűnös világban népszokás a vétkezés! Mért csodálkoznék az alattvalók bűnein, ha „a királyok mosolyától csak csak két arasznyi a távolság a tőrig”, s aki nem tud képmutatóskodni, az nem is tud uralkodni se!...Bámulsz, ugye? Ha te Pállal, én Mechiavellivel takaródzom! Minden hatalom megírja a maga bibliáját!
- Páter Igaz, asszonyom, hogy te befogtad a három magiszter családját?

- Nagyasszony És ha igaz! Nem azok az igazak Isten előtt, akik hallgatják a törvényt, hanem akik betöltik azt! Ezt is Pál mondja neked!
- Páter Úgy forogtad az Írást, mint a subát, hogy téged melegítsen a szőre. Mit ártottak neked az ártatlanok? Begyűjtötted őket, mint a barmokat, portáikat feldúlattad...
- Nagyasszony Ahogy feldúlták ők is a rendet az uradalomban, amit Istentől felkent királyok hagytak nekünk. Ez nem bűn? Nem Isten ellen való véték? Lázadásról, rebellióról egyetlen szó nincs a Szentírásban! Ami pedig a túszoikat illeti: majd kiváltják a tanácsurak, ha hazatérnek – ha van még bennük szemernyi becsület!
- Páter Asszonyom, te az egész világgal perbe szálltál...
- Nagyasszony Dehogy! Ha bűnös vagyok, abban vétkeztem, hogy együtt hajózom az árral. Hogy éppen nem szállok szembe vele. Hogy felismertem, az élet egy bűnfolyam, s csak az együgyűek ártatlanok...
- Páter Én, asszonyom azért jöttem vissza hozzád, hogy meggyőződéselem ellenére feloldozalak bűneid terhe alól. De most sem tehetek mást: megtagadom tőled a szentséget!
- Nagyasszony Te pápista pap, nem kell a penitenciád! Én igaz hittel feltártam bűnömet. Jól tudom, ha bünbánatot színlelek, üdvözítenél. Egész egyházotok a képmutatás székháza! Én úgy állok majd Isten elé, hogy megvallom: „Uram, bűnös életet éltem, mert úgy éltem, ahogy a szent emberek: uralkodtam és bujálkodtam; mert nem volt erőm a Te törvényed, a természet törvénye ellen cselekedni. Ha Jóisten vagy, teremts egy tisztább világot, amelyben nem kísértik az embert a vágyak, a lehetőségek a jóságnál is édesebb bűnre.”
- Páter Ez eretnekség! Nem is hallgatlak! Légy átkozott!

- Nagyasszony *(csenget a hajdúknak)* Köszönöm neked, hogy átvettél a terheimből. Jó volt kiadni, ami rejtve volt bennem. Megkönnyebbültem, megigazultam általa. De bűnöm titkos hálója már el nem bocsát: a titkom foglya vagy!
- Páter Felkészültem a vezeklésre. Úgy veszem magamra ítéletedet, mint Jób a leprát: Jézus büntetéseként. És élvezet lesz a szenvedés, mert megtisztít engem bűneidtől, melyekkel általad besározottam.
- Hajdúk *(ketten fegyveresen belépnek)* Nagyasszony!
- Nagyasszony Vigyétek a kazamatába! Hadd szenvedje tisztára magát!
- Páter Imádkozom érted, te bűnös asszony! Isten legyen teveled!
- Nagyasszony Ámen!

Függöny!

3. kép

- Szín: *diósgyőri vár fogadóterme. Hátul, középen ajtó, a körfolyósóra szolgál. fölötte a Balassa-Fáncsy címer. A szemközti és a két oldalsó falat vaddisznó- és szarvastrófeák, drága keleti szőnyegek díszítik. Jobbra és balra ajtók, a szomszédos termekbe vezetnek: a bal oldali épp Nagyasszony hálójába. E bal oldali ajtótól balra, a sarokban diszes kerevet, jegesmedvebőrrel letakarva, az ajtótól jobbra, a szín előterében magas támlájú (trón-)szék emelvényen, jelezvén Naagyasszony ceszaromániás hajlamait, távolabb előtte nehéz, szögletes tárgyalóasztal. Amikor a függöny felmegy, Iszkora, Literáti és Vincze magiszterek várakoznak tanácstalanul.*

- Vincze Mit takar ez a maszka?
- Iszkora Vigyázzunk, hátha kihallgat!

- Literáti Lehet az bujakór is, amilyen híre járja...
- Vincze *(leül)*
- Iszkora Ne üljön le, Vincze uram, tán még zokon veszi...
Kígyó ez, urammimék, gonosz kígyó! Közénk dobja a
viszály almáját, miként Érisz Péleusz és Thétisz
lakodalmán. Itt hagyott bennünket, hogy marjuk
egymást: Melyikünk legyen a túsz befogott családunk
ellenében?
- Literáti Miként Tell Vilmost, öncsonkító próbára tesz
bennünket!...
- Vincze Bizony mondom, nem ember – asszonybőrbe bújt
ördög ez a perszóna! Amondó volnék; együtt vállaltuk
a küldetést, együtt viseljük a megpróbáltatást is!
- Iszkora Lelkemre nem venném, bátyámuram, hogy miattam
sínylődjenek e gonosz asszony börtönében. No, meg
hiszem, ^a királyi pátenz láttára megcondorlik e gőgös
lélek!
- Literáti Úgy ám, hászen még szóba se merült velünk!
- Iszkora Szóhoz se jutottam, csak közölte az ultimátumát. Pedig
ha meglátja majd a királyi pecsétet, tudom visszakozik
majd!
- Vincze Jámbor hitű öcsém, én nem hiszek már az
oltáriszentségben sem!
- Literáti Urambátyám!
- Iszkora Magiszter uram!
- Vincze Aki a törvények ellen már ennyire megészkedett, mint
ez itt, hát annak a királyi parancs is falra hányt
borsó...
- Iszkora Ha már erre kényszerítettünk, magiszter uraimék,
nyugodjanak meg ajánlatomban: magam vállalom a
tortúrát, csakhogy kelmetek és családunk

megszabaduljanak. Én hiszem, már az is békülésére utal, hogy egyikünk elfogadásával megeleégszik... Alighanem tud is már a királyi pátenstről! Megszabadulok én is, nyugodjanak! Holnap már áldomást iszunk a szabadulásunkra, meglátják, uramék!

- Literáti Nem lesz tán bátorsága szembeszállni a királyi akarattal!...
- Vincze Ha ugyan szent neki a királyi pecsét! Én tamáskodom...
- Iszkora Bízatom bennem, s a királyi tekintélyben, uraimék. Menjetek haza békével, megyek én is hamarosan...
- Literáti Ha nem térnél meg. főbíró uram, a népet nem lesz nehéz cselekvésre bírni!...
- Iszkora Csak menjetek, és bízatom bennem! A családomat meg... Dániel fiamat nyugtassátok meg!
- Vincze Isten adja neked Szent János nyelvét, hogy angyalok szóljanak belőled! (El)
- Literáti Ne feledd, főbíró uram, hazavárunk! (El)
- Iszkora *(magában, felkészül, a királyi pergament a köpenye alá rejti.)* Meglátjuk, Nagyasszony!
- Nagyasszony *(balról jön, álarcban, Deák kíséretében, fájdalmán uralkodva a székre ereszkedik)* Na, bíró, te maradtál?
- Iszkora Én vagyok a város főbírója, asszonyom.
- Nagyasszony Tudtam, hogy maradsz!... Így van rendjén.
- Iszkora Megtisztelő, asszonyom, hogy az én szerény személyem megér neked annyi szabadulót. Reményilem, nem csatlákozol... Meg kell adni, család, janicsár módi ez!
- Nagyasszony Királyi csel, és kegyelmes is. Ne mondjátok, hogy kegyetlen vagyok: Láttathatod, mily népszerű és szerette vezére vagy városodnak. S te is mutathatod,

- hogy szereted néped, a családodat. Bizony, boldog ember, kinek örökösei lehetnek!
- Iszkora Asszonyom, hogy álcában fogasz, hihetem-e, hogy nem álság a szavad?
- Nagyasszony Ne félj, az álca női hiúság csupán. Bocsáss meg, hogy nem vágtam magam parádéba; gondoltam szívesebb a neglizsé...
- Iszkora Tudom, neked egy polgár nem ember... De megeshet, hogy királyi szóval él...
- Nagyasszony Mégis csak bátor ember vagy, te, bíró! Egymagad itt a „tigrisveremben”! Egy Dániel a Dárius barlangjában!
- Iszkora Nem vagy te, asszonyom király, nincs oly nagy hatalmad! Vannak téled nagyobb hatalmasságok is, akik parancsohatnak neked...
- Nagyasszony Szóval, te felmentél a királyhoz panaszkodni – ellenem!?
- Iszkora Miskolc városa küldött, s mi, három magiszterek mentünk, hogy tisztünk megkövetelte.
- Nagyasszony Úgy! Na, és hogy van a mi gyilkos felségünk?
- Iszkora Hm! Gyilkosnak nevezed a jótevődet. Engem akarsz felségsértésbe vinni, vagy csak magad vagy bátor a hálátlanságra?
- Nagyasszony Én tehetem, mert nekem adósom a császár. Azon túl: ha elmondod, letagadom. S ugyan, csak nem gondolod, hogy hinnének neked velem szemben...
- Iszkora Persze-persze! Ezt nem kétlem!
- Nagyasszony És hát az ávinci gyilkosságot nehéz feledni. Mi meg, az urammal – szegény, nyugodjon! – hitesei voltunk György barátunk. No, de hát... Minden hatalom kezdete és vége a gyilkosság. Szóval: elsírtad városod paanaszát a császárnak!... Hogy sínylődtek az erőszakom alatt, szegények... Aztán megérte, bíró?...

- Én meg feldúltam itt a portátokat. A családokat idehurcoltattam a karcerba.
- Iszkora És bennünket, három apákat összeveszítél: válasszuk ki a legbűnösebbet. Janicsár módi, asszonyom!
- Nagyasszony Teszik ezt királyok, sőt pápai inkvizíció is. S lám, így gondoltam: kiadtak társaid, mint Dózsát parasztjai!
- Iszkora Megtévedtél! Magam szántam magam pellengérré.
- Nagyasszony Keresztény vagy, bíró?
- Iszkora Luteránus.
- Nagyasszony Akkor hát tudod az Irást: „Ki ellen^{re} támad a hatalmasságoknak, az Isten rendelésének támad ellene.” Tudod-e, hogy a hatalom Istentől való, s azt megtagadni istentelen cselekedet?
- Iszkora Tehát családom sanyargatása, jószágaim feldúlása Isten nevében történt...
- Nagyasszony Te mondod, és nagyon helyesen.
- Iszkora Asszonyom, a királyi felség pátensét hoztam neked. Hiszem, hogy városom szabadulását hozza majd...
- Nagyasszony A császártól netán?
- Iszkora Hozzá nem értünk el. A fiától hoztuk, Pozsonyból. Kegyes volt ránk áldozni perceit. Itt a pátense. Neked szól, asszonyom. *(átnyújtja a pergament)*
- Nagyasszony Fogjad, Benedek! Olvasd!
- Deák *(átveszi, olvassa)* Mi, Maximilián...
- Nagyasszony Hagyd a sallangokat!
- Deák ... meghagyjuk és megparancsoljuk kedves hívünk, Balassa Zsigmond özvegyének, nemes donnai és bozóki Fánacsy Borbálának, hogy nemes Miskolc város polgárait királyi privilégiumaikban csorbítani ne merészelje, őket szabadságukban és jogaik

gyakorlásában gátolni ne igyekezzen. Anno Domini 1563. októbris 17. napján.

- Nagyasszony Úgy! Szép parancsolat a császár – fiától.
- Iszkora Hét éve immár: a magyar királytól. S tudom, asszonyom, te alázatos híve vagy az udvarnak.
- Nagyasszony Jól mondod, bíró, az udvarnak. De melyiknek? A kiirályinak vagy a császárinak? Mert én meg magától a császártól kaptam parancslevelet. Ez meg neked szól, Miskolc főbírájának. Olvasd, Deák! *(átnyújtja az írást.)*
- Deák *(olvasná)*
- Nagyasszony Csak a lényegét! Itt! *(mutatja)*
- Deák "...miután özvegy Balassa Zsigmondné, donnai és bozói Fánscy Borbála előttünk igazolta büntelenségét Miskolc mezőváros polgáraival szemben, s neki minden követelését törvényesnek és jogosnak ítéljük, azért megparancsoljuk Miskolc mezőváros polgárainak, hogy Őt mint földesurukat továbbra is megbecsüljék, neki mindenben hűségesen szolgáljanak és engedelmeskedjenek. Anno Domini 1563. októbris 18. napján Ferdinánd."
- Nagyasszony Nos, bíró? Ámulsz, ugye?
- Iszkora Nem értem! Apa s fia...
- Nagyasszony Ellenfelek. Megesett már az máskor is. II. Endre és fia, IV. Béla és fia között is. A testvérektől meg ne is beszéljünk!
- Iszkora Minden áldozatunk hiába volt! Sorsunk az urak kezében...
- Nagyasszony Egy üveggolyó!
- Iszkora Nagyasszonyom, mi mindketten elvesztünk. Én: mert a lázadót nem tűri meg a hatalom, te, mert félhatsz a bosszútól... Mert a népben már betelt a pohár...

- Nagyasszony Az alattvalók hálátlanok, ingatagok és színlelők, tudom. A veszélytől visszarettennek, harácsolásra hajlamosak. Ha adakozó vagy velük, a lábad elé vetik magukat. Életüket és vérüket kínálják, de mihelyt szorult helyzetbe kerülsz, fellázadnak ellened... Amely uralkodó csak szavukra épített, tönkrement.
- Iszkora Lám, mindketten buzgón forgattuk a firenzei kancellistát!... Csakhogy én engedelmességni, szolgálni is tanultam Machiavellitől, míg te, asszonyom csak uralkodni. Pedig az olasz könyvében legalább annyi az intelem, mint a biztatás...
- Nagyasszony Való igaz, bíró. Csakhogy engem már nem ér el a bosszú, létezni pedig már csak uradalomban tudok...
- Iszkora *(megdöbben)* Uristen, egy haldoklónak leszek az áldozata! Egy haldokló örültnek!
- Nagyasszony Hogy lenne örült, aki ésszel tud uralkodni?
- Iszkora De örült, aki elveszti a mértéket! Asszonyom, ne kísértsd a nép haragját! Ha nem térek vissza, értem jönnek! De tömeggel, s az pusztulásba visz!
- Nagyasszony *(fulladozik)* Ha a hatalom... félni kezd... az anarchia... *(csenget)* Nem engedhetem!...
- Deák *(hozzákap)* Asszonyom!... Nagyasszonyom!...
- Hajdúk *(fegyveresen berontanak)*
- Nagyasszony Vigyétek el! A pap mellé! *(Erőt vesz magán.)* Vigyétek el!
- Iszkora Légy átkozott, te ördögi asszony! *(elviszik)*
- Deák *(kikiált az ajtón)* Ángyi! Ángyi! Hamar!
- Nagyasszony *(hörögve lehanyatlik)*

Függöny!

4. kép

Szín: *újból a diósgyőri vár udvara, mint az I. felvonásban, csakhogy a szín most kétosztatú: az épület alatti kazamatát, annak egyik cellájába látunk. Fent az udvar most néptelen, a hordóglédák és dongarakások eltűntek, csupán a várkaput őrző hajdúk silbakolnak az őrállásban, s egy-két cseléd, szolga megy át a színen, jeléül annak, hogy azért van élet a várban. Lent a cellában – mely ablaktalan és sötét, csupán egy szellőzőnyíláson esik némi fény a helyiségbe –, Páter térdel egy hokedlira könyökölve, kezében rózsafüzérét morzsolgatva imádkozik.*

Páter Irgalmas Istenem! Te Szent Pál vértanúdnak megadtad a kegyelmet, hogy Krisztusért életét adja. Terjeszd ki gyengeségemre isteni segítségedet, hogy amint szented érted nem vonakodott meghalni, úgy én az ő hitvallásától megerősödve képes legyek érted élni, szenvedni vagy meghalni. A mi Urunk, Jézus Krisztus, a te Fiad által, aki veled él és uralkodik a Szentlélekkel egységben, mindörökkön örökké, Amen!

Foglár *(jön, bekíséri Iszkarát)* Idehozom, főbíró uram, legalább nem veszkődik egyedül. Ámbátor, nekem úgy parancsolták, hogy kegyelmedet még mélyebbre csukjam a páternél, hogy a patkányokkal éljen egy tálból... De én könnyíték a sorsán: legyen társasága, jóember!... Mert tudom én, hej, de nagyon is tudom, hogy a legbürtönebb börtön a magányosság... Legtöbben ebbe pusztulnak bele: cincognak a patkányokkal, énekelnek nekik, s a szegény állatok mintha szívük volna, két lábra állnak, félrevetik a kis büdös fejüket, aztán úgy hallgatják a szerencsétlent... Hát! Még az állatban is több emberség van, mint az urakban... Nekem eliheti!... Jó lélek ez a Gáspár atya, jó társasága léssen kegyelmednek!... Csak nem tart soká a szenvedésük, Isten segítse meg magukat!

- Iszkora Köszönöm, jóember!
- Foglár Csépán Lajos az én becsületes nevem, Laja bátyó, ahogy azok a szerencsétlenek neveznek, akiket ide vet a sorsuk... Bizony mondom, még ez az oktondi állat is emberibb némely embernél... (*Eljátszik a vállán futkosó patkánnyal.*)... Igaz-e, te kisaranyos!? Hogy ez milyen okos egy lélek! S hogy tud ez ragaszkodni az emberhez!... No, csak aztán el ne feledkezzenek a Laja bátyóról, hogy olyan jó szívvel voltam magukhoz! Mert a tisztemmel játszom, tudják-e, nem gyerekjáték az ilyesmi! Mert a várnagy is, jaj, de nagy vadállat az, Jézusom! Menten rám is csukná a karcert, ha megtudná, hogy én a foglyokkal... hogy izé... így lepaktálok itten! Az egy martalóc a nagyasszony, a Bora szolgálatjában! Mintha bizony ő lenne a várúr boldogult főispán urunk helyiben... Vagy ki tudja, nem-e!...Micsoda krudélis ember ez, hallják-e! Szegény Balassa báró, micsoda jámbor egy lélek volt az! Csak ez a Bora, ez úzte-zargatta folyton istentelen pusztításokra!...Az, az kergette mindig bajba szegényt!...
- Iszkora (*gyanakodva*) Aztán, mi dolog, hogy így kiönti nekünk a szívét? (*Páterhez*) Megbocsásson, atyám, nem akartam zavarni buzgóságában...
- Páter Főbíró uram! Hát kegyelmed is idejutott?
- Iszkora Ez a jóember... A Laja bátyó irgalmas volt...
- Foglár Hogy miért – azt kérdi, főbíró uram? Nehogy valami utolsó cemendének nézzenek! Nem akarom én a kárukat... Nem hallották? Miskolc felől egy tömeg jön! Azt mondják itt az emberek, súgják-búgják... Krisztusom, mire megy ez?! Csak aztán oszti; el ne feledjék, hogy micsoda könyörületes voltam én! Hat családom van, uraimék! Hat pula! Hát csak azért!
- Páter Nyugodj meg, testvérem, nem felejtjük!

- Iszkora Bár oda jutnánk, hogy módunk lenne megháláni! De hát ki tudja ennek a halódó örült asszonynak kiszámítani a szándékait! Ez az uralomba örül bele! Az uralkodó megfojtja benne az embert!
- Páter Rettenes, ha egy asszony uralkodni kezd! Kettős elnyomása a férfinépek: a test és a vagyon hatalma köti leginkább gúzsba az embert!
- Iszkora Ha lefognák, tudom, vérét venné a magisztrátus, oly igen megtelt a pohár!
- Páter A hatalom ellen lázadni Isten ellen való bűn. Csak lenne élükön egy ész, ki mértéket parancsol nekik...Mert a császár aztán nemigen védi meg őket!
- Iszkora Volt részem benne! Emiatt jutottam ide!
- Páter Tudom, fiaura mondta el az apátúrnak, hogy panaszra mentek.
- Iszkora Úgy, hát odament? A fiam?
- Páter Hogy családjukat befogták, odajött segélyt próbálni. Azért is mentem a Nagyasszonyhoz; tán enyhülésre bírhatnám... De nem! Megátalkodott zsarnok! Tán a betegsége teszi oly tűrni nem akaróvá...
- Iszkora Én nem tudtam, hogy a császár ellensége a királynak...
- Páter Jobbadán a király a császárnak. Mert mindig úgy van: a fiak megelégelik az apák szokásmódját.
- Iszkora Istenem, micsoda öröm volt bennünk, minő elégtétel volt nekünk a kezünkben lévő királyi parancslevél! Úgy hoztam, mint egy ereklyét, mely megszabadít a gonosztól. S én balga, úgy is álltam ez asszony elé, mint egy Augustus, aki megnyerte az actiumi csatát. Mint egy Szent György, aki leszúrta a sárkányt! És mi lett? Ő előhúzta a császár pátensét, s az én ereklyém dibdáb csecsebecse lett a kezemben... Tudhattam volna: az Isten is király: „nem segít soha felkent királyok ellen”!

- Páter Káromlod őt, uram, pedig végtelen igazsága nem mérhető a mi véges jogérzetünkkel! Ha bűn van, hidd el, büntetésnek is kell lennie, különben felborulna a világ isteni harmóniája!
- Iszkora Sajnos, innen, a Föld felől nézve fordítva tetszik a szokás: csak büntetés van, s a bűnt sokszor kitaláljuk hozzá. Az a baj, atyám, hogy az Írás igazságai csak az isteni örökkévalóságban találkoznak az Élet igazságaival. E két párhuzamos között élünk, mint hidak, és sokszor, úgy tűnik, a két párhuzamos ellentétes irányú folyó, s a hidat elsodorják az ellenkező áradatok... Ez az én tragédiám: a városom védelmében a hatalom lázadója lettem.
- Páter Mi, Isten szolgálói sem magunkért, hanem embertársainkért, felebarátainkért élünk. Életünk szolgálata, sőt: áldozat, ha kell. Békülj meg te is, testvérem a sorsoddal: vedd büntetésül, amit tengernyi bűnünk után a Mindentudó Bíró rótt ki rád. Te, főbíró uram, tudom, protestáns vagy, de nem hitetlen. Istenben bízni, nem kételkedni kell!
- Iszkora Csakhogy nekem családom van, atyám! Városnyi népem, akiknek a földi életét, s nem a halálát, még inkább nem: a túlvilági életét kell jobbitanom!...
- Páter Hátha most épp úgy akarja az Úr, hogy haláloddal válthatod meg néped jobb létét! Szánd el magad az áldozatra, mint én is, s meglásd, megnyugszol! Lásd, most nékem is vezeklenem kell súlyos bűnömért...
- Iszkora Néked? Milyen bűne lehet egy szentéletű papnak?
- Páter Szent pecsét őrzi a számat, ezért nem szólhatok róla! De mindnyájan bűnösök vagyunk a Földön, e bűnök kertjében, s egész életünk vezeklése nem elég megtisztítani magunkat fertőzéseitől. De boldog vagyok szenvedésemben is, mint a rab, ki gyönyörködve vési cellája falára fogyó büntetése tűnő napjait. Ha tengernyi is a bűnöd, legyen végtelen a te

hited az Úrban, s megüdvözülsz általa! *(Ezalatt kint lárma, puskaropogás hallatszik. A várudvar megelevenedik: hat-nyolc hajdú – muskétás – áll a kapu elé, sikongató asszonycselédek futnak egyik ajtóból a másikba.)*

Foglár *(hátrálva jön)* Uramisten, Szentatyám, itt vannak! Jól megmondtam, ugye, meg? Körülvették a várat! Özönlik a nép! Olajat öntöttek a vizesárokba, s felgyújtották! Kifüstölnek minket! Azt mondják, az ispánt elfogták, nyakára a kötelet, s úgy a kocsi után kötötték, oszt többen ráálltak a lábára, a lovakat meg meghajtották...Az ispánnak vége! Jaj, de borzasztó! Tudják, épp Bábonya hajtatott volna, hogy segítséget kérjen...

Páter Hát a hajdúk?

Foglár Azok jobbágyfiúk, az első kiáltásra eldobják a fegyvert... Az én fiam is az egyik. Mondom neki: meg ne emeld a kezed egyre is! Mit te gondolsz? Nem az urak lábakapcája vagy te! Hát nem?... Hogy ez a vár! Nem erőd ez, csak egy üdülőpalota! Ágyút se adtak ide, merthogy minek az! Ide pihenni meg vadászni jártak a királyi népek, nem hadakozni...Az öröket meg hát robotában szedik a környékről...Ez a vén boszorkány!... Hát kellett ennek eddig feszíteni a húrt? Most aztán tessék! Itt van!... Mentheti ő is az életit! Ha tudja! Szaladok látni, mi lesz! *(elrohan, közben fent Várnagy és 2 hajdú hordágyon mentik Nagyasszonyt.)*

Várnagy *(lopva benyitja az ajtót, nyomában a két hajdú hordszéken hozza Nagyasszonyt, utánuk Deák.)*

Foglár Gáspár atya! Itt van még?

Iszkora Még?

Páter Itt vagytok!...Várnagy uram!... A Nagyasszony!

- Várnagy Ez volt a kérése, atyám... Tán az utolsó... Hogy hozzuk eléd... Utolsó kenetre... Neki, szegénynek már úgyis kampec!... Ő megszabadult már... De mi?... Hova? Merre? (*kint – fent – nagy robajjal betörik a várkaput.*) Betörték a várkaput!
- Foglár (*Deákhhoz*) Az apád, ifiúr...Hallottad, ugye?
- Deák Rémes! Apám!...Hová bújjak?
- Páter (*felfedi Nagyasszony arcát, visszaborzad*)
- Iszkora Fertelmes! Milyen csúnya!...Ezt álcázta hát! Pestis? Himlő vagy...
- Páter Bujakór!... A bűn büntetése!
- Várnagy (*reszketve*) Irgalmas Istenem! Add meg nekem a kegyelmet, hogy halálom előtt bűneimből megtérjek és szentséges kegyelmedben részesüljek!... (*Rettegve hallgatózik kifelé*)
- Deák Szent József, haldoklók pártfogója, könyörögj érettem!
- Páter Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam aeternam, Amen.
- Nagyasszony (*föleszmél*) Atyám, bocsáss meg nekem! Uralkodó nem lehet engedékeny!... Uralkodnom kellett... magamon is!... Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa!
- Páter Nyugodj meg, testvérem, Isten kegyelme végtelen... Urunk, Istenünk, irgalmadba ajánljuk e hívő lelkét. Engedd, hogy a világból eltávozva égi országodba jusson. Bűneit, melyeket emberi gyarlóságból elkövetett, irgalmasan íteld meg. Jóságod vegye be őt az örök boldogságba, Amen.
- Dániel (*fent*) Hol a börtön?...Hol vannak a foglyok?
- Literáti Amíg nem késő, öcsém! Erre le!
- Foglár Erre, ifiúr! Erre!
- Dániel Apám! Édesapám!

Várnagy	Az Istenért! Főbíró uram! Segítsenek!
Deák	Áldozat vagyok! Áldozat vagyok! Mentsenek meg!
Páter	Főbíró uram! Kegyelmed még mindent megtehet! Csillapítsa le őket! Legyen esze az ösztönöknek!
Útszóra	<i>(kirohan)</i> Itt vagyok, fiam! Itt vagyok! Kiszabadultam! <i>(Fent hangos üdvrivalgás: „Itt a bírónk! Éljen a bíró! Él a bíró! Éljen! Éljen!”)</i>
Várnagy	Tán megmenkültünk! Eltereli őket!
Deák	Az Isten áldja meg! Megmenekültünk! <i>(A várfalakon lánggal égnek a gerendák.)</i>
Literáti	<i>(Vinczéhez)</i> Márton! Ti nézzétek az emeleten!
Vincze	Utánam, emberek! A Nagyasszonyhoz!
Böjte	A boszorkányhoz! <i>(Többen tűzcsóvával követik.)</i>
Balajti	A sátán menyasszonyához!
Ángyi	Máglyát alá! Égessük meg! Égessük meg!
Vincze	<i>(kijön az egyik teremből)</i> Itt nincs senki! Megszökött!
Czikó	Megszöktették! Hol a várnagy?
Csabay	A népnyzó várnagy! A fára vele!
Foglár	Itt vannak mind! A kazamában! Mind itt vannak! Gyertek utánam!
Iszóra	Emberek! Felebarátaim! Miskolci polgárok! Ismertek jól, főbírótok vagytok!
Csabay	Az vagy! Hallgassuk!
Czikó	Csendet, Emberek, csendet!
Iszóra	Tudjátok meg: Miksa királyunk parancslevele mit se ér! A császár ellenparancsban adta, hogy engedelmeskedni tartozunk a Nagyasszonynak.
Ángyi	A tűzre vele!

Böjte	Sátánfajzat!
Iszkora	A lázadásunk jogos, de hiábavaló! A császár bosszúja rettenetes lesz. Többet veszünk, mint nyerünk, testvéreim! Ha a főkapitány ránk uszítja a seregét, Miskolcnak nem marad pora se!
Balajti	Nekimegyünk! Nekimegyünk!
Csabay	Hagyjuk beszélni! A főbírókat!
Czikó	Halljuk! Halljuk!
Böjte	Beszéljen tovább!
Iszkora	Testvéreim! A zsarnok asszony már nem él! Kiszenvedett!
Ángyi	Tűzre vele! A tűzre vele! Boszorkány!
Böjte	Úgy kell neki!
Czikó	Hálistennek!
Csabay	Irmagja nincs, az uradalom a kincstárra száll. Az ifjú király meg patrónusunk lesz, az apjával szemben is. A menlevele még itt van velünk. Minek vennék magunkra haragjukat?
Csabay	Úgy van!
Balajti	Igaza van! Éljen a bírónk!
Páter	<i>(jön, utána Deák és Várnagy hozzák Nagyasszony holttestét.)</i>
Iszkora	Nekünk már nem árthatnak... <i>(leveszi süvegét.)</i> Bocsássunk meg a halottnak...
Deák	<i>(hogyan meglátja apja felakasztott tetemét, megtántorodik, de uralkodik magán)</i>
Böjte	Máglyára vele! Égessük meg a boszorkányt!
Ángyi	A tűz égesse meg! <i>(felfedi a holtat, leköpi)</i> Pfi!
Páter	Ne gyalázd meg! Ő már Isten ítélőszéke előtt áll!

- Czikó S a szenvedésünk?
- Csabay A joggalanságot ki torolja meg? Ki ad nekünk elégtételt, hogy ezek itt *(Várnagyra mutat)* a sárba tiporták jogainkat, meggyalázták emberségünket, tiporták jószágainkat?...
- Várnagy *(Deákhoz)* Ordítsunk velük, tán megmenekülünk! Vagy lógni akarsz, mint szegény apád?
- Deák A pestis betege volt! Az vitte el! A döghalál!
- Csabay A döghalál! Azért rejtőzködött hát!
- Böjte Akkor meg tűzre véle!
- Páter Ne!
- Iszkora *(visszahúzza)*
- Ángyi Mondom én! Én csak tudom! Én kúrálgattam! Persze, hogy az volt! Pestises! A tűzre véle! *(Többben „Döghalál! Pestis!” kiáltásokkal hanyatthomlok rohannak kifelé.)*
- Iszkora *(Páterhez)* Tán jobb is így! Az orvosok is elrendelték volna az égetését: a döghalált égetni kell. S a lázadás tán jobb képet kap.
- Páter De bujakór volt! *(A kolostor felől lélekharang szól.)* Ím, az ikerhalál! Apáturunk is bevégezte már! Adj Uram, örök nyugodalmat nekik!
- Iszkora És az örök világosság fényeskedjék nekik!
- Várnagy *(Deákkal közben a máglyára helyezték Nagyasszony hordágyát, melyet egyhamar körülölelnek a lángok.)*
- Páter *(énekel)* Ments meg engem Uram...
- Mind *(énekelnek, s egymás után letérdelnek, közben a holttest felül.)*
- Deák Uramjézus! Feltámadt!

- Ángyi Jajaj, Nagyasszonyom! Uram irgalmazz! Uram irgalmazz! Feltámadt! Most mi lesz velünk, Uramjézus!? *(Jajveszékelve menekül, többen borzadozva utána, csak Páter, Iszkora, Várnagy és Deák maradnak a színen.)*
- Iszkora Lám, a félelem jobb szónok volt nálam! Eloszlatta a lázadást.
- Várnagy Balga nép! A tűzön minden test felhorgad...
- Páter Az Úr akarta így! Legyen meg az ő akarata! Vagy az apáturunk mívelt csodát! Szent lelke megváltotta bűneit! Miatyánk, ki vagy a mennyekben...
- Várnagy Isten bocsásson meg bűnös lelkeinknek!
- Deák Szegény apám! Bűnös hatalmat szolgáltunk!
- Páter Amen!

Függöny!

A NAP VÉGE

ÖZVEGY DÉRYNÉ

színmű 2 felvonásban

SZEMÉLYEK

Róza (Déryné, Széppataki Róza)

Zsani (Kilényiné, Széppataki Johanna)

Történik Miskolcon, 1868-ban

I. felvonás

Szín

A színen üvegezett tolóajtó osztja ketté a teret; jelezvén Róza és Zsani alkókos, egymásba nyíló szobáját. A tolóajtó egyúttal – mindkét oldal felé – tükör, kis asztalkával a piperéknek, előtte kis forgószékkal, hogy alkalmas legyen a toaletthez. Ugyanakkor ez a fal – alkalom szerint – térválasztó; a nézőtér felé előre-hátratulva a mozgástér bővítésére-szűkítésére is alkalmas.

A két szobater a nézők felé nyitott. A háteret elválasztó színfal két ablakán át virágos kertre látni.

A Zsani szobájában – a tükörrel szemközt széles divány, az ablak alatt komód, a szoba bal sarkában almárium (a tükör mögött), középen biedermeier asztal két székkal. Az almárium és a tükör előtt – szemben a divánnyal – széles fotel. A divány fölött aranyozott ráámában dús bajuszú, pipás, jovialis külsejű férfi – Kilényi Dávid – festett portréja. A Róza szobájában hátul a falnál – az ablak alatt – széles divány, mely állandó fekvésre van megvetve; jelezvén, hogy Róza beteges, és gyakran lefekszik. Felette a falon feszület és képek özöne. Itt általában a szoba falát festmények és dagerotipiák borítják. A divány mellett – a bal sarokban – hatalmas barokk sifon,

előtte, a nézőtér felé rokokó szekreter. A szoba közepén kerek barokk ebédlőasztal székekkel. Az asztal előtt – a nézőtér felé – magas ruhaállvány (próbababa), balra, mögötte prémmel letakart hintaszék.

Róza tolószékben az öltözőasztal előtt ül, s a tükörben vizsgálhatja magát. A tükör mellett a falon hegedűje lóg. Az asztalon és székeken most nagy rendetlenségben ruhák, jelmezek halmaza, kosarak, dobozok, táskák, – egy színpadi előkészület rendezetlen jelei.

Amikor a függöny felmegy, Róza a tükörbe néz, gyötrött arcát masszírozza.

Kint tavaszidő, késő délután.

Róza

Na, híres Déryné, hát mivé lettünk itten?... „Kis filemile”, „kis flóta”, „kis csalogány”, hát hogy vagyunk máma?... Ezek a hajdan volt szemölcsök lám, most randa bibircsókok a képeden... Ezeket lekenjük... *(Kencézi magát.)* Hogy ne is látsszanak... És ez a kelleténél hosszabb száj... Ebből is lefestünk kicsit... És a hajdan volt, kecses termet?... Hahaha!... Nahiszen!... Domború lett, ami homorú volt, anno dacumal!... Hol vannak a parádés-loknis hajfürtjeid?... Hahaha!... Kopaszodsz, Rózám, mint a vedlő róka!... No, nincs már gondod a vörös hajaddal! Nem kencézed topolya-pomádéval meg makasszár-olajjal... Hahaha!” Déryné szagja!” – Mert egyszínű már a hajad, menthetetlenül!... Fehér – már ami van még belőle. Alóla meg kirózsállik a fejed, mint a baba popsija... *(Egyre jobban belemélyül a tükörképébe, most egész közelben szemléli magát.)* Aztán, te vén karvaly, hol van a híres felső f-es szopránhangod?... A lovagjaidból verbúválódott udvartartásod az elbűvölő bájcsevegésed? És a tapsok orkánja: Uramjézus!...Az

ujjongó szerenádos publikum!... *(Feláll, karját kitarva felkiáltja)* „Dérynét halljuk!...Halljuk Dérynét!” *(Leakasztja a hegedűt, kipengeti, s énekelgetné a Cserebogár, sárga cserebogár... kezdetű dalt, de belecsuklik.)* Ah, nem megy!...Varjú lett a kis pacstirtából... *(Visszaül a tükör elé, újra a tükörképének)* No, bizony, „kicsi Rózsika”, „Rozika”, „Rózsácska”, „Dérics-ke”, itt vagyunk özvegyen és betegen a testvérünk kegyelemkenyerén Miskolcon, a Nagy-Hunyad utcában a Radnótfáy évi 120 forintos segélyével!...Százhusz forint!...Régen a havi gázsim volt ennyi!...Egressy Gabi ötszázat kap!... A taknyos Schodelné, a kis Klein Rozi egy hónapra kap ennyit!... *(Hátradől a széken, szomorúan sóhajtva)* Hja, bizony, az öreget már elverik a táltól, mert annak már kihullottak a sárkányfogai, nem tud harapni-marni! Déryné ifiasszony gazdáné lett, annak is özvegy! Tyúkokat kotlat, pipiripí, kacságot tömget, tas-tas-tas, libákat duggat, pati-pati meg pulykát vartyogtat, rud-rud-rud... Már azt is csak szeretné, szegény, mióta (már tizedik éve!) a férje is kidőlt mellőle, s a „naccsága” itt nyúglódik a hintaszékben felpuffadt altestével, halálrakészen... Na, és van neki két kitartó udvarlója szegénynek: a vízkór meg a szívbaj... Ez a két rajongó lovag, akik... Hohó, meg ez a kedves golyva!... Akik már kitartanak mellette a sírig. Hűségesebbek irántam, mint szegény Déry volt életében, aki pedig húsz évi hűtlenség után is kész volt engem visszafogadni... *(Kacéran elmosolyodik, aztán folytatja arca kencézését.)*

Zsani

(valamivel előbb csendesen bejött, s maga szobájában tesz-vesz, csak Róza sóhajtozására figyel fel, s epével vegyes sajnálattal szól) Mi az égnek keseregsz itt, Róza?... Hisz lám, felderült borús élted alkonya; megkaptad a színháztól az utolsó kenetet...Az Úr kegye köszöntött rád, mint Máriára az angyali üdvözet!...Most végre, utoljára megmutathatod, hogy

ki volt, és még ki is az a Déryné, akiért hajdan egy nemzet tapsolta véresre a tenyerét. *(Az asztalról kiviszi az ebédétől maradt szennyes edényeket a konyhába.)*

Róza *(a haját borzolja, vizsgálgatja)* Úristen, kétszáz év az a húsz év!...No, de nézzük csak azt a rollét!... *(Felveszi a széken heverő szerepkönyvet)* Borzasztó lenne most belesülni!... Éppen most, utoljára! *(Magolni kezdi a szerepet.)*

Zsani *(bejön, Márka, az öreg szolgáló szerepét játszva)* „Na, naccsága, kimostam aztat a dézsát... Megent csak úgy hatta feredő után, merő piszkosan!... Ótán a szennyest se győzöm mosni... Minek a naccságának, hászen ki tud menni, ha akar?!”

Róza *(a szövegbe feledkezve, de felháborodva hápog)* Mit?... Hogy?

Zsani „Persze, a nemakarásnak nyögés a végi, ugyi! Én meg csak csutakoljak a naccsága után, mint egy gerófnének, ugyi!”

Róza *(most felveti a fejét a könyvből, ingerülten)* Most Márka vagy, vagy magad? Akkor tudd meg, Márka, hogy túl zsíros volt a tarkedlid... Ég a gyomrom tőle!... Brr!... Adj egy kis karbonátot!

Zsani *(miközben kiszolgálja, a Márka hangján)* „Hja, nem kellett vón annyit falnyi belülle!... Meg olyan melegen!” *(A saját hangjára vált.)* Neked főztem vizes pürét... Kímélőset, de te falánk vagy... Neked derogál a diétás étel...

Róza *(miközben ivott, a szóda után)* Jaj, lelkem-aranyos Marikuskám, már meghaltam volna nélküled!... Te vagy az én igazi testvérem! Mert még az se törődik velem ennyit, mint te!... Pedig két havi bérrel is jövünk neked...

Zsani *(Márka nyelvén)* „Hárommal.”

- Róza Micsoda?
- Zsani *(mint fent)* „Mondom, három havi béremmel teccenek jönni. Ha már éppen arról vóna szó!... Megaztánis: ne legyék a maccsága olyan háládatlan... Tudom én, hogyis tudom, mit meg nem tesz a Zsani naccsága magáért! Véghetetlenül jó szíve van annak, hogy áldja meg az Isten!... Meg türelme is!...”
- Róza *(játészva)* No, azért megjárja... Ő például undorodik kivinni alólam a serblit...
- Zsani *(kettős éllel)* „Mert még van benne gusztus, lelkem!”
- Róza Hallod-e, Zsani!... Ne keverd nekem a Márka-szerepet a magad panaszával!... Értem én a célzásokat, nagyon jól... Mondd meg magad, ha terhedre vagyok!
- Zsani Te kezdted!... Mi az, hogy nem törődök veled!
- Róza Azt a Márkának mondtam...
- Zsani Rólam, a hátam mögött?
- Róza De hiszen szemben állsz velem... Vagy neked a hátsód a mellsőd?... De hogy is van csak? Három hónappal tartoznánk?
- Zsani *(újra a Márka hangján)* „Ó, mit tesz ez a három havi bér, ugye!... Hatvan forintocska, na! Olyan csak, mint a kutya vacsorája: hun van, hun nincs... De hiszen szolgállok én hitelbe is, potyán a ténsasszonyoknak, mert én aztat a színészetet igen nagyon szeretem! Ahogy ide teccik adnyi aztat e két bilétet, akivel beengednek az onokámmal a színházba... Jaj, de is örülünk mink annak, naccsága! *(Élvezetre vált.)* Hogy az én onokám!... Micsoda egy komédiás az, Szentatyám!... Ha csak látná is a naccsága, ahogy kigúvad a szemi nekije a színpadra ne, merthogy úgy bámuli a színészeket... Odahaza aztán meg eljátszogatja nekem mind, amiket ott látott... Hát!... Ótán olyanokat nevetünk együtt, de olyanokat, hogy richtig kiújul bele

a köszvényem... Ahogy oszt szok a lelke tapsonyi ha tetszik nekije a mutatvány, amit olyan fájtatosan összeszednek azok a csepűragók... Már megbocsásson a naccsága, ha megsértettem!...”

Róza Zsani, te olyan jól adod a Márkát, hogy kedvem lenne veled felmosatni a padlót...

Zsani *(miközben rendet rakott Róza szobájában: az asztalról elrakta a fölös ruhákat, kiválasztva az apácaruhát meg a főkötőt; felállítva a vasalódeszkát, rákésztve a fekete apácaruhát, már a saját hangján szól)* Nono, csak hátrább az agarakkal, művésznő! Nem győzők már csutakolni utánad. Magad is kitakaríthatnád a magadét! *(Kimegy a konyhába vasalóért.)*

Róza *(utánakiált)* De hát nem bírok, nem érted meg? *(Hogy Zsani kiment, magának)* Nem érti meg! Püffed a lábam, a golyvától meg rögtön fulladok... *(Közben Zsani visszajött a vasalóval.)* Hallottad az orvost, nem?... Eltiltott minden fizikai munkától, megerőltetéstől... Beteg vagyok, Zsani, értsd meg!... És ez a gázos vasalód is! *(Köhécsel)*

Zsani *(kiteríti a vasalódeszkán az apácaruhát.)* És ez a zárda is!... Úgy küldte ezt az apácaruhát is – vasalatlan!...Mintha a kutya szájából húzták volna ki!... Persze, a két tiszteletjegy dukál a főnökasszonynak!... Tessék! *(Szagolja)* Pfü!... Merő naftalin!

Róza Pedig egész éjjel állt benne a levendula. Mégis? *(Ő is szagolja)* Borzalom!

Zsani Locsolhatom rá a rózsavizet. *(Locsolja.)*

Róza Hiába, no!... Ajándéklónak ne nézd a fogát. Még örülünk, hogy respektáltak ennyire...Az özvegy Déryné!...Nem a művésznőt!...Hol van az már!... Hej, régen magunk varrtuk a jelmezt is!... De most már!...

Dárius pénze kéne hozzá... Meg erre az egy fellépésre?

Zsani *(epésen)* Nagy dolog!...Most aztán majd affektálhatsz kedvedre... *(Róza észleli, „veszi a lapot”, de csak a szemével reagál és túrtörteti magát, s nyel egyet. Zsani lágyít a hangján, másra vált.)* Nem hogy a színházban öltöztetnéd magad... Ott a személyzet kiszolgálhatna. Mit meg nem tennének az „édes Dérynéért”! Az igazgató úr keresztanyjáért! Pláne!

Déryné *(túlteszi magát a támadáson, mintha nem hallotta volna)* Jaj, hagyd el! Nem akarom, hogy kihordják a bajomat, hogy „Jaj, ez a Déryné már mivé lett!... A nyakával meg a lábával hogy tönkrevan!”... Lássanak csak úgy, teljes színpadi díszben...Mint fejedelemasszonyt!... Mint királynét!...

Zsani *(gúnyval)* A színpad királynőjét!

Róza Mint régen – rendszeren!...Emlékszel?

Zsani *(miközben vasal)* Méghogy!... Lám, a szerep most hogy feldobott!... Mintha megint a régi volnál!... Kutyabajod, ha tapsot kaphatsz... Hiába, no!... Hiúság vására az élet!... Játszod te a betegséged is... Hászén hálás szerep, nem mondom, csakhogy nem jár érte taps... Tudhatnád, én se vagyok már a régi... A Márka is csak kétszer jön hetente... Így is hitelbe... Nem győzzük pénzzel...

Róza No, azért... Én is kapok segélyt...

Zsani Ne nevetess, mert fáj az oldalam! Egy páholyszékre ha elég a segélyed!... Az udvart is nekem kell, mert a művésznő szereti az ablaka alatt a virágokat; a rezedát, a szekfűt meg a muskátlit...

Róza Azért a Balajtiné is segít...

- Zsani Az aztán igaz!... Belátogat néha, hogy ellenőrizze; nem tettük-e még tönkre a házat... Meg hogy figyelmeztessen a lakbérre...
- Róza Felajánlotta most is, hogy segít öltöztetni...
- Zsani Varrtál neki eleget... A vén divatmajomnak!
- Róza *(felnevet)* Hagyd el szegényt!... Az ilyen sznobokkal kezdődik a műkedvelés! Mi lenne velünk, művészekkel, ha nem lennének sznobok? Ők a vidéki kultúra mecénásai. Ők a „nagyérdemű közönség”, aki becsben tart, ajnároz, kultivál bennünket... Ez a Balajtiné is inkább dicsekvésből, mint rászorultságból tart a házában minket...
- Zsani Nono!... Téged, lehet, de én kemény forintokat fizetek a bérletért. Veled lehet, hogy eldicsekszik (most különösen!), hogy „Nálam lakik a híres Déryné!”, de tőlem bevasalja a lakbért, keményen. Engem már csak „Kilényiné lelkem”, meg „Kilényiné asszony” vagy ha elmaradok a lakbérrel, mint most is, csak per „asszonyság”-nak titulál. Ohne zsenir!
- Róza Jól mondd!... Mostanában engem is csak „Déryné lelkem”, sőt, legutóbb csak per „Szomszédasszony”-nak szólított... A csetres bölléréje!... Bizisten, olyan pacalszaga van, hogy előnt a csömör, ha látom!... De most majd!...Figyeld csak meg; milyen lesz előadás után!
- Zsani Az! Ezután megint „naccsád” meg „naccsága” leszünk!... Kivált, ha ingyen zsöllyében feszíthet, puccolhat az utcanép előtt, hogy ő a művészné bizalmas barátnéja, mit ne mondjak, egyenesen kuzinja neki... *(Elkészült a vasalással, az apácaruhát a próbababára húzza, s a fehér főkötőt veszi a kezébe.)*
- Róza A főkötőre vigyázz!... Jól kikeményítetted?
- Zsani Nem látod?... Ezt vizesen kell vasalni, s olyan lesz, mint a papondekli...

- Róza Jó forró vassal...
- Zsani Bízd csak rám! (*Sokáig szellőzteti a vasalót.*)
- Róza Jaj, Zsani! (*Köhécsel*) Ezt a vasalót kint is szellőztethetnéd...
- Zsani Ne nyafogj annyit, nem a tüdőddel van bajod! Kibírod ezt a kis széngázt...
- Róza Nem vagy... Sosem vagy tekintettel a gyengeségeimre...
- Zsani Gyengeségeid!... A te gyengeségeid csak képzelgések!... Ha a színpadra jó vagy, itthon is elkelnél valamire, magad is lendíthetnél legalább valamit... Ráadásul még a lelked is nekem kell pátyolgatnom, mert a „nagy művésznő” nem tud belenyugodni a sorsába, hogy (*kényesen utánozva*) „elmúlt felette az idő, hogy nem ünnepli már a nemzet!” Valóságos színházat játszom itt, hogy elővarázsoljam neked a dicsőséges múlt időt...
- Róza Legalább igazolhatod magad...
- Zsani No, megköszönöm!... Épp teelőttem!... Mi hasznom belőle?... Megdicsérsz egyszer-kétszer, sőt, meglepődsz, hogy „Te Zsani, hogy te milyen tehetséges vagy!” Sag schon! Mintha zöldfülű lennék!
- Róza Az is voltál... Emlékszel Rimaszombatra? Vagy Újhelyben volt?... Már Kilényivel?
- Zsani (*szemrehányóan*) Az élet álom-ban... Ezt, látod, te se tudod elfelejteni! (*Hangot vált, emlékezik.*) Hogy belesültem, Úristen!...
- Róza Azért vigyázz, a főköttő nem álom!... Emlékszem, egy idegen név az istennek se jutott eszedbe... Melyik volt? Emlékszel?
- Zsani Bellona... Hát lehet azt elfelejteni?

- Róza Emlékszem, én Rozaurát adtam, s a te szöveged úgy szólt, hogy „Ne félj, kedves nagybátyám...”
- Zsani *(darálja)* „...veled megyek a harcba, s oldalad mellett Bellonaként fogok harcolni...” Háromszor-négyszer belekezdtem, s a végén se boldogultam vele...
- Róza Elhagytad volna... Vagy mondtál volna mást. Kellett azért csapat-papot otthagyni és hazarohanni! *(Felnevet)* Csak sokára leltek meg a dunyha alatt...Még ki sem telt a szereped, a partnered is ott állt, mint a Bálám számara, nagy csend, a közönség pisszeg, aztán nagy röhøj, a kellékes leereszti a függönyt... Micsoda botrány volt!... Kilényít alig bírtam megvigasztalni...
- Zsani *(apprehendálva)* De a soros szeretőd hamar befogta a száját... Egy zacskó pénzzel!... Ki is volt az?
- Róza *(fitymálón)* Szeretöm!... Valami újheli nagyparaszt, aki murit csapott a tiszteletemre. Akkor még adtak a tiszteletemre. Hajaj!
- Zsani *(elkészült a főköttövel, a próbababára rakja azt)* Beugorhattál volna... *(Epésen)* Hiszen te olyan zseniális voltál mindenben...
- Róza *(mint akit megbántottak)* Ne beszélj!... Egy Déryné – abban a szerepben?!... No, fésüld ki a hajam!... Alig van már... Elég már csak simítani...
- Zsani Főköttő alá?... Minek az?... Elég lekötni... *(Fésüli Rózát.)* Látod, ezért féltem aztán a színpadtól... Mert nem akartam a „nagy” Déryné kisöccse lenni...” A kis Déryné!”
- Róza *(rejtett sértődöttséggel)* Miért éppen Déryné?... Lettél volna önmagad: Széppataki, vagy akár Schenbach Johanna leányasszony.
- Zsani Hát én nem akartam a te árnyékod lenni!... Meg az a kudarc is... Úgy szégyelltem, hogy valahányszor a színpadra gondoltam, mindig eszembe jutott Újhely, s

ettől olyan, de olyan görcs állt belém, hogy se szólni, se mozdulni nem tudtam tőle...Inkább lettem öltöztető meg pénztáros...

Róza *(élcélődvé)* De aztán mégis felmerészkedtél a színpadra... Nem is kis szerepekben!

Zsani Ja, mert Kilényi „felfedezett”...

Róza Feleségében a színésznőt!... Hát persze! Így szokott az lenni... A férj a legjobb mecénás... Kivált, ha igazgató... *(Hogy Zsani fésüli.)* Juj, te kínoz!

Zsani Akarom is! *(Még jobban meghúzza Róza haját.)* Még hogy mecénás!... No, te se panaszkodhatsz! Volt elég, aki a hónap alá nyúlt.

Róza Hö!... De mit álltam én ki, amíg a színpadra kerültem!

Zsani Emlékszem, anya meggyújtotta kezed között a pamutot, hogy ne ábrándozzál...

Róza Murányiné meg hátba döngetett, mert a kötéskor görbe volt a tartásom... A pöszítésről meg úgy szoktatott le, hogy golyót tett a nyelvem alá...Emlékszel? Napokig sebes volt a nyelvem: nem tudtam enni, beszélni se tőle.

Zsani A Pacha úr meg úgy tanított hegedülni, hogy kiverte rajtad a taktust...

Róza Az!... Csupa kék-zöld volt tőle a vállam sokáig... De az első szerepemben már magam varrtam a ruhámat...

Zsani *(összebékélve, felvidultak az emlékezésben)* Emlékszem, térdig érő, zöld atlaszlevelekkel kirakott tunika volt... *(Visszadöbben a valóságra.)* De mindezt annyiszor elmondtad már!...

Róza *(sértődötten)* Persze, mert én egy öreg, vén szenilis bolond vagyok, aki már csak az emlékeinek él, azokat darálja folyton, mint egy örökmozgó kacsacsőr!...

- Zsani *(nevetve)* Nem én mondtam!... Telibe találtad magadat!
- Róza *(feláll, átül a hordszékbe)* Na, hagyd a hajam, mert nyűvöd, mintha kender volna!... Nézzük azt a cipőt!... A legszívesebben mamuszt vennék erre a dagadt lábaimra...
- Zsani *(cipőt vesz elő, s próbálja)* Ezt a cüghost felpróbáljuk... Még a Kilényié volt *(keresztet vet)* szegény...
- Róza Most a cipőt sajnálok vagy az *(ironikusan keresztet vet)* uradat?
- Zsani A lábad tartsd, ne a szavakat hasogasd!
- Róza *(tartja a lábát, kifelé mondja)* Nem felelt a büdös! *(Zsaninak)* Nehezen megy... Egy fuszeklit előbb... Ne rángass úgy!
- Zsani *(zoknit húz a Róza lábára. Ideges.)* Úgy!... Mikor csak tudod, tartsd felpócolva... Legalább pihen.
- Róza *(Zsani ingerültségére)* Hallod-e!... Kezdesz már te is olyan rabiátus lenni, mint szegény Déry volt – a fiatal korában. Az is féltékeny volt a sikereimre, azért mondta mindig, hogy...
- Zsani *(utánozva)* „Egy ujjnyi színészi rongyot, egy színpadi szót ne merészelj a házamba hozni!” *(A saját hangján)* Így mondta, ugye?... Mert akkor már elege lett a színházból, a színészekből, – meg belőled...
- Róza *(A cipőre)* Ez elmegy... Most a másikat... *(A másik lábára próbálják a cipőt, felnevetve)* Ki hitte volna, hogy még Kilényivel járok egy cipőben!... *(Visszavált)* Kegyetlen bugris lett az én uram, aki mellett kőpad volt nekem a színpad...
- Zsani *(védekezőn)* Mindig becsületes, ügyes és zseniális mindenese volt a színháznak! Te mondtad; ha kellett kellékes volt, súgott, ha kellett énekelt... Szép baritonja volt, emlékszem!... S ha kellett, korrepetitor

volt, de még fordított is – nem is tudom, hány darabot nektek...

Róza *(miközben szenved a cipőhúzás alatt)* Mindenki fordított akkoriban: Benke, Murányi meg én is... Ha jól tudom, ő a Svájci családot, Castellitől...

Zsani *(befejezi a cipőhúzást, nyomatékka)* És a sárga hű férjed maradt... Ezt jó lesz nem elfelejteni!

Róza *(hátrahanyatlik, hogy kipihenje a cipőhúzás fáradalmait)* Csak a féltékenység ördöge vadította el... Hogy is?... Emlékszem, ahogy nekem támadt... *(utánozza)* „Meg ne tudjam, hogy másra nézel! Katona Józsi a a barátom, de megölöm, ha rád meri sütni azt a vajákos szemét!”

Zsani *(kötekedve)* De Prepeliczai Samu, az is a barátja volt... Te mégis flörtöltél vele!

Róza *(nem reagál, meg se hallja, folytatja az utánozást, de most más hangon)* „Ha hajlandó hozzám, rózsaszín, ha nem, fekete szalagot zárjon a válaszlevélbe... E két szín fogja az életem irányítani...” *(Felsóhajtva)* Szegény Katona Józsi!

Zsani *(leszedi a pakolást Róza arcáról, ő is Déryt utánozza)* „Ha hozzám nem jön, meglövöm azt, akit maga szeretni fog, aztán magát, s végtére magamat. Három halál terhe lesz a lelkén.” Így mondta Pista... Szegény!

Róza Hát!... Így kényszerített a házasságra. Úgy vitt az oltárhoz, mint a vásáron vett borjút – kötőféken... Aztán, mikor látta, hogy nem akarok vele egy ágyban hálni, egy gyerekkel akart a jászlához kötni... Engem!... Dérynét!... Akkor! *(Mélyet sóhajt.)* Egy gyermek meg a színház... *(Elrévedve)* Képtelenség. De úgy látszik, nem akarta az Isten: elvetéltem, s a doktor 4 évre eltiltotta az ágyamtól. De ő sehogy sem állta a tilalmat...

- Zsani *(Déry modorában)* „Megöllek, ha nem hagyod magad! *(félíg komolyan játszva birkózik Rózával)* Mire volnál a feleségem? Csak nem szorulok másra, mikor van saját ágyasom?”
- Róza *(ollót ragad)* Én meg: „Ha hozzám érsz, ezt szúrom beléd!”
- Zsani *(mindketten egyre jobban belevadulnak a játékba, s valósággal verekszenek)* „Akkor legalább együtt halunk meg!...Mert én megfojtlak itt, e helyen!”
- Róza *(vergődve, kilép a szerepéből)* Zsani, te meg vagy veszve!...Te mindig túllépsz a szerepeden, hogy magad lehess!... Mondd, mért gyűlölsz te engem?... Sokszor azt hiszem, hogy szegény Déry rossz szelleme gyötör...
- Zsani *(mintha vad megszállottságából ocsúdna, egy ideig némán merednek egymásra, Róza utóbbi szavaira lassan visszaébred magába)* Mert mindig kárhoztatod szegényt. Nem volt nála hűségesebb embered... Minden imádód elhagyott, csak ő nem...
- Róza *(önérzettel)* Nono!... Mind én hagytam el...
- Zsani Még hogy te hagytad el!...Hogy lelt a hideg, mikor Bacsó meg Propelicay megnősültek! Szentpéteryt is megszenvedted... *(Miután leszedte a pakolást, lekente Róza arcát, lágy hangon)* Egészen szép vagy!...A szemölcsöidet majd jobban ferd be, ha sminkelsz...
- Róza *(bosszankodva)* Most meg a szemölcsöim!... Te Zsani?!
- Zsani *(meg se hallja, az almáriumból poharakat vesz elő)* Hogy is muzsikált a poharakkal?
- Róza *(újra benne a játékban)* Várj csak!... Engem is megtanított rá... *(A poharakban mindketten a „Cserebogár, sárga cserebogár” dallamát körkörösítik ki.)*
- Zsani Lám, milyen szép!...És ezt az embert csepülöd te!... Aki akkor adott neked menedéket, mikor mindenki,

még a „drága publikumod” is elhagyott!...Ő biztosított neked tisztas, „tekintetes” egzisztenciát.

Róza No, persze!... Énekelhettem a pulykák és kotkodácsoló baromfiak koncertjéhez...

~~Róza~~ *(a kéziratot naplójából olvassa)* No, igen! A pesti árvíz alatt elment a hangom. Miskolcon, emlékszem, olyan torokgyulladászt kaptam akkor, hogy két orvos csapott össze felettem. Az egyik 12 piócat rakott rám, a másik letépte őket, és felszúrta a hólyagokat a torkomon. Ez mentett meg: pár nap után már énekelhettem is.

Zsani *(újra epés)* Emlékszem, Kolozsváron, Schodelné mellett már sajnáltak is...

Róza Azért még nem kell eltemetned!... Én még most is Déryné vagyok. *(Énekel)* „Cserebogár, sárga cserebogár...” *(Elakad.)* Hiába, no! Nem bírom már... Pincéből szól a hangom, mint a leeresztett zongora... Adj egy kis teát!

Zsani *(kancsóból tölt)* A golyváltól van... De te nem állod a jódvizet se, hát csak zörögjön a hangod!

Róza Te, Zsani, olyan utálatos vagy!... Kell neked mindig kárpálodnod, mindig az árnyékomnak lenned?... Mindig csak a kudarcaimat emlegeted!...

Zsani Mert te mindig csak rivaldafényben látod magad...Elfelejtész emberi mértékkel emlékezni... Ne ringasd magad illuziókba! Megöregedtünk, itt vagyunk, örülünk, hogy élünk a mai világban!

Róza Ej, hagyjuk is abba! *(Végigsimít a fején.)* Nézd, hogy jön a hajam! Bizisten, a felét kitepted!

Zsani Hja, kedvesem, nemcsak öregek vagyunk, betegek is!

Róza Még jó, hogy ez a szerep most felvidít. Na, ne szomorkodjunk, öcsikém!... Zsanikám, egy kis öröm a

múltból... Itt a szövegkönyv, végszavazz nekem!
(*Átnyújtja a könyvet.*)

- Zsani (*Átveszi*) Ezerszer elpróbáltuk már... Visszafelé is elmondhatod. Mit spekulálsz még rajta?
- Róza Tudod, ez a fejedelmi hangnem...Ezt kell begyakorolnom. Nem engedhetek meg magamnak egy fiaskót... Dérynének koszorúval kell lelépni a színről!
- Zsani Húsz éve már leléptél, s a kutya se koszorúzott... Észre se vették, hogy nem vagy a pályán...
- Róza Épp azért!... Most kell ráébredniök, hogy méltatlanul bántak velem!
- Zsani Látod, Kántorné és Székelyné tudtak szépen visszavonulni; fénykorukban léptek le a színről. „Én hagytam el a színpadot – mondta Székelyné –, nem akartam, hogy ő hagyjon el.” Te megvártad, míg ez bekövetkezett. (*A szövegkönyvet olvasva.*) No, persze, te a naívák nyafogásához szoktál, most meg egy ilyen kemény apácafőnöknő...
- Róza Be fogom bizonyítani... !
- Zsani (*kiábrándultan*) Prózában, Róza?... Te fülemile voltál, nem varjú!
- Róza (*idegesen*) Jól van, csak ne kezd el megint! Ezt a kilencedik jelenetet Konráddal és Celesztinával... Na, megvan?
- Zsani Látom-látom... Na, kezd el!... „Ki a te urad?”
- Róza (*fejedelmi pózban*) „Ki a te urad?”
- Zsani „Balduin von Eichendorf.”
- Róza „Hol sebesült meg?”
- Zsani „Nikeia előtt.”
- Róza „A keresztény sereg új ostromolt merészelt?” Tudod, ezt úgy akarom, számonkérő, felháborodott hangon,

merthiszen a sorozatos vereség ellenére a keresztes sereget egy újabb embervesztő csatába parancsolták, s ez felháborítja a fejedelemasszonyt, hiszen új emberroncsokat hoznak a kórházba... Tömegével. Érted?

- Zsani *(önérettel)* Nekem monddod?... Én játszottam is...
- Róza *(meg se hallja, nagy hangon)* Tehát még egyszer:"A keresztény sereg új ostromot merészelt?"
- Zsani Te az andantét is allegro adod...
- Róza Odafigyeljl!... No, Konrád?
- Zsani Reménytelen vagy!... „Nem, párviadalban történt.”
- Róza *(lelkésülten)* Na, ez az, ami a felháborodott hangot igazolja! „Cívódás a táborban? Illik ez a keresztény lovagokhoz?”... Érted?... Itt az apácafejedelemasszony szinte egy keresztény királynő, egy Gertrudisz képében háborodik fel, merthogy a seregben pártviszály ütötte fel a fejét, s itt árulást vagy lázadást sejtett... Ez az „Illik ez keresztény lovagokhoz?” már számonkérő, feddő hangsúly...
- Zsani Jó, de azért nem kell úgy kiabálnod és gesztikulálnod!...Így a te Pergő Celesztined szavalt, közben azt hitted, száz keze van, nem csak kettő... Parancsolni lehet csendesebben, sőt, talán suttogva, sisteregve is... Így például: „Illik ez keresztény lovagokhoz?”
- Róza *(fölnnyel)* Te oktatsz engem?... Ez jó!
- Zsani *(sértődötten lecsapja a szövegekönyvet)* Hát persze, mert én csak egy prosztó kis pénztárosnő voltam! Mit értek én a magas művészethez! *(Feláll, rendezkedik a szobában.)* Mintha nem is játszottam volna mást, mint azt a rimaszombati buta hercegnét!... Elfelejtetted, hogy mikor te Melindát, én Gertrudiszt adtam?... És épp veled?

- Róza *(epésen)* Az urad kegyéből...!
- Zsani *(Keserves kitöréssel)* Mert ő végre észrevett!... Mit ér a tehetség, ha nincs, aki felfedezi?... Ha észrevesznek, vagy; ha nem, nem is látnak... Neked is: ha nincs Láng Ádám, akinek éppen szüksége volt egy fruskára az *Egyiptomi út-ban*, akkor... De hagyjuk!... A fruska aztán berimánkodta *(gonoszul)* bekönyökölte magát a Holdvárosi gyermek szerepébe is...
- Róza *(magabiztos nyugalommal)* Az irigység beszél belőled...
- Zsani *(folytatja)* Jó negyvenesen, te, Melindát!... Bah!... Úgy nyafogtál a téboly-jelenetben, hogy azt rossz volt hallgatni! Mindig is kényeskedtél, de ebben aztán kitettél magadért!... Hogy is írta Bajza a... Hogy is?... Megjegyeztem!... „Déryné nem a játékaival akar hatni, hanem személyét és ruházatát fitogtatni...” Röhej voltál!... *(Játszik, mintha a keblén lévő pántlikát tépdésné)* „Elhervadnak a mennyegzőben – kihalt anyátok – ó, Bánk, látlak-é megint?”
- Róza *(dühösen Zsanihoz vágja a szöveggönyvet)* Megént, megént! *(Megtépi Zsanit.)* Te irigy, féltékeny kígyó!... *(Aztán hátrahanyatlik, fáradt kiábrándulással)* Te tisztára beteg vagy, Zsani!... Azt nem is a Melindára... Az *Idegen nőmre* írta a Bajza... Ki tudja, mely ellenségem sugalmára!... *(Energikusan kitör.)* De ebből elég! Nem akarok erről többet vitázni veled!... Hogy jössz te ehhez?!...
- Zsani *(lelkесülten felveszi a szöveggönyvet)* Na, látod!... Ez az a fejedelmi gög!... Ez kell ide!... Ebben a hangnemben folytassuk!... *(Visszaül előbbi helyére.)* Tehát! *(Olvassa)* „Behemud von Schwarzenbeck és az én uram összekülönböztek egy fogoly szaracén nőn, aki...” *(Saját hangjára vált, nevetve)* Micsoda egy Homérosz-utánzat!... Tisztára Agammemnon és Achilles viszálya! Ez a Kotzebue!...

- Róza *(más szerepében, s fejedelmi hangon)* „Elég! Nem akarok semmi többet erről hallani! Ne szentségtelenítsd meg füleim és e szent helyet, amelyen állasz!”... *(Maga is Zsanival nevetve)* Nagy zsvivány ez a Kotzebue! Megérdemelte, hogy megöljék!
- Zsani Így!... És nem kell feltétlenül ordítanod...
- Róza Micsoda egy ravasz perszóna vagy te, Zsani! És ha most e fejedelmi gögben megtéplek? Ha képen csaplak?... Ha megbúbolom azt az infámis fejed? *(Félig haraggal, félig játékosan megteszi.)*
- Zsani *(védekezik)* Ez megörült!... Tisztára, mint leánykorunkban!... Körbezavart a szobán, az udvaron... Még a patikában is utánam csörtetett!... Tényleg, a második gyerekkorod...
- Róza *(eltűnődve)* Ezt te Kilényitől tanultad, ugye?
- Zsani Mit?
- Róza Ő is így tett, ha rendezett; hogy szerephelyzetbe hozza a színészt, magába bolondította vagy magára haragította. Ezért voltam én mindig fachéban vele: sose tudtam, hogy most rendez vagy komolyan beszél...
- Zsani *(hirtelen megmered, eltűnődik)* Szerephelyzet?... Azt mondogod?... Uristen!... Így lehetett hát!
- Róza *(Zsanira mered, elmélyülten)* Azt igen!... Szerephelyzetet... A Júliát is így próbálta velem, hogy magába bolondított, mint Romeo... Ha nem lett volna a sógorom... Ha nem jut eszembe, hogy ő, akkor Isten tudja...
- Zsani *(rácsap)* Mit?
- Róza *(megütődve)* Mit, hogy mit?
- Zsani *(mohón)* Akkor mi lett volna?

- Róza *(menekülve, elüti a választ)* Eh, ugyan mi! Kutakodsz, a fenének!... Tudod, hogy van a szerelem a kulisszák mögött!... Előbb játék, aztán meg a baj... Istencsapása!
- Zsani *(elrévülten folytatja Róza gondolatait)* A függöny előtt, a sikerben aztán elfeledted a kint, a szerelmet, mindent... Igen... Kilényinek zseniális *(tétován keresztet vet)* fogásai voltak... Hogy tudott annyi hisztérikus színészt együtt tartani?!
- Róza Nagyon ravaszul... Nagy előleggel hosszú távra lekötötte a színészeit, aztán uralkodott rajtuk... Engem is így... Igen, Prielle se állta a bakakáplár allűrjeit... Csaképphogy erkölcsösözöket nem állított mellénk, mint az a ragyás Döbrendtei tette...
- Zsani *(rejtett élel)* De te azért sok sikert köszönhetél neki...
- Róza Ő is nekem!... Meg téged is!... Mert mégiscsak én adtalak hozzá...
- Zsani Ha éppen ellenezted is...
- Róza Na, mert mégiscsak öregecske volt hozzád... De hát, ugye, a szép, pipás, nagy bajusza, meg a hasára lógó óralánca...
- Zsani *(nevetve)* Te bolond! *(A szobájába megy, ott tesz-vesz, közben meg-megáll Kilényi képe előtt.)*
- Róza Meg az igazgatósága, ugye...
- Zsani *(a kép előtt)* Öreg, öreg!... Én se voltam már naposcsibe! Harmincon túl az asszony már nem ugrálhat... Egy ötvenes színész nem öreg... Különösen a színházban nem...
- Róza Hát még ha igazgató!... A karrier kapusa!
- Zsani Ó, karrier!... Érdekelt is már engem!
- Róza Látod, ezért nem írtam rólatok a naplómban... A házasságodról... Tapintatból!

- Zsani *(gúnyosan)* Ó, de kegyes vagy!... Mert szégyellted, azért!... De ha már olyan őszinte voltál... A te flörtjeidet miért hagytad ki?... Olyan szende szűznek adtad magad, pedig hát...
- Róza No, már megint!... Halljam: pedig hát?
- Zsani Ne szólj szám, nem fáj fejem... *(Mimelve)* „Róza! A lelked is akarom, nem csak a testedet!”... Áthallottam, ne félj, a kassai grófod bikalihegését!...
- Róza Csak imádóm volt Theo!
- Zsani Meg mellékesen a karriered mecénása! A kitartód!... Előbb jutott a testedhez, mint a lelkedhez... Jobbaknál ez fordítva van...
- Róza *(ábrándozva)* Istenem!... A felesége nem is féltékenykedett... A kis gögös!... Mert neki rangon aluli lett volna a féltékenység!... Mert ő szebb és több volt a kis komédiásné Déricskánál!... Pfő!... Dafke húztam az urát!... Theo a cipőmből itta a pezsgőt, csókolta a térdszalagjaimat... Úgy csiklandozott *(élvezi)* a csintalanja!... Intelligens asszony volt a grófné...
- Zsani *(iróniával)* No hallod?... Ha veled barátkozott?!... Mit ne mondjak!... De fel is kellett, hogy húzódjon a szoknya, hogy a térdszalaghoz érjen... Magad húztad, vagy hagytad, hogy felhúzzák?
- Róza *(győztes élvezettel)* Izgató volt ez a fifikus párharc ezzel a gyönyörű nővel! Csalni és szeretni!... Tudott a flörtünkről, de úgy tett, mintha süket lenne rá... Pedig szerettem volna látni a szép arcán a dühöt... De ő nem!... Azt hiszem, ő bosszúból szeretett engem!... Lenézte a komédiást, és megajándékozta a férje szerelmével... Mint jobbágját a nábób...
- Zsani Négy gyerekük is volt.

- Róza *(mintha nem hallaná, élesen közbevégyva folytatja)* Mint Dárius a rabszolgáját... *(Szavakkal menekül a gondolataitól)* Azt hiszem, élvezte is az úri passziót... Micsoda színjáték volt!... Szegény Theo csak eszköz, kellék volt ebben a színjátékban... Híd a két lángoló part között... De micsoda lúdmájpástétomot ettem náluk!... Aszpikkal meg trüffelgombával... Istenem!...
- Zsani Bolond vagy te, édes néném!... Már a bajodból is szerepet költesz... Látod, ezt nem tudtam én megszokni a színházban; ezt a két- sőt, többarcúságot... Egyszerre egy és más lenni... Hiába, no!... Festett világ... Kilényivel is *(keresztet vet)* – mindig gyanú gyötört, hogy csak imitálja a szeretetét...
- Róza Hát játszani, azt ő is tudott... Bolondítani!... Jó színész, jó rendező, jó igazgató volt, azt meg kell adni!... Az a kis lotyó, az Ecsedi Jozefa mesélte, akit az igazgató úr még Kecskeméten csábított el, aki aztán Újhelben egy bárócska kedvéért el is hagyta őt... Akkor kapott aztán rád a Dávidka, s vitt Komáromba, Pozsonyba, hova. Szóval, ez a Jozefa mondta, hogy ez a pipás-köpködő-bajszos Dávid úgy tudott búgni-dorombolni – te csak tudod! – holmi veretes szerep-szövegekkel, hogy az emberlánya partnerszerepbe élte magát, és már tehetete is vele, amit a darab instruált... Szerepen kívül aztán arra ébredt, hogy megtörtént minden, tiltakozni késő, s az igazgató úr újabb és újabb főszerepekkel traktálta meg... Aztán a játszónéknál már tudod, hogy-mint van: szerep nélkül nem színész az ember, – ki nem örül, ha szerepekkel udvarolnak neki!...
- Zsani *(sértődötten)* Hát, hogy ne is mondjam... Voltál már tapintatosabb is, nővérkém... Pont nekem kellett ezt elmesélned!... Hogy nem maradt meg a begyedben!... *(Most, miután elteszi a vasalódeszkát, kiviszi a vasalót, kimentében sóhajtva)* Szívtelen áspis!...
- Róza *(magában)* Ez kicsit erős volt, Róza!... De miért?... Miért esik jól az embernek ierombolni a másik

nimbuszát?... Mert ő úgy odavan vele!... De igaz is!... Déryvel is hogy tele van!... Mintha csak csupaszív ember lett volna!... Nekem is mindig csak a másik... Az árnyoldalomat emlegeti!... Most legalább egálban vagyunk... Egyért egyet!... Passz!

Zsani *(visszajön, rendet rak, közömbös hangon)* Akkor a próba befejezve?... *(Az órára néz.)* Máriám!... Félt hat!... Mindjárt itt lesznek érted!... Mi kell még?... Ruha, smink rendben?... És te?... A lábad?... Bírsz majd?...

Róza *(maga is hálásabban)* Gyere, öcsikém, gyakoroljuk egy kicsit!... Hadd szokjam...

Zsani *(epésen)* No, persze, hiszen megérdemled... Testvérem! *(átöleli Rózát, járnak a szobában)* Csak aztán meg ne dagadjon a lábad – jóelőre!

Róza *(járás közben)* Emlékszel?... A kecskeméti turnén... Vagy utána?... Az én igazgatóm azzal áll elélem, hogy: „Na, Déryné naccsád, amíg kegyed odaturnézott, mi Zsanikával sógorasszonnyá tettük kegyedet!”... Engem? – kérdem én valami rosszat sejtve. – Hogyan?... „Hát úgy – mondja az én sógoruram –, hogy Zsanika most hivatalosan is Kilényiné lett, s most, ha nem haragszik meg naccsád, utólagosan is engedélyét kérjük a frigyünkhöz.” Erre én: De mit tehetek én már, hiszen túlvannak mindenem?...

Zsani *(körben jártatja Rózát)* Ja, igen – mondtam én akkor, emlékszem –, mi azt akarjuk, hogy ne essék folt a tisztességen, merthogy akkor már anyám helyett te voltál az anyám, és mondtam Dávidnak, hogy kell a te beleegyezésed is...

Róza Harmincon túl!...Ne nevetess, mert kireped a pakolásom!... *(Észreveszi, hogy sértő a hangnem, siet korrigálni.)* Aztán a társulat letelepült Kolozsváron, én állandó szerződést kaptam ott, és elkezdődött Déryné naccsád aranykora Kolozsvár, Várad és Vásárhely

vidéken...Azok az udvarló versek!... Emlékszel?...
Néhányat el is tettem...A kezem ügyében tartom... Hol
is van? *(keresné, majd letesz róla)* Hogy is volt csak?
„Hazánk Vénus-csillaga...

Zsani „Déryné, te drága szép...

Együtt *(botladozva)* „Dalod hősi tette készíti...

Róza „Hevíti a nép szívét.” *(Nagyot nevetnek.)* Ó, az az
aranykor!... Istenem!

Zsani Aranykor!... Még hogy!... Voltak ott már viharfelhők
is...Meg fütyüncök, meg hagymakoszorúk... Mindig
csak ez az öntömjénezés!...És mennél többször
dicséred magad, már észre sem veszed, hogy
mindannyiszor belém szúrsz... Jégtűvel szúrsz, hogy
ne legyen nyoma, de fájjon...

Róza Persze, ez téged idegesít, hogy én igen, te meg nem.
De hát... *(Folytatná, de tapintatból elhallgat, aztán
hirtelen, kiengesztelően átöleli Zsanit.)* Igazad lehet.
Bocsáss meg!... Látod, milyen hülye vagyok?
(Játékosan pofozza magát.) Nesze, büdös Róza!
Nesze! Nesze!... No, most már jól van?... Szent a
béke, kis okos?

Zsani *(leülteti Rózát a hordszékbe)* Jól van, no!... Csak ülj le,
pihenj egy kicsit... Én kimegyek, megnézem a postát,
jött-e valami...De mi jönne már?... Az élet peremére?
(Kimegy.)

Róza *(magában)* No, persze, a lánya!...Azt várja mindig...
Az a bibéje!... Ha érintem, bezárkózik, mint a délike
este...De hát mért bántsam vele szegényt?... Majd
kiadja, ha szükségét érzi...Nem lehet szólni se róla...
Bizony!...Mindenkinek megvan a maga keresztje-
titka, amit magában hordoz... *(Elrendezi magát, hogy
kész legyen, ha jönnek érte.)*

Zsani *(jön, újságot hoz)* No, itt a Honderúd... Ezt is
lemondhatnád, nem győzzük az előfizetését... Nincs

ebben semmi újság... Csak a nagy hallgatás rólad... Azt se tudják, hogy a világon vagy még... Csak a kiegyezés évfordulója... Meg a gyilkos király... Az persze, dosztig!

- Róza *(felbontja a lapot, s egy levél esik ki belőle)* No, nézd csak, egy levél!... Neked! Levelet kaptál, Zsani!
- Zsani *(elkapja)* Nekem?... *(Nézi a címzést)* És külföldről!...
- Róza *(felragyogva)* Külföldről?
- Zsani Velencéből!... *(Aléltan leül.)* Uristen, ez Lilla!... *(Feltépi a levelet, olvassa.)* „Édes jó Anyám!”... Te, Róza!... *(Könnyek között.)* Nem bírom olvasni!... Édes kislányom!... Végre!... *(Átnyújtja a levelet Rózának)* Olvasd már!...
- Róza *(teával kínálja)* Igyál egy kicsit!... Jaj, de örülök!... Ez örömhír, Zsani, örömhír!... *(Rácsodálkozik Zsanira)*
- Zsani *(miután ivott)* Olvasd!... Olvasd! Jaj, de kínozz már!
- Róza *(olvassa)* „Régóta készülök... Nem tudok rólatok... Magamra maradtam... Itt Velencében... Rónai, a férjem egy hónapja... Meghalt... Legszívesebben hazamennék, hogy honi földben én is...Megöregedtem, hozzád vágyom... A te szerető lányod, Lili...’ *(Elrévedt sóhajjal)* Istenem, Zsani!... Hát él a lányod!... Hány éve már, hogy odalett?
- Zsani *(átveszi a levelet, sírva csókolgatja)* Édes kislányom, hát megkerültél!... Úgy hagytál el, hogy azt se mondtad, hogy Isten veled, édesanyám!... Milyen reszketeg betűk!... Miken mehetett keresztül!...
- Róza *(a levelet nézi)* Beteg lehet... Most tudom csak, Zsani, hogy mennyire... Milyen távol voltam tőled!... Édesegy testvérem! *(Átöleli.)*
- Zsani Mert neked mindig csak a színház, meg a szereped...Nem is éltél, csak szerepeltél . Neked

mások írták, megírták még az életrendedet is... Nem törődteél soha mással... Mindig csak magaddal!

Róza Nem magammal!... Magammal se!... Kit érdekelt, hogy ennem-innom kéne?... Igen! Igazad van. Nekem a színpad, a színház volt a világom. Még a házasságom is színpadi jelenet volt. Az öreg Fáy, Benke atyus meg Murányi... Meg a társulat mind, ők diktálták a szerepemet; hogyan öltözzem az oltár elé, mit mondjak, hogyan tegyek-viselkedjem a templomban, otthon, a nászéjszakán. Szegény anyus!... Tudom, ott hallgatódzott az ajtóban és hallotta, hogy toporzékolok...

Zsani Hogy hisztizel az urad előtt...Szegény Pista!... Pedig hát – neki volt igaza! Felesége lettél, kötelességed volt azzá is lenned! Még hogy szabódsz, meg futrikálsz előle, mert ő szeretni akart!... Hát ki vagy te, mi vagy te?...Mi voltál te?... Egy taknyos kis fruska, akit megrészegítettek, elbódítottak az első színpadi sikerek, tapsok, s az ajnározó közönség...Egy cingár kis macska, egy cicababa, aki telenyivákolta a népek fülét a cérnahangjával...

Róza *(megdöbbenve hallgatja Zsanit, most elijed)* Te Zsani!...Ez már tisztára a Déry hangja! Akár be is öltözhetsz hozzá...

Zsani Csakhogy én már nem játszom szerepet, Róza! Én, a tehetségtelen senki, a pénztárosnő, a jegyszedő, a stupid ántitalentum!... A csetres cseléd vagyok!

Róza No, de ennyire! És annál rosszabb, ha nem szerep!... Akkor te nem is a testvérem, hanem az uram vagy – ellenem! Nem is az öreg, a diósgyőri, hanem a régi, a pesti Déry! A korbulens!... A féltékeny vadállat! No, hallod Zsani, ha ezt tudtam volna!...Hogy mellettem, velem él a megölni ellenségem!?...

Zsani Veled, én?... Te élsz velem!... Nálam, rajtam, belőlem élsz, Róza!... Ezt elfelejtetted?

- Róza *(kiborulva)* Nahát, ez?!...Nem találok szavakat!... A saját édes testvérem!...Anyuskám az égben, hallod ezt?... *(Keservesen)* No, jót pihentünk, mondhatom! *(Kint hangos beszéd, kopogás.)* Uristen, Zsani!... Itt vannak az emberek értem!... Zsanikám, drágám, segíts!
- Zsani *(összepakolja Róza kellékeit, a ruhákat a karjára veszi)* Itt vannak a kellékeid... Balajtiné majd tudja, hogy segítsen...
- Róza *(a jelenet felgyorsul, kapkodás, izgalom tölti be a szobát)* Jaj, Istenem, csak most segíts meg! *(Keresztet vet magára.)* Adj erőt, Uram, ez utolsó megpróbáltatáshoz! Add, hogy a lábaim elbírijanak, a szívem kibírja a lámpalázat, s a hangom kitarson addig!... Zsanikám, drágám, imádkozz értem!...Ott leszel, eljössz, megnézel te is, ugye? Kell, hogy ott tudjalak a közelemben!
- Zsani Persze, hogy megnézzek, ne félj! Csak én már nem bírom az öltözők levegőjét, tudod. A kulisszák enyvszagát, a függönyök porát... Igen, a porkosz meg az enyvszag meg az allergia... Tudod...
- Róza Tudom, lelkem, tudom én...
- Zsani A kapkodás is mindig kiborít és szívdobogást kapok... De majd itt van... *(Kikísérve Rózát, kiszól.)* Itt van, Balajtiné, kedves?... Kísérje akkor, szegényt!... Aztán, lelkem, az öltözőben legyen hozzá türelmes... Tudja, nem bírja a szíve az izgalmakat...
- Róza *(hangja, már kintről)* Itt vannak, jóemberek?... Jaj, lelkem, Balajtiné!... Aztán Zsani, majd elgyere te is!
- Zsani *(utánuk)* Megyek, megyek...Csak nyugodtan!
- Róza *(visszalép)* Édes testvérkém, ugye, szeretsz?
- Zsani Ugyan, te butám! Te bocsáss meg, hogy olyan hülye voltam!... Szeretlek! *(Összeecskölőznek.)*
- Róza Zsanikám, édes!... Köpködj meg!

- Zsani *(keresztet vet Rózára, megköpködi)* „Nyakad törjön, lábad törjön, Vak szerencse meggyötörjön!”
- Róza *Pá! (Vidáman, fűrgén eltűnik.)*
- Zsani *(miután magára maradt, a tükör elé ül, és kencézi, fésüli magát, készül, hogy színházba menjen. Kisvártatva kintről kopogás az ajtón. Zsani ijedten kiszól.)* Ki az? Visszajött, Balajtiné lelkem?... Valami itt maradt? *(Közben pongyolát kap magára, és kilép az ajtón, mire a függöny leomlik.)*

II. felvonás

Szín *mint az első felvonásban. Zsani aléltan fekszik a fotelben, szemközt a Kilényi képével, s véle társalog. A szobát csak egy lámpa világítja meg. Idő: ugyanaz nap, este 10 óra.*

Zsani Na, most, te lángolt lélek, hogy álljunk elé?... Megjön ez a szerencsétlen sikertől részegen, se hall, se lát a régen várt örömtől, s én most álljak elé, hogy: itt volt a lányod, Róza?...Megnézett, látott, és elege lett belőled, itt hagyott és hazament a családjához elfelejteni téged?...Hát lehet ezt? Megteheti egy testvér? Negyven éve felé se nézett! Mintha nem is tudna róla!... Uristen, Dávid!... Ha mi ezt tudjuk, dehogy fogadjuk magunkhoz a mi Lilikénket!...Mert hát a testvérem gyereke, ugye, mégiscsak közelebbi, mint egy idegen... Nem?... Ugye, te is azt mondd, hogy várjuk ki az idejét... Majd amikor arra kerül a szó, majd akkor...No, persze, hogy csak tapintatosan, hisz ebbe bele lehet bolondulni... *(Most hangokat hall, közeledő lépések.)* Na, itt is van már... Istenem, segíts!... *(felcsavarja a lámpát, a szín kivilágosodik, ő a közeledők elé megy.)*

Róza Köszönöm, emberek, innen már magam is elboldogulok valahogy... *(Bejön, már gyűrött apácahabitusban, a főkötőt összehajtva hozzá a karján. Nagyon lelkes, diadalmámban ég.)* Itt vagy, Zsani?... Na, láttad?... Mit szólsz? Be se jöttél az öltözőbe... *(Választ se vár, ledobja magát a hintaszékébe, s miután Zsani követi, szinte részegen a siker lázától, áradozik.)* Ugye, jó voltam?... Megmutattam utoljára, hogy „Él még Bánk!” él még Déryné!...Te, a közönség, ez a kedves miskolci nép

örjögve tombolt! Miskolc mindig hálás volt hozzám...

- Zsani *(tele gonddal, mint aki nem is ezen a világon él)*
Kivéve az utóbbi húsz évet...
- Róza Ó, Zsani!... Nem kell olyan érzékenynek lenni!... Az élet olyan, amilyen, s az ember benne ilyen is, meg olyan is... Úgy kell venni, ahogy van!
- Zsani *(tompá meglepődéssel)* Nocsak-nocsak! *(Elpakolja, a próbababára rakja az apácaruhát, a főkötőt.)* Évek óta ezt szajkózom én is neked... De könnyen tanulsz! Hja, a siker! A Nagy Görbe!... „Kerülj! Kerülj!”
- Róza Ne légy rosszmájú, Zsanikám!... Én most az ördögnek is meg tudnék bocsátani... Te, a taps nem akart véget érni!... Újra hallottam, hogy „Déryné!... Éljen Déryné!... Halljuk Déryné!”... Mennyei zsvaj!
- Zsani *(közben lehúzza Róza cipőit, harisnyáját)* Atyaisten, milyen dagadt a lábad!
- Róza Oda se neki!... Hozz egy jó hideg lábvizet! Attól felfrissülök!
- Zsani *(kimegy a konyhába, lavór vizet hoz)*
- Róza *(közben dallikózik:)* „Ej, haj, gyöngyvirág, Teljes szekfű, szarkaláb... „
- Zsani *(bejön a lavór vízzel, Róza lába elé teszi)* Az Istenért, csak nem énekeltél nekik?!
- Róza Hallod, már-már ott voltam, hogy rákezek, de hogy beköszörültem a torkom, rájöttem... Mit rájöttem!... Rá kellett jönnöm, hogy nem éri meg...
- Zsani Még szép!... *(Megmossa Róza lábát.)* Megfürdesz, vagy előbb vacsorázol?
- Róza *(magatehetetlenül hagyja magát, ki nem esve a mámoros hangulatból)* Örülök is, hogy nem kezdtem el, nem rontottam a renomén...

- Zsani Jól tetted!... És a lábad?... Kibírta? *(Megtörölte Róza lábait, most mustárpakolást rak rá.)*
- Róza Jaj, de jó!... Jó hús!... *(Hagyja, hogy Zsani felpócolja a lábát.)* Letussoltam a színházban... A Balajtiné segített... *(Visszavált a mámoros hangra.)* Te, a színpadra a díszletezők ölében jutottam ki, de Ákos, az én Ákos-mákosom, úgy rendezte a darabot, hogy a fejedelemasszony mindvégig hordszéken szerepel a színen... Közben mindig mellettem állt két markos apáca, akik vigyáztak rám, - így a való azonosult a szereppel... Ülj már le, ne motozz annyit!...
- Zsani *(nem vált hangot, továbbra is száraz és monoton)* Hozom a vacsorádat... Nem vagy éhes?
- Róza *(mohón)* Mint egy farkas!... De nem tudom: az öröm., a boldogság éget-e jobban, vagy az éhség...
- Zsani *(kimegy a konyhába, de visszaszól)* Mondjad csak közben, hallom én. Hallom! *(Mentében, magában)*
- Róza *(kiabálva)* Hanem a fináléban, a függöny elé már a magam lábán vonultam ki... Lesz, ami lesz ezekkel a vacak jobbágyokkal, nehogy sajnáljanak már, s a dicsőséget hígítsa nekem a szájalom!... Legfeljebb színpadi mártír leszek, mint a komám, Egresi Gabi... Szegény! Na, mondd már!
- Zsani *(bejön, tálcán sajtot, kenyeret meg teát hoz.)*
- Róza Mi ez?... Még mindig van abból a bűdös sajtból?... Hát sose fogy már el?... Csak tea?... Van még abból a Lévay-féle aszúból?... Az avasiból, tudod!... Hozd csak ide!
- Zsani Hogyisne!... Vízajtó tea meg sajt, és slussz passz!
- Róza *(kényes rosszallással)* Ohne zsenir! De én most a kenyeret is tortának, a teát pezsgőnek, s a te savanyú képedet is rózsaszínűnek látom! *(Lehúzza Zsanit maga mellé.)* Te Zsani!... Most jöttem rá, hogy a színpadon

sajátos törvények uralkodnak... Te, a színpad és a nézőtér... Különösen egy táblás háznál!... Az egy olyan négyszög, amelynek ha belépsz a légterébe, megszűnik a földi tömegsúly. A lábad nem is érzed. A lámpaláz, ez a gyógyító mánor, ez az... Úgy is mondhatnám, hogy örömláz – ez felemel a földről, s a szerep meg a taps örvénye sodor, mint valami forró légörvény... Én ezt csak most érzem igazán, amikor már leszoktam, leszoktattak róla, s a lábam is mozgásképtelen...

Zsani Én meg még fel se foghattam...

Róza *(oda se figyel)* Te, ez valami csoda volt!... Ezek a dagadt löcsök, amikkel itthon alig tudok mozogni, ott, a függöny előtt megtáptosodtak, s bizisten, úgy éreztem, hogy a polkát is bírják...

Zsani *(fél kedvvel)* Jaj, de örülök!... Csak el ne kezdj már táncolni is!...

Róza Mintha marionett lennék, akit valami égi zsinóron mozgatnak a múzsák, úgy lebegtem a tomboló tapsorkánban. És rájöttem, hogy a színpad egy mágikus szentély, ahol az emberrel száz csoda történik... Ott nem a test, ott a szellem törvénye irányít, s aki jelen van, színész és néző egyaránt, ennek a varázslatnak a bűvkörében él... Te Zsani, figyelsz te rám egyáltalán? Vagy még mindig az a buta féltékenység meg irigység?... Hidd el, ebben a varázslatos gyönyörben nincs rettenetesebb, mint egy hideg-merev, közönyös alak, aki – pfuj, képzeletnek is borzasztó! –, bénultan ül a tapsorkán közepette... Csak nem te is?... Te Zsani!... Ott voltál te egyáltalán?... Az öltözőbe se jöttél...

Zsani *(zavartan)* Én?... Hát persze, hogy ott voltam!... *(Elveszi, hogy kivigye a tálcát a vacsora maradékával.)* Na, eszel még?

- Róza *(csalódottan)* Kiviheted... Jóból is megárt a sok, nem még ebből!... *(Hirtelen, új támadásra készen.)* Na, miről szólt a darab?
- Zsani *(a tálcával kiindul, magában)* Uramisten, hogy kezdjek hozzá! Ezt nem lehet lehűteni!... *(Visszajön, Rózához)* A Keresztesvitézek?... Kotzebue drámája?
- Róza *(zavarodottan)* No, persze-persze!... Milyen buta vagyok!... Hiszen játszottad is... No, de akkor... Mit játszott Ákos?
- Zsani Balduint, természetesen... De hát ezt tudtuk előre...
- Róza Ó, én ostoba!... Látod, nem is gondolkodom, annyira fogva tart még a mágia... Hát persze, még ő újságolta itt, mikor felkért a szerepre!... No, de akkor: milyen volt a sisakforgója?
- Zsani Milyen-milyen!... Hát... Piros, természetesen.
- Róza Másnál igen, de ő kéket tett fel... Mert a pirosa szögről-végről elveszett... Kéket, Zsani!
- Zsani *(kimerülten, maga is leül)* Na, jó, feladom! Valóban, el se mentem... *(Magában, imádkozva)* Istenem, fogd be a számat!
- Róza *(halálraváltan)* Te nem nézted meg a testvéred?... A halálosan beteg testvéred utolsó fellépését?... Jaj, Zsani! Hogy tudtad ezt megtenni? Micsoda egy testvér vagy te? Én, ha ott halok meg a páholyban, akkor is megnézem az én egyetlen testvéremet, akinek ez volt a hattyúdala... Zsani, hát micsoda testvérem vagy te nekem? Jaj, Zsani, én valósággal lebegek a sikerlázban, s te képes voltál itthon maradni, csutakolni itt, ezen a nagyszerű, piros betűs ünnepen?
- Zsani *(az égre emelt szemekkel feljajdul)* Uristen, hogy tartsam a szám!...
- Róza Ne imádkozz, Zsani! Onnét lesed a kifogásokat?

- Zsani A te öcséd, néném, majd belehalt a te készülődésedbe. Mikor elmentél, én is készülődni kezdtem... De olyan heves szívdobogás fogott el, hogy azt hittem, itt lelem halálom. *(Felbátorodik a hirtelen talált érven, s támadón panaszkodik)* Reszkettem, kivert a verejték, és nem volt mellettem senki!... Senki, Róza!... Érted, mi az? Felőled akár meg is halhattam volna! *(Sír.)*
- Róza *(vigasztalja)* De hát te nem örülsz?... A nővérednek ez volt az utolsó kenet, amely megválthatja szegény, szenvedő lelkét. Ez téged nem lelkesít?
- Zsani Beteg voltam, Róza! Nem hallod? Majd belehaltam a lelkesedésedbe! Kivert a hideg veríték, a szívem meg úgy dobogott, hogy azt hittem, a ház is velem dobog. Mint a földrengés, úgy dobált a szívem fel-le, fel-le... Rettenetes volt!... Látod, most se törődsz mással, csak a te sikereiddel! Azzal a vacak, szájalommal kicsikart paszvilharral!...
- Róza *(megütközve)* Na, de Zsani!... Szájalomból?!... Hát nem jutok szóhoz!
- Zsani És ha már itt vagyunk, azt is bevallhatom: valóban, nem is akartam látni a sikereidet, Róza...
- Róza És miért nem, Zsani?... Hiszen a testvérem vagy?!
- Zsani Mert belebetegszem, Róza!... Betege vagyok... Nem a te sikereidnek... Mert mért ne örülnék, hogy a testvérem boldog?... De annak, hogy én nem vagyok az!... Hogy én miért?... Hogy engem miért nem kért fel ez az Ákos? Hiszen én is... Tudja!... És tudtad te is! És eszetekbe se jutottam!... Mért csak téged?... Milyen szép lett volna!... Mint a régi szép időkben... Együtt és egyszerre! *(Sikerül kiborulnia, most felzokog.)* Beteg vagyok, értsd meg!...
- Róza *(megkövülten)* Ennyire?!... Mért gyűlölsz te engem, te Zsani?... Hiszen nem szerethetsz, ha így irigykedsz rám... Ennyire!... Ha így sajnálsz tőlem a sikert!?...

Zsani *(most már igaz indulatban támad)* Én gyűlöllek?... Téged?...Látod, ez rettenetes! A te egoizmusod nem ismer határt! Ahelyett, hogy érdekesítenél arra, hogy megértsd az én érzéseimet is, ilyen bornírt módon elítélsz engem. Rám sütöd a bélyeget, hogy gyűlölködő, irigy, infámis és féltékeny bolond vagyok. Pedig én nem féltékeny, én elégedetlen vagyok, Róza! Hiányzik az, amivel te most beteltél... Ez lenne a gyűlölet?... Hát úgy láttad te eddig, hogy én gyűlöllek? Akkor mért hívtalak magamhoz, amikor Pista után magadra maradtál: Jól emlékszem, azt mondtam: Testvérek vagyunk, egy a vérünk, bármi történjék is velünk, köztünk, mi jóban-rosszban egybetartozunk. Mi Jánus-arccal egy test- s vér vagyunk, éljük együtt utolsó éveinket. Nem ezt mondtam?

Róza Ezt mondtad, valóban... De...

Zsani *(ágyazni kezd, lefekvéshez rendezi Róza ágját)* Hát ezért tartalak, ápollak, gondozlak, mosok, takarítok rád, mint egy cseléd, tűröm-viselem az undokságaidat – mert vannak bőven, ezt nem tagadhatod! –, osztom meg veled özvegyi kegydíjamat?...Hát úgy érzed, hogy én gyűlöllek, Róza?

Róza De hát akkor miért vagy ilyen részvétlen irántam?

Zsani Hálátlant akartál mondani, tudom... Pedig te, te vagy hálátlan irántam!

Róza Én?... Zsani!... Miért?... Beteg vagyok, magatehetetlen... Kihez fordulhatnék öregségemre? Távol Berénytől, Pesttől, kiszakítva erre a bűdös vidékre, ahol már együttérző, együtt lélegző ember nincs, aki a művész árvaságát, magányát megértené, akivel a közös múlton, emlékeken elragódhatnánk... Csak te, aki velem egy kenyéren, és egy fedél alatt nőttél fel... Zsanikám! Rád szorulok, hisz a testvérem vagy...De hát tettem én is érted egyet-mást! És hogy elégedetlen vagy és sajnálsz magad, mert hiányzik

neked a siker?... Ami engem illet, ez abból fakad, hogy nem látod be, nem ismered el a különbséget, ami köztünk van... Mert van, no, ezt el kell ismerned!

- Zsani És benned nincs hajlandóság, annyi lelki nemesség, hogy kárpótolj a hiányért, azzal a hitvány kis gesztussal, – mert mi az neked! –, hogy *nem* hangsúlyozod ezt a különbséget! Ha már egy a vérünk, és egyformán egymásra vagyunk utalva – főleg te énám! –, akkor mi tarthat vissza e gesztustól, mondd?
- Róza De hát ez a *különbség* – a kincsem! Ezt gyűjtöttem, rakosgattam, táplálgattam magamban egy életen át; hogy más, hogy különb legyenek...
- Zsani Hogy több legyél...
- Róza Nem több, *különb*... Nem mennyiségben, hanem *minőségben* akartam különbözni másoktól. Déryné lenni – összehasonlíthatatlanul. Egy, az egyetlen Déryné!
- Zsani Senki sem lehet magátólvaló – csak az Isten. Talán!...Egy a vérünk, egy apánk-anyánk volt, mivel lehetsz te különb? Esetleg, hogy több támogatód akadt, mint nekem, na! Több és jobb lehetőség akadt, s így *álám*, föléem nőttél, mint lapu az ibolyának, hogy az árnyékodban nem tudtam érvényesülni... Ennyi! *(Elkészült az ágyvetéssel, s most, hogy „kiadta” magát, határozott léptekkel átmegy a maga szobájába, ott leül a tükör elé, és a lefekvéshez készíti magát.)* Végre kiadtam, ami kikíváncozott belőlem!... De most?...Hogy álljak elő neki a lányával?... Azt hiszi majd, hogy csak a bosszú dühe az egész... Hogy kitaláltam... Bah!
- Róza *(sértődötten, magát erőltetve, szinte-szinte a szakításra készen, elszántan járni próbál a szobájában, mint aki távozásra lovalja magát, fújtat a dühtől)* Lapu, meg ibolya!... Nahát Zsani!...Ezt nem

hittem volna!...Ha tudtam volna!...Lapu, meg ibolya!... Hah!

Zsani *(elnézi Rózát, mint kínlódik a járással), aztán kétségbeesetten, sírva, engesztelően borul a nyakába)* Drágám!... Drága testvérkém, ne haragudj!... Nem is tudtam, hogy mit beszélek... *(Róza durcásan megmakacsolja magát, görcsösen, bottal járkál a szobában, még rá is játszik a kínlódására.)* Hová jutottunk, Istenem!... De egyszer mégis!... Engem is érts meg!... Nagy szám voltál, Róza, elismerem... Hatalmas volt a népszerűséged!...

Róza *(sértődötten)* Most is!...Ma is az!... Adj egy kis bort!

Zsani Tudod, hogy árt...

Róza Nem érdekel!... Legalább hamarabb vége...Ennek a rongyos életnek! Hova dugtad?

Zsani Bánom is én! *(A szobája rejtekéből üveget, poharat szed elő.)* Gyűjtsd a koporsószegeidet! *(Tölt a pohárba.)*

Róza *(mielőtt inna)* Igyál te is!

Zsani Most nem... Pirulát vettem be... Arra nem lehet...

Róza *(miután ivott)* Na, de most, Zsani... Drága öcsikém... Téged ma... Különösen hogy megjöttem... Valami más bánt... Érzem, a szemed futkos, menekül a szemem elől... Ott bent, abban a buta agyadban valamit rejtész előlem... Valami, amit nekem tartogatsz, csak nem mered... Keresed az alkalmat, hogy kitorj vele...

Zsani *(nagyot nyel, hogy igaznak hasson)* Igaz! Nem tudok én előtted titkolózni tovább... Testvérek vagyunk, kölyökkorunktól ismerjük egymást... Igen!... Hát persze, hogy nem a te sikereid fájnak nekem... Azahogy fájnak azok is, a magam sikertelensége, persze, hogy fáj, s ezt a mai előadásod csak kihozta belőlem... Mert nekem talán éppen ez volt az átkom a

színi pályámon... Hogy bármit játszottam, bárhogy játszottam, én nem lehettem az a Déryné, akit elvárt a testvértől a közönség... Hiába lettem Kilényiné, hiába voltam Széppataki Johanna, mégis árnyékban tartott Széppataki Róza glóriája...No, meg, hogy az igazgatóné voltam...Hiába voltam jó valamiben, vagy sikeres, mindig éreztem a magyarázatot, hogy „Ja, persze, mert ő az igazgató felesége!”... És akkor már megvolt a leértékelés...Pedig én akartam... Más akartam lenni, mint te: prózában akartam érvényesülni, mert tudtam, a hangommal nem tudlak követni, azért kicsit férfiasabb, higgadtabb, realisztikusabb svádát vettem fel... Olyat, ami közelebb áll a mindennapihoz, mint a ti parnasszisza, klasszicista, vagy mit tudom én, milyen manírotok...Jó, kijavítom: zsáneretek! Tán azért is osztotta rám Kilényi a Gertrudiszt, a te Melindáddal szemben. Ezért voltam én a te affektált naívsággal szemben „férfiasan szikár”, ahogy az újságok írták. Én Benke és Petőfi nyomán az élő beszédet, az utcai nyelvet-stílust próbáltam követni, sajnos, ennek – akkor még! – nem volt keletje. De ez nem jelenti azt, hogy tehetségtelen voltam...

Róza *(mint aki másra várt, türelmetlenül)* De hát mondtam én azt?

Zsani Ezt így te nem mondtad, te semmit se mondtál! Te engem az újhelyi-rimaszombati fiaskó után úgyszólván leírtál a színpadról. Utána én már csak pénztárosnő, meg a sógorod felesége, meg egyszerűen csak a testvéred voltam mások előtt, meg a naplódban. És tudod, mi döbbsentett meg, Róza?

Róza *(terhes sóhajjal megadja magát)* Ugyan, mi lehet az?

Zsani Az a véleményem, Róza, hogy te egy önző, hálátlan, egocentrikus alak vagy, Róza.

Róza *(lakonikusan)* Hát persze, mert nem rólad szóltam...

- Zsani Várj csak, várj!... Majd magad is belátod! Tudod, mi világlik ki a te naplódból? Az, hogy te ebben az egész világban egymagad vagy a nagy, a dicsőséges, az utolérhetetlen Déryné, s mindenki, még a téled tehetségesebb Prielle vagy Klein Rózsai is csak a te tanítványaid, akik téled nyerték mindazt, amit tudnak...
- Róza Tehetségesebb!... Phö! Megint rosszmájú vagy, Zsani!
- Zsani Igen, az vagyok. Rosszmájú, mert a te öndicsőülésed kiváltotta belőlem. Mert a naplód szerint te egy ártatlan, tiszta, hűséges és zseniális művész vagy, aki mindenkit boldoggá tettél, vagy a bűbájoddal ártatlanul megbolondítottál, s mindenki – rajtad kívül! – esendő áldozata a te szívjóságodnak. Ha elismerted is valaki nagyságát, azt csak azért tetted, hogy a te nagyságodat emelje.
- Róza De hiszen rólad is írtam...!
- Zsani Igen! Hogy mit tettél te értem, hogy pátyolgattál otthon és a színpadon, míg meg nem szöktem onnan...
- Róza Írtam, hogy Miskolc legszebb lánya voltál...
- Zsani Hogy emeljen téged az én állítólagos szépségem. Te, te, és mindenütt te! A környezeted is azért szépítetted, hogy téged dicsérjen. De hogy vannak, voltak testvéreid, sőt: mostohatestvéreid is négyen, hogy a patikárius öcséd, a Pepi szégyenkezett komédiássá, kurtizáná lett nővére miatt...
- Róza *(dühhel)* Aki később, bezzeg, hencegett velem! A képmutató nyárspolgár!
- Zsani És hogy egyáltalán: Anyuska mellett a család, a nagy család többi tagjával mi lett, hogy lett, arról nagy bölcsen hallgat Déryné naplója! S ahogy engem is voltál szíves tálalni, az én szerencsétlen házasságom, színésznő-lányom, – mind egy árva szót se érdemelt...

- Róza De most már elég!... Látod, megint csak mellébeszélte!... Őszinte vallomás helyett megint nekem estél... Legjobb védekezés a támadás...Még mindig kendőzöd a titkodat...Pedig, ha őszinte lennél végre irántam, tán segíthetnék... Talán feloldódna a leki görcsöd...
- Zsani *(ironikusan felnevet)* Ha tudnád, mi az én lelki görcsöm!... *(Rózát mustrálja.)* Nem, ezt nem lehet!
- Róza Mit nem lehet?... Öcsikém, mondd már, mi bánt?
- Zsani *(vívódás után)* Mindig jól hegedültél...Most is ismered lelkem húrjait... No, persze, büntudatom van... Bűnösnek érzem magam, Róza...
- Róza *(nagylelkűen pátyolgatni kezdi Zsanit.)* Ó, drága öcsikém! Szegénykém!... No, mondd el a te testvérkédek!
- Zsani *(műkönnyekkel)* Nem tudom magamnak megbocsátani... Hogy én öltem meg... Bűnös vagyok az uram halálában...
- Róza *(részvétét Zsanira szabadítva)* Az Istenért!... Te, Zsani?... Hiszen te, amikor Kilényi meghalt, te a színházban, a pénztárban ültél!?
- Zsani *(kilép a könnyeiből, epésen)* Hm... Látod? Egy Gertrudisz, egy Volumnia, – egy királynő – vacak fülkébe dugva!
- Róza Ne térj el, Zsani!... Nem ez bánt téged!
- Zsani Persze! Persze, hogy nem!... De persze, ez is. De valóban: ha én akkor nem hagyom kint, ha eldugom a pálinkás butykost, akkor Kilényi még ma is él...
- Róza De hát akkor már... Ő többet volt a kocsmában, mint a színházban, Zsani!... Azért is vettük át a vezetést, én meg Latabár, hogy megmentjük a társulatot... Hogy ne menjen szét a bagázs...

- Zsani Tudom!... Te dugtál vissza a fülkébe! A színpadról!... Te, a testvérem!
- Róza Mert már olyan előadások mentek, hogy a kutya se nézett ránk... Üres házaknak játszottunk Debrecenben...
- Zsani És ennek én?... Épp a testvéred volt az oka?
- Róza Most megint!... Látod, most megint másról beszélünk! Ezt majd máskor!... Most a büntudatod... Az orvos is megállapította, hogy már előbb meghalt –szívgyörcsben –, hogy a kályhára bukott...
- Zsani *(borzadozva)* Hogy összeégett!... Úristen! Fekete, meg barna, meg piros volt... A nadrágja még lángolt, mikor beléptem... Istenem!... A butykos üres volt a kezében! A fekete kezében!...
- Róza Minden fekete lesz, ha megég... De miért eszed ezen magad?... Ő, szegény, már betege volt az itálnak. Ha eldugod tőle, megtalálja a kocsmában...Ha nincs pénze, eladja a kabátját, ingét... Az iszákos már csak ilyen... És hogy te?... Senki sem hibáztatott...A pletyka se vádolt... Pedig hát...Tudod, a rossz nyelvek nem kímélnék senkit...
- Zsani A jó nyelvek se, Róza...A jó nyelvek se!
- Róza Az orvos se bántott!... Gondolod, ha oka lett volna, nem hurcoltatott volna a törvény elé?... De nem!... Senki!... Soha!... Te tiszta vagy!... És ennyi éve már! Húsz év óta!... Nem értelek!
- Zsani Miattam halt meg... Énmiattam!...
- Róza Kis butám, szegény!... Dehogy miattad!... A Lili miatt!
- Zsani A Lili?!... Hogy jön ide a lányunk?...
- Róza *(gyöngéd részvétellel)* Ó, kis naívám!... Hát mindenki tudta, csak te nem?...

- Zsani *(ingerült fájdalommal)* Mire célzol? Róza, az Istenért!
- Róza Drága öcsikém... Inkább nem... Majd máskor talán...
- Zsani No, szép!... Én kivárok, és te belémszúrsz!
- Róza De hisz mindenki tudta a társulatban... Tisztára Moliére meg az ő Armandája... Tán épp az volt a baj, hogy csak fogadott, s nem édes gyermeketek volt... Mondták, hogy a Prielle Nelli huga volt. Nem?
- Zsani Mit akarsz azzal, hogy Moliére?... Most már csak ki vele, ha elkezdted, hallod! *(Erőszakosan megrázza Rózát.)*
- Róza Jól van, no!... Csak meg ne fojts már!
- Róza Látod, ezért nem akartam... De hát...
- Zsani Gyerünk!... Mire célzol?... Ki vele!
- Róza Hát te nem tudtál róla, hogy Kilényi beleszeretett a Lilibe?... Mikor a Romeót próbálták odahaza... Kis különpróba... Édes lányába azért nem szeret bele az ember... Legalább is nem elég gyakran... Ettől volt ez a lány olyan bizalmas velem. Az urad Debrecenben az én öltözőmben helyezte el... Ezóta aztán csak ágált ellenem... Mintha a vetélytársam lenne!... A kis bestia!... Beköltözött az öltözőmbe, berendezkedett, és ott fogadta a hódolóit. Rónait, az amorózót ki se lehetett zavarni, Lili mindig visszatartotta... Sokszor már nekem kellett kimennem a saját öltözőmből... Hát az urad ebbe bolydult bele... Abba, hogy Lili megszökött előle ezzel a Rónaival... Ki tudja merre?... Most már a levélből tudjuk, hogy Velencében kötöttek ki... No, hát emiatt itta le magát Kilényi... Aztán elkapta a szívgörcs... Így borult aztán a tüzes kályhára... Nem temiattad... Kis butám!
- Zsani *(elszántan, inkább magának)* Na, most már elég! *(Eltávolodik Rózától, leülne, de előbb felsegíti a hintaszékéből.)*

- Róza Miből elég, na? (*Feltápáskodik a Zsani karján*)
- Zsani Feküdj le elébb, mert félek, elájulsz attól, amit mondani fogok...
- Róza (*engedi magát ágyba segíteni*) Hogy én elájulok?... Orrod tőle foghagymás!
- Zsani Fekszel, Róza?...
- Róza Ne kímélj, Zsani!... Replikázni akarsz, tudom... Sajnálom, nem szerettem a lányod... Ez az igazság, Zsani.
- Zsani (*kujon nyugalommal*) Hát, kibújt a szög a zsákból... Ezért üldözted, furkáltad őt...
- Róza Furkáltam? Én?... Déryné – egy taknyost? Csak az dühített, hogy Kilényi nem törte le a szarvát... És te se!... Nem fogtátok vissza az agarait...
- Zsani Nem láttuk szükségét... Hisz mindig hízelgett neked...
- Róza Ez az!... Hízelgett, és nem dicsért! Csak hízelgett... Idézőjelben!... Megérezni ám a bókokban a gúnyt! Hajaj!
- Zsani Az ám!... Te csak tudod!
- Róza De meg is köszönte az agyusztálást. Megszökött a terhessé vált apai szerelem elől – az amorózóval... Kutyaharapást a szőrivel...
- Zsani (*kiborultan, szinte nekimenne*) Alávaló!... Hullarabló vagy! (*Keményen, most már kipakolásra készen Róza felett megáll*) Tudod, hogy miért nem voltam a színházban, Róza?
- Róza (*közömbösen megigazítja, megveregeti a párnáját*) Majd megmondod, Zsani. Tudom,... Legalább megtudom, hogy mi bujkál benned egész este... (*Az órára néz.*) Szűzanyám, már éjfé!
- Zsani Mert itt volt a lányod, Róza.

- Róza *(cinikusan rámered Zsanira, aztán kacagva hanyatt vágja magát az ágyon.)* A lányom!... Nekem!... A lányom!
- Zsani Igen, a lányod, Róza... A te édes lányod.
- Róza *(még mindig nevet.)* Ez jó!... A lányom – nekem!... Ezt álmodtad, Zsani?
- Zsani A Farkas Rozi kísérté ide, hogy elmentetek... Megvártak az utcán, amíg elmész... Rozi, a keresztlányod nem akart veled találkozni...
- Róza A kis háladatlan!
- Zsani Te voltál vele háladatlan! Hónapokon át írta-másolta neked a naplódát, s te, ahelyett, hogy megköszönted volna... Már nem is mondom, hogy megfizetted... De legalább elismerted volna a munkáját, ehelyett még gucsmoltad, kárhoytattad is, hogy nem elég szépen és nem elég helyesen írt a te diktálásod után... Pedig Róza, az a lány a rabiátus férje meg a gyerekei elől lopta neked a szabad idejét, hogy neked naplózzon...
- Róza Örülnhetett volna, hogy ilyen nemes munkában részt vehetett... Hogy Déryné erre felkérte őt...
- Zsani Nem! De nem erről van szó! Rozi elkísérté Erzsit, a Molnár Erzsébetet ide, hogy megismerje... Még életében megismerje a szülőanyját...
- Róza Molnár? Azt mondd Molnár?... Erzsébet? Egy szélhámós!... Útszéli szélhámós volt, aki volt!... Nekem nincs gyerekem!
- Zsani Mondhatnám úgy is, hogy – Csáky volt... Csáky Erzsébet.
- Róza Hát aztán!... Csáky sok lehet! Akár ezer!
- Zsani Tehát azt mondd, hogy te nem szültél egy kislányt 1832-ben?... Akkor nem is szerződtél sehová. Eltűntél a világ elől!... A lapok is rebesgették, hogy Dérynének

már az empír szoknyája se takarja a titkát... Nem született Theótól egy kislányod, Róza?

Róza *(Zsanin akad a tekintete)* Mit vallatsz te engem?..-... Hogy szültem volna? *(Megakadva)* És ha igen, akkor is mi van?... Halva született... Láttam a sírját is – a temetőben. Theo megmutatta...

Zsani Láttad a gyereket, nem?...

Róza Gyermekágyi lázban voltam... Nem is szoptathattam... Theo intézett mindent... Úgy repdesett szegény körülm... A legjobb orvost hozta nekem a birtokra...

Zsani Tehát szültél mégis... És hol?... Emlékszel?

Róza Egy abaúji birtokán... Odahozott mindent nekem: orvost, szülésznőt, dadát... Én nem is láttam, csak egy csomagot...Eszméletlen voltam... Tudom, a Déry gyerekét se tudtam kihordani... Mikor meggyógyultam, Theó elvitt a temetőbe. Láttam a keresztet is, ráírva, hogy... *(Elakad.)* Nem is volt neve... Semmi se volt rajta... Nem is anyakönyvezhették... *(Éledve)* Akkor hogy lehet?

Zsani Theó főispán volt Abaújban. A bátyja Zemplénben. Azt tehetett, amit akart. Ez a lány...Lány! Már asszony, két lánygyerekekkel... Azt mondja, nem a kastélyban, csak egy falusi háznál – ennél a Molnár családnál – nőtt fel. Theo fizette a költségeit... Mert a család, a Csáky nemzetség nem fogadta be. Ő felnőtt, férjhez ment, gyereket szült, s most, harminchat évesen már beteg, de addig – azt mondja –, nem akar meghalni, amíg meg nem ismeri a szülőanyját. Az apját, a grófot már kereste, a kassai híres Csáky kastélyba nem engedték be, mivelhogy a gróf úr, azt mondták neki ötvenötben bénulásban, szívszélhűdésben meghalt. Így csak a családi kriptában olvashatta a nevét...

- Róza *(mereven hanyatt fekve)* Hát elérte Isten büntetése!... A kőszívet!... Még jó, hogy el tudtam hagyni időben...
- Zsani *(Leül az ágy szélére, Róza mellé)* Nem könnyítenél a lelkeden, Róza?... Látod, a titok előbb-utóbb kitudódik. Ez a lány nagyon hasonlít Theóra... Tudod, az elsőszülött lányok az apjukat formázzák... De a szája, a mozgása a tiéd. Én jól ismerem a reflexeidet...
- Róza *(aléltn)* Adj egy kis vizet, Zsani!
- Zsani Ne haragudj!... Tudtam, hogy meg fog viselni...Ezért óvakodtam szóba hozni... *(Itatja Rózát)* Ugye, most már jobb?... Könnyíts magadon!...Az egyetlen gyermeked, testvérkém! *(Ráborul Rózára.)*
- Róza A szülés előtt azt mondtam, vége; abba hagyom a színházat. Élek végre a gyermekemnek, anya leszek, és semmi más, legalább két-három évig. Theó is úgy határozott, hogy elválík, és velem, velünk marad. Én persze, elleneztem. Nem akartam konfliktust a családdal, de ő azt ígérte, hogy elvonulunk a tarnai birtokára, és élünk egymásnak, éljük a családi élet örömeit...
- Zsani Szép volt tőle...Öt évvel volt fiatalabb, és három gyerek után...
- Róza De akkor jött a színházi küldöttség hozzám, a kassai meg megyei tanács Theóhoz, és elkezdődött a mizerére. Ha én megyek – mondták –, akkor feloszlik a színház, mert a kassai színházat csak Déryné tartja össze. És ha én megyek, akkor 32 ember, harminckét család az utcára kerül. Mert Theo is kötötte az ebet a karóhoz; ha én megyek, ő is velem tart. Nélküle meg Kassa és Abaúj-Torna vármegye is elárvul...
- Zsani Tehát minden rajtad állt...
- Róza És, most már látom, a gyermekemen... Közérdekké vált, hogy ez a gyerek ne szülessen meg...

- Zsani Vagy meghaljon, szegény!... Most már tudom...
- Róza És Theó elárult. Igaz, gondolom, a kiterjedt Csáky család, a kassai tanács meg a megyegyűlés is mindent megtett, hogy bennünket visszatartson. Theót velem, engem a gyerekekkel, a gyerek eltüntetésével sikerült leszerelniük, így minden maradt a régiben. Én a lázamban gondolkodni sem tudtam, s mikor felépültem, már csak tényeket konstatálhattam, belenyugtattak a változtathatatlanba. Theó, mint főispán és intendáns, szerepek özönével halmozott el, a színház virágzott, engem megvigasztalt... Megvigasztalt! Elfogalt a munka. A színházi élet sebes ár: a siker meg gyorsan kimossa a sebeket. Különösen a lelkieket gyógyítja hamarost. Szerepek mentek, szerepek jöttek, nélkülem üres volt a színház, s az Oféliában, Melindában meg Luciában tapsorkán és hálaáradat sodort magával... Nekem kezdettől a színház volt az otthonom, családom, hazám; az én szabadságom ott folyt le a színpadokon.
- Zsani Lásd, most megkeresett, elédbe jött a családod. Lányod, vejed és unokáid vannak. Családod, akikre öregségedre rátaláltál...
- Róza *(felvirulva)* Meghívtad őket, remélem! Holnap, ebédre!... Elhívjuk... Holnap vasárnap van... Márkának jönnie kell, kitakarítunk, Balajtinétól kapunk egy tyúkot, és finom rántott csirkét, húsleveset és nagy családi ebédet rendezünk!... Megláthatom, megismerhetem egyetlen, elveszettnek hitt, s most megtalált kisleányomat!...Eljönnek, és megbocsátok, most megbocsátok Farkas Rozinak is... Elvégre, a keresztlányom, nem?... Most, ez a nap; az előadás, a siker, meg ez a családi öröm... Nahát!
- Zsani Ne éld bele magad, Róza!... Nem jönnek el.
- Róza *(ledöbben)* Nem?... Nem jönnek?... Hogyhogy nem jönnek el?... Hát itt járt, megtalálta az édesanyját...

Jó, én nem voltam itthon, de azért holnap eljöhettek!... Vagy azt várják, arra várnak, hogy én?... Ilyen lábbal?... Tolókocsiban tán?... De hát...Ők a fiatalok!... Biztos a Rozi, az a kis kígyó!... Az beszélté tele a fejét!... Hogy ki vagyok és milyen vagyok!...

Zsani Nem, Róza... A lányod azt mondta, hogy nem is akar látni. Meglesett, ahogy az előadásra vittek az emberek, meggyőződött róla, hogy te vagy Déryné, a „hajdan volt híres színésznő”, de más dolga nincs veled. Sem szeretettel, sem hálával nem tartozik neked, a kíváncsiságát kielégítette, s a halálos ágyán majd elmondja gyermekeinek a nagy titkot, hogy az ő nagymamájuk az a híres-nevezetes Déryné volt, aki elhagyta, eldobta, eltaszította egyetlen gyermekét a színpad kedvéért...

Déryné *(őrvöngve)* De hát nem tudtam!... Hát halva született!... Zsani, az Isten szerelmére!...

Zsani Ezt meg ő nem tudta – sajnós!... Ő csak azt tudta, megszületett, idegen családban nevelkedett, de se az apja, se az anyja nem látta, nem ismerte... Hát ő sem akarja látni, ismerni őket...

Róza *(felkelne, készülőben)* Elmegyek hozzá!... Hogy jön ő ahhoz?!... Az a kis kígyó! Az térítette el!...

Zsani *(visszafogja)* Éjjel van, Róza... Hajnal is már!... Hova mennél?...

Róza Akkor reggel!... Hajnalban mindjárt!... Visszatartom! Még nem mehetett el! Rozinál van... Elvitetem magam!... Nem engedem!... A gyermekem!... Az én egyetlen gyermekem!... Az én vérem!... Csáky Theo! Hogy verne meg az Isten!... Te áruló, te gyilkos tolvaj!... *(tehetetlenül, sírva a párnára hanyatlik.)*

Zsani Nyugodj meg, Róza!... Késő van... Nehéz volt a nap... Aludj el, majd reggel mindent szépen megbeszélünk...

Azt is, hogy mit kell tennünk... A reggel mindent megold... Tudod, az idő a legjobb orvos...

Róza *(már félálomban nyöszörögve)* Milyen szerencsétlen árva vagyok!...

Zsani Aludj csak, aludj!... Majd reggel mindent... Most aludj szépen!... (Mint kisgyereket, betakargatja, megcsókolja Rózát, aki láthatóan megnyugszik és elpihen. Ő Rózánál kioltja a lámpát, a szobájába megy, maga is a lefekvéshez készülődik.) Bizony, nem jó, ha a színésznek nincs családja. Aztán a színház nélkül olyan csupasz, olyan védtelen és árva, mint a megszedett fa... A család, a család! Ó, bizony!... Szegény Lilikém is, nekem!... (Csüggedten, ölébe ejtett kézzel a tükörbe mered és sóhajtozik. Most kint, az ablak alatt – a szín mögül – halk szerenád dallama csendül; cigányzene mellett halk férfihang belekezd a „Cserebogár, sárga cserebogár” kezdetű dalba. Zsani édesen éledezik. Kitekint, világot gyűjt, aztán átjön Róza szobájába) Hallod ezt, Róza?... Szerenádot ad a közönség!... A te miskolci publikumod!... Alszol?... Alszik!... Horkolva alszik!... Ilyenkor aludni!... Róza!Róza!... Milyen mélyen! (Az ablak előtt újra gyufát villant, jelezvén, hogy a háziak fogadják a szerenádot. Aztán a hintaszékbe ül, s a szerenád ütemén dallikózva ringatja magát.) Istenem, de jól esik!... Mintha újra... Az én kis közönségem... Ott, Kolozsváron... A kúria muskátlis ablaka alatt... Egész Kolozsvár ott ünnepelt... (A Kilényi képhez) Hallod ezt, te lángolt lélek?... Hogy ellopom a nővérem sikerét?... Nem lopom, csak élvezem... Helyette, hiszen alszik... Fogadni csak kell valakinek!... Úgy illik, nem?... Naésztán?!... Nincs jogom egy kis önámításhoz?... Magam csapom be magam, ha elámulok... Na és?!... Ő alszik, te meg hagyj békén!... (Önt az asztalon hagyott borból, iszik, aztán a poharat Kilényi képéhez vágja.) Hagyj békén!... Menj a fenébe... Te leányrabló!... (A zajra megretten, Róza felé néz, aki már jó ideje ébren figyel.) Te meg nem alszol?

- Róza *(ébren, mosolyogva)* Eltörted a poharamat. Mire iszol, Zsani?
- Zsani *(önfeledten hozzábújik az ágyba, kint a „Zöld erdőben, zöld mezőben” című dalba kezd a közönség.)* A szerenádra!... Nem hallod?... Neked szól, Róza!... Ez Ákos, meg a te kedves miskolci közönséged, néném!... *(Rózához bújik)* Jaj, de szép!
- Róza *(megsimogatja)* Hát mégsem szánalom-siker?
- Zsani *(felkel, gyertyát gyújt és kiteszi az ablakba)* Olyan jó volt!... Elképzelttem, hogy nekem szól... Eláltattam magam...
- Róza Láttam.
- Zsani Te fenn voltál?... Mióta?
- Róza Élveztem, hogy élvezed... Ne szégyelld, ez olyan természetes... Én is így tennék a te helyedben... Élvezném, mert csodát tesz a siker...
- Zsani Én mindig szürke közönyben éltem. Csak eltűrt a közönség... Nincs ennél rettenetesebb!... Akkor inkább a kudarc!... A botrány is jobb, mint a siket közöny. Mert a botrány még népszerűsít, de a közöny anullál, megsemmisít. A kudarcban, a botrányban legalább két táborra szakad a közvélemény: egy, aki átkoz, más, aki áld, vagy legalább is pártol. De a közönyben megsemmisülsz, senki és semmi lesz... S ez olyan borzasztó! *(Kint a közönség az Ej, haj, gyöngyvirág kezdetű dalba kezd.)*
- Róza *(velük dallikózik)* „Ha kertedbe mehetnék, Ha ott kertész lehetnék...” Milyen szép szimbólumok! Figyeled?... Kerted, kertész, bimbós majoránna!... Tündéri erotika, nem? Te, nekem áriázni volna kedvem!... *(Felkel az ágyból, s lassú tánclépésekkel dallikózik a szobában.)*

- Zsani Ne nézz ki, mert abba hagyják! *(Kint felkiáltások: „Éljen Déryné!... Éljen!... Éljen Déryné!”)*
- Róza Látod, te kis lüke!... Hát kell ennél szebb hála? Emlékszel?... Kolozsváron volt így, mikor az újság megbántott, s én el akartam hagyni a várost...
- Zsani Most kéne meghalni – a gyönyörűségben!
- Róza Látod, öcsikém! Ez a te nénéd!
- Zsani *(a Róza lábához borul)* Édes Rozim! Bocsáss meg nekem!... Drága testvérem!... Te vagy az én istenáldotta művésztestvérem! Aki még így is... Örege is megolvasztja a közöny jegét, és lázba hozza a világot!
- Róza A világot?... Ugyan, öcsikém, ez csak Miskolc! *(Kintről egyre erősebbek a felkiáltások: „Lássuk Déryné!... Lássuk Déryné!”)* Látod, még ez is! *(Az ablakba áll, s csókokat szór a közönségnek.)*
- Zsani *(Róza mögé áll, sírva a vállára borul)* Édes néném! Jaj, bocsáss meg nekem!
- Róza *(visszafordul Zsanihoz, átöleli, s így mutatja magukat a közönségnek. Aztán Zsanit babusgatva)* Ugyan, te golyhó! Hát mit bocsássak meg neked? Cívódtunk, mint jó testvérek és irigykedtünk, mint becsvágyó komédiások. És igazatok is van: többet kellett volna veletek foglalkoznom. *(Elkomorul)* A családdal!... A lányommal!... Az egyetlen gyermekemmel... Hogy mondtad?... Erzsinek hívják?... Hát megkeresztelték!... És milyen Erzsi is?
- Zsani *(nem tud az ablaktól elszakadni)* Valami Molnár... De most már Juga... Valami Juga Mártonné... De Róza, ez a csoda!... Engem az a szerenád!...
- Róza Igen, a zene megtisztít!...
- Zsani A színpad nem használ az őszinteségnek. Az a színlelés nyilvánosháza. A színész, ha hazudni akar,

mindjárt valamely szerepébe bújik. Mindig tudtam, mikor színlelnek.

- Róza Valóban... A színész csak akkor őszinte, ha ír...
- Zsani Akkor se!... Lám, a te naplód...
- Róza Én, amit írtam, az az igazság.
- Zsani És amit elhallgattál?
- Róza Az is igaz volt, de nem írtam le. *(Gyötrődve a párnába temeti az arcát.)* Nem bírom hallgatni!... Ez visz a sírba!...Csáky Theó, az Isten verjen meg!... És a színpad is!... Vesszen meg a pokolba!... Rohadjon meg az egész világ!... Micsoda anya vagyok én?... Egy gyermekgyilkos!... Gyilkos!... Gyilkos!... Gyilkos! *(Kint a szerenádba most disszonáns hangok vegyülnek: „Vartyogó varjú!... Kivénhedt szarka!... Varjúúú!... Varjúúú!... Kár-Kár-Kár!)*
- Zsani Róza!... Nővércém, az Istenért!... *(Az ablak és Róza között teblábol)* Istenem, már széledeznek!... De hát miért?... *(Rózához szalad)* Édesem, no!... Ne emészd magad, hisz te ártatlan vagy!... Nem tudtál semmiről... Semmit!... *(miközben orvosságért nyúl, az ablakot lesi)* Puff!... Valaki beletaposott a bőgőbe... Szegény cigány, ott jajveszékel!... De ezt a botrányt!... Verekednek is!... Már üldözik őket, de abba is hagyták és széledeznek! *(Rózához)* Vedd ezt be, lelkem... Ettől jobb lesz... *(Magának)* Legalább elalszik nekem... *(Kifelé)* Istenem, már el is mentek... *(Rózának)* Látod, vannak gonosz emberek is... A csöcselék, tudod!...
- Róza Bánom is én a csöcseléket!... Pokolba az egésszel!... A lányom!... Megtagadott a lányom!... Megátkozott a gyerekem!... Csak színész vagyok, nem anya!... Egy komédiás!... Egy rohadt komédiás!
- Zsani Miket beszélsz, Istenem!... Hisz ez volt az egész életed!... Isten és Thália bocsássa meg neked!... Aludj no!... Lám, az altató megkönnyített... *(Róza lassan*

elszenderül.) Úgy-úgy, aludj csak szépen!... *(Kinéz az ablakon)* Elmentek... Vége!... Mintha csak álom lett volna! Istenem, micsoda nap!... És micsoda éjszaka is!... Ég és pokol egyszerre... Borzasztó! *(Miután megnyugtatta, betakargatta Rózát, maga is ágyába megy, lefekszik és imádkozni kezd.)* „Én Istenem, Jóistenem, Becsukódik már a szemem... „

Róza *(mintegy álmokóiban felkel, s öntudatlanul járkal a szobában)* Erzsikém, kislányom, bocsáss meg a te édesanyádnak!... Én nem tudtam... Nem tudtam rólad... Engem megcsaltak, félrevezettek, megraboltak... Elrabolták a gyermekemet!... *(elgyengülten)* Emberek!... Segítsetek!...

Zsani *(megakad az imában, rémulten ámul Rózára)* Én Istenem, szegény feje!... Drága testvérem! *(Felkel, Rózához)* Még összetöröd itt magad... Gyere, feküdjünk le! *(Ágyához vezeti Rózát, maga is lefekszik mellé, babusgatja.)*

Lassú függöny